

Torsdagen den 23 mars

Kl. 11.00

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

§ 1 Justerades protokollen för den 15 innevarande månad.

§ 2 Utrikes- och handelspolitisk debatt

Herr talmannen lämnade ordet till herr utrikesministern WICKMAN, som framförde det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 65 avsedda meddelandet rörande Sveriges utrikes- och handelspolitik, så lydande:

Herr talman! Sveriges utrikespolitik skall tjäna syftet att trygga vårt nationella oberoende och våra möjligheter till fortsatt utveckling i frihet. Neutralitetspolitiken är det främsta medlet för att nå detta mål. Att svenskarna betraktar neutralitetspolitiken som den självklara huvudlinjen för svensk utrikespolitik utgör den starkaste garantin för att den kommer att fullföljas. Det undanröjer grunden för spekulationer från omvärlden om en förändring av denna huvudlinje.

Neutraliteten är ett begrepp som har sin formella tillämpning i krig. Det är en primär uppgift för den svenska utrikespolitiken i fredstid att göra det möjligt för Sverige att upprätthålla neutraliteten i händelse av krig i vår del av världen. Beteckningen neutralitetspolitik tjänar syftet att för omvärlden demonstrera vår avsikt att upprätthålla neutralitet i händelse av krig.

En nödvändig förutsättning för neutralitetspolitiken är alliansfrihet. Alliansfriheten innebär att Sverige undviker åtaganden mot andra stater som automatiskt skulle dra in landet i en väpnad konflikt. En följd därav blir också att Sverige måste avstå från att förbereda militärhjälp från utomstående makter i händelse av väpnat angrepp mot landet. Detta förhållande ställer samtidigt krav på att Sverige upprätthåller ett starkt försvar. Den svenska utrikes- och försvarspolitikens förhindrar att Sverige blir ett militärt vakuum som kunde föranleda maktblocken till en kapplöpning om kontroll av svenskt territorium.

Lika väl som för alliansanslutna stater måste det vara en strävan för neutrala stater att den valda utrikespolitiska linjen av omvärlden uppfattas som trovärdig. Förre utrikesministerns uttalande härom i ett anförande år 1965 gäller alltså:

”Vi måste i ord och handling göra klart, att vår avsikt är att i händelse av krig använda vår i fredstid bibehållna handlingsfrihet till att hävda vår neutralitet. Vi får inte ge stormakterna någon grund för misstankar att svenskt territorium kan ställas till en annan makts förfogande och bilda utgångsbas för ett angrepp. Utrikespolitikens utformning får icke skapa vare sig misstro hos den ena stormakten eller förväntningar hos den andra. Man måste kunna lita på den politik vi valt. I detta hänseende syftar alltså vår utrikespolitik till att vinna och bibehålla stormakternas förtroende.”

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Det är utifrån denna allmänna målsättning som den svenska utrikespolitiken successivt utformas.

Man kan inte hävda oberoendets och handlingsfrihetens linje genom isolering från en värld, där staternas inbördes beroende är i ständig tillväxt. Internationellt samarbete är ett grundläggande nationellt intresse. Sverige har också under hela efterkrigstiden varit en aktiv part i det internationella samarbetet på både nordisk, europeisk och global nivå.

En växande delaktighet i detta samarbete får självfallet inte ges sådana former eller medföra sådana bindningar att möjligheterna att bevara neutralitet i händelse av krig blir illusoriska.

De grundläggande elementen i Nordens säkerhetspolitiska situation kvarstår oförändrade. Den balanserade situation som råder i Norden förstärks av att de nordiska staterna hyser respekt och förståelse för varandras säkerhetspolitiska lösningar. Detta underlättar för dem att genomföra var och en sin utrikespolitiska linje.

De nordiska länderna har i sina förhandlingar med den europeiska ekonomiska gemenskapen, EEC, eftersträvat skilda marknadslösningar. Riskerna för att dessa skillnader kan komma att bromsa vidareutvecklingen av det nordiska ekonomiska samarbetet skall självfallet inte underskattas. Det finns emellertid skäl att slå fast att utsikterna till ett fortsatt nära samarbete inte behöver bedömas negativt. Den fortgående integrationen med åtföljande koncentrationstendenser utsätter de nordiska länderna i Europas periferi, medlemmar av EEC eller ej, för likartade problem. Det borde därför finnas förutsättningar för en fördjupad samverkan mellan de nordiska regeringarna för att lösa gemensamma problem. Svenska regeringen har inför Nordiska rådet lagt fram förslag om konkreta handlingsprogram i sådan riktning. Framgång för dessa kräver att samtliga regeringar är beredda att anslå tillräckliga resurser för ändamålet.

Den maktpolitiska situationen i Europa präglas alltjämt av de två mot varandra stående militärallianserna, inom vilka supermakterna förenta staterna och Sovjetunionen har ett dominerande inflytande. Samtidigt som rustningsnivån är hög karakteriseras läget av en maktpolitisk balans. Denna balans är betingad av att vardera supermaktens militära styrka är sådan att tilltron till vedergälningsförmågan upprätthålls. Styrkebalansen underbyggs av supermakternas klart demonstrerade vilja att eliminera konflikthanledningar, att befästa den egna maktsfären och respektera motpartens.

Det innebär inga överord om man säger att regeringen Brandts politik gentemot Östtyskland och Östeuropa innebär synnerligen viktiga bidrag till en ökad avspänning i vår världsdel. Genom denna politik och det gensvar den mött i Östeuropa föreligger för första gången en verklig möjlighet att eliminera tvisteämnen i vår världsdel som under mer än 25 år varit en källa till starka motsättningar mellan öst och väst.

Den västtyska regeringens politik kan, som framhölls i förra årets regeringsdeklaration, sägas innefatta följande element: fördragen med Sovjetunionen och Polen, förhandlingarna med Östtyskland om relationerna mellan de båda tyska staterna och slutligen den överenskommelse om Berlin, i vilken Förbundsrepubliken visserligen inte själv deltagit men

vilken likväl står i ett nära samband med regeringen Brandts östpolitik. Fördragen med Sovjetunionen och Polen undertecknades i augusti respektive december 1970. De innebär att Förbundsrepubliken erkänner de faktiskt existerande gränsernas okränkbarhet i Europa. De innebär också att parterna förbinder sig att avstå från att tillgripa våld. De båda avtalen väntar ännu på att ratificeras. Ratificeringsproceduren i den västtyska förbundsdagen inleddes inte förrän i januari i år, vilket berott på att den västtyska regeringen sett sig föranlåten att redan från början koppla ihop ratifikationen med en uppgörelse i Berlinfrågan.

Efter mer än halvtannat års förhandlingar undertecknades – men icke slutgiltigt – i september förra året en överenskommelse om Berlin mellan de tre västmakterna och Sovjet. Därmed hade för första gången efter krigsslutet uppnåtts en omfattande fördragsmässig reglering av ett stort antal frågor, som dittills vållat komplikationer. Överenskommelsen syftade till att förebygga nya kriser i Västberlin och dess tillfartsvägar samtidigt som vissa lättnader införs, när det gäller västberlinarnas möjligheter att besöka Östberlin och Östtyskland. Resultatet innebär otvivelaktigt en betydande framgång för de förhandlande parterna – få frågor torde vara så politiskt komplexa och laddade som denna.

Sedan överenskommelsen undertecknats vidtog förhandlingar om dess tillämpning i vissa hänseenden. Förhandlingarna som ägde rum dels mellan de två tyska staterna, dels mellan DDR och Västberlins senat, kunde slutföras i december. Den västtyska regeringen ansåg sig därmed kunna underställa förbundsdagen de båda fördragen med Sovjetunionen och Polen. Ratifikationsproceduren pågår för närvarande i förbundsdagen och utgången avvaktas med utomordentligt stort intresse. Regeringens majoritet i förbundsdagen är ytterligt knapp och oppositionens deklarerade politik är att rösta emot ratifikationsförslagen. Svenska regeringen har under flera år inför den årliga utrikesdebatten haft anledning uttala vilka stora förhoppningar den fäster vid regeringen Brandt/Scheels östpolitik. Den svenska regeringen skulle anse det innebära ett allvarligt bakslag för de mångåriga strävandena till ökad avspänning i Europa om fördragen fälls. Alla parter skulle förlora på en sådan utveckling. Ratificering av de båda fördragen skulle innebära en förbättring av relationerna mellan Förbundsrepubliken Tyskland och Sovjetunionen respektive Polen och därmed bli av betydelse för öst-västrelationerna i Europa över huvud. Den skulle sannolikt även följas av en fortsatt normalisering av Förbundsrepublikens förbindelser med andra stater i Östeuropa. Vidare torde ratificeringen vara en förutsättning för att avtalskomplexet om Berlin skall träda i kraft, eftersom Sovjetunionen sammankopplat undertecknandet av fyrmaktsuppgörelsens slutprotokoll med det slutliga antagandet av Moskvafördraget. Därest fördragen icke ratificeras kan detta också få negativa konsekvenser för de förhandlingar mellan de båda tyska staterna, som skall leda fram till en överenskommelse om deras relationer med varandra, en överenskommelse som även avses bilda grundvalen för bådass intagande som medlemmar i l'örenta nationerna.

Fördragens ratificering måste alltså enligt regeringens bedömning tillmätas mycket stor betydelse för en fortsatt ostörd avspänning i Europa.

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

I januari i år undertecknades i Bryssel avtalen om Storbritanniens, Danmarks, Norges och Irlands medlemskap i EEC. Därmed står mer än tio års strävanden att utvidga Gemenskapen mycket nära sitt mål. Ratifikationsproceduren pågår nu i de fyra kandidatländerna.

Denna utvidgning av marknaden och de neutrala ländernas frihandelsavtal innebär att den uppdelning av Västeuropa i handelsblock som ägde rum i slutet av 1950-talet nu håller på att avlägsnas. Västeuropas betydelse för världsekonomin utveckling kommer härigenom att ytterligare öka. Parallellt med EEC:s ökade ekonomiska makt och ansvar växer ett nytt politiskt element fram i Europa genom det västeuropeiska utrikespolitiska samarbetet. Regelbundna konsultationer i utrikespolitiska frågor har påbörjats mellan Gemenskapens medlemsländer och kandidatländerna. Gemensamma politiska ställningstaganden till olika internationella problem eftersträvas. En toppkonferens, bl. a. syftande till en vidareutveckling av detta samarbete, förbereds till hösten detta år. I förlängningen av EEC-ländernas politiska samarbete kan man skönja möjligheten av en framtida militär samverkan. Ledande politiker, såväl i Storbritannien som bland De sex, har uttalat sig i sådan riktning.

Det är regeringens övertygelse att den svenska neutralitetspolitiken, stödd av ett starkt försvar, i sitt nordiska sammanhang utgjort och utgör ett positivt bidrag till den rådande stabiliteten i Europa. Detta har också flerdådiga gånger uttalats av ledande statsmän i öst och väst. En förändring av grundlinjerna i den svenska utrikespolitiken skulle få svåröverskådliga konsekvenser.

När Sverige sökt en form för samarbete med EEC, har därför regeringens målsättning varit grundad på en oförändrad neutralitetspolitik.

Inför förhandlingarna med den europeiska ekonomiska gemenskapen har det varit viktigt att klargöra den svenska neutralitetspolitiken och de gränser som denna politik sätter för vårt deltagande i ett EEC-samarbete. Föreställningen att Sverige kunde systematiskt samordna sitt utrikespolitiska handlande med västmakternas och samtidigt internationellt upprätthålla tilltron till sin neutralitetspolitik är inte realistisk. Sverige måste konsekvent klargöra för omvärlden att den till neutralitet i krig syftande politiken är allvarligt menad och sålunda inte låter sig förenas med uttalade eller underförstådda åtaganden om systematiskt utrikespolitiskt samarbete eller samråd med visst maktblock.

Det svenska förhandlingsmålet i de nu pågående förhandlingarna är att Sverige skall bli delaktigt i en stabil och friktionsfritt fungerande tullfri marknad för svensk industri. Sverige försöker på väsentliga punkter uppnå förbättringar i det mandat som ministerrådet fastställt för kommissionens förhandlingar med Sverige.

Det är ännu inte möjligt att ange de lösningar vi kan komma fram till. I de fortsatta förhandlingarna kommer vi att hävda den grundläggande syn på avtalets innehåll och syfte som vi tidigare redovisat bl. a. i den redogörelse som statsministern lämnade riksdagen den 2 december i fjol. Regeringen kommer att fortsätta förhandlingarna i nära kontakt med de övriga neutrala länder med vilka vi förhandlar parallellt och med vilka vi haft fortlöpande kontakter under den första nyligen avslutade förhand-

lingsomgången. Sverige kommer att i fortsättningen liksom tidigare också hålla nära kontakter med de övriga nordiska länderna.

Den fortsatta tidtabellen innebär att kommissionen nu skall utarbeta en rapport till ministerrådet om de förhandlingar som ägt rum. Det kan antas att kommissionen samtidigt lägger fram förslag till tilläggsdirektiv för de fortsatta förhandlingarna.

Ministerrådet väntas i maj eller början av juni utfärda kompletterande eller modifierade direktiv till kommissionen på grundval av denna rapport. Därefter kommer en ny förhandlingsomgång att inledas. Från Gemenskapens sida är man inställd på att förhandlingarna skall kunna slutföras före Gemenskapens sommaruppehåll. Även den svenska regeringen anser detta önskvärt för att så snart som möjligt skapa klarhet om det svenska näringslivets konkurrensbetingelser på den gemensamma marknaden.

Sveriges nära förbindelser med Västeuropas stater har inte begränsat vårt intresse och vår vilja att samarbeta med stater i östra Europa. Vi betraktar staterna i både östra och västra Europa som delar av en geografisk och historisk enhet. Det är en angelägen uppgift för svensk utrikespolitik att bidra till ett vidgat samarbete inom hela den europeiska statsgruppen.

Den vilja till samförstånd och avspänning som Europas regeringar ådagalagt har gjort att möjligheten förbättrats att få till stånd en konferens om säkerhet och samarbete i Europa med deltagande av alla berörda stater inklusive Förenta staterna och Canada.

Mellan Europas stater har de bilaterala kontakterna som ett led i förberedelserna för den europeiska säkerhetskonferensen fortsatt och utvecklats under det gångna året. Det är inte enbart maktblockens ledande stater utan även de mindre staterna, paktanslutna såväl som alliansfria, som deltagit. Självklart läggs huvudriktningarna för politiken upp inom ramen för respektive allianssystem, men själva det förhållandet att regeringarna samlat sig kring och aktivt utbyter synpunkter om ett samarbetsprojekt av säkerhetskonferensens karaktär har otvivelaktigt haft en positiv effekt på det politiska klimatet.

Sverige har hittills deltagit i förberedelsearbetet genom bilaterala samtal med ett stort antal europeiska stater. Vi ser nu fram emot multilaterala överläggningar senare i år i Helsingfors om förberedelserna inför sammankallandet av konferensen. Huvuduppgiften för detta arbete är att så långt möjligt säkerställa att konferensen blir en framgång. Alla berörda stater bör kunna komma till konferensen med övertygelsen att den är av intresse för dem och till nytta för säkerhet och samarbete i Europa över huvud.

Konferensen skall behandla två huvudfrågor: säkerhet och samarbete. Vad beträffar säkerhetsfrågan bör konferensen enligt svensk uppfattning fastslå vissa principer för fredlig samlevnad mellan Europas stater. Dessa principer bör överensstämma med de normer som finns nedlagda i FN:s stadga. Efterlevnad av principerna förutsätter i första hand existensen av förtroende mellan staterna. Detta skulle stärkas om staterna kunde komma överens om vissa mekanismer för lösning av tvister. En uppgift för konferensen kunde vara att söka upprätta ett organ, till vilket tvister

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

kunde hänskjutas för förlikning eller skiljedom. Problemen om rustningsbegränsning och nedrustning måste också i någon form behandlas av konferensen. Detta följer av denna frågas vitala betydelse för att öka säkerheten i Europa. På grund av nedrustningsarbetets komplicerade karaktär finns skäl att förlägga vissa skeden av förhandlingarna om nedrustning i Europa till ett för ändamålet särskilt upprättat organ, där berörda parter kan få direkt kontakt. Nedrustningsproblemen kan inte lösas vid *en* konferens och får inte tillåtas blockera konferensens arbete i övrigt. Viktigt är emellertid att enighet uppnås om sambandet mellan säkerhetskonferensen och nedrustningsfrågorna så att anknytning skapas till det i annan ordning bedrivna nedrustningsarbetet, främst nedrustningskommittén i Genève. En sådan anknytning kan ömsesidigt underlätta åtgärder både för regionala nedrustningsåtgärder för Europa och generella initiativ i Genève.

Den del av konferensens uppgifter som hänför sig till samarbetsfrågorna bör eftersträva konkreta och praktiska åtgärder för att utveckla förbindelserna mellan länderna i Europa och förbättra folkens levnadsvillkor. Samarbetet bör omfatta ekonomiska, kommersiella, tekniska, vetenskapliga och kulturella områden. Det är regeringens uppfattning att därvid inte minst de institutionella möjligheter, som FN:s ekonomiska kommission för Europa, ECE, erbjuder, bör kunna utnyttjas i anslutning till konferensen. Staterna måste ta initiativ till att öka och bredda kontaktmöjligheterna för människorna i Europa. Detta kan ske genom ökat utbyte av studenter, forskare, journalister, konstnärer, TV-program, publikationer etc. samt genom ökad turism. Åtgärder av detta slag kan befördra en ökad kunskap och förståelse för människornas levnadsförhållanden och därmed bidra till att minska klyftan mellan folken i olika delar av Europa.

Medan utvecklingen i Europa som tidigare anförts präglas av en fortsatt tendens till politisk avspänning, kännetecknas läget i åtskilliga andra delar av världen av brist på stabilitet. De båda supermakternas handlande präglas av en strävan att förbättra strategiska positioner och att avbalansera motpartens åtgärder. I detta sammanhang tilldrar sig deras relationer till Kina särskilt stort intresse. Konsekvenserna av den amerikanske presidentens besök i Peking låter sig ännu inte överblickas. De ledande västeuropeiska staternas ambitioner att utforma en gemensam utrikespolitisk linje, Japans framträdande som en ekonomisk stormakt och Indiens förbättrade strategiska läge påverkar också den internationella bilden. Ömtåligheten i balansen mellan supermakterna kommer till särskilt tydligt uttryck i Medelhavet och i det allttjämt fastlåsta konfliktläget i Mellersta Östern. Även Nordatlanten berörs av denna rivalitet.

Den internationella stabiliteten kan också rubbas av att starka krafter i tredje världen eftersträvar förändringar av rådande förhållanden. Sådana strävanden kan ha sin grund i rasförtryck, kolonialt övervälde, outhärdliga sociala missförhållanden eller politisk diskriminering. De måste mötas med en positiv vilja att främja social rättvisa, jämlikhet mellan raserna och respekt för varje folks strävan till självständighet, om inte lokala konflikter skall tillåtas urarta till allvarliga internationella kriser.

Trots betydande ansträngningar bl. a. inom FN kan ingen utveckling skönjas i södra Afrika mot ett erkännande av folkens självbestämmanderätt och ett avskaffande av apartheidpolitiken. Svenska regeringen avser att i fortsättningen liksom hittills stödja de berörda folkens frigörelsesträvanden.

Kriget i Indokina utgör det främsta exemplet på hur en supermakts globala intressen kan komma i konflikt med de fattiga folkens kamp för bättre villkor. I Vietnam har större delen av de amerikanska markstridskrafterna dragits bort, men samtidigt har bombningarna över hela Indokina ökat i intensitet. Dessa drabbar hårt en fattig civilbefolkning.

Regeringen har gett uttryck åt den oro vi känner över denna upptrappning. Fredsutsikterna ter sig fortfarande små. Vietnamiseringspolitiken är ägnad att förlänga kriget, inte att förkorta det. Vid sidan av Parisförhandlingarna har hemliga förhandlingskontakter ägt rum mellan amerikanske presidentens speciella rådgivare och representanter för Demokratiska republiken Vietnam. Enligt vad som sedermera har blivit bekant har syftet med kontakterna varit att få till stånd en bred militär och politisk lösning av konflikten. De fredsförslag som parterna offentligt presenterat pekar på vissa närmanden beträffande de militära frågornas lösning. Det är regeringens förhoppning att parterna under fortsatta överläggningar kan närma sina positioner även beträffande de avgörande politiska frågorna. Regeringen har konsekvent hävdad att en varaktig fred måste grundas på de indokinesiska folkens rätt att själva bestämma sin framtid.

Den konflikt som för ett år sedan utbröt mellan Västpakistan och Östpakistan hade sina rötter i svåra politiska, ekonomiska och sociala motsättningar. Den östpakistanska befolkningens i val uttryckta vilja till självbestämmanderätt undertrycktes med militärt våld. Indien tvingades ta emot en väldig flyktingström från Östpakistan. Utvecklingen ledde till krig mellan Indien och Pakistan. Resultatet blev upprättandet av den självständiga staten Bangladesh.

Tillsammans med övriga nordiska länder erkände Sverige den nya staten den 4 februari. Efter den omfattande förödelse som vållats av naturkatastrofer, inbördesstrider och slutligen kriget står regeringen i Bangladesh inför väldiga uppgifter, när det gäller att rädda befolkningen från svält och inleda återuppbyggnaden av landet. Sverige har redan lämnat väsentliga bidrag till FN:s humanitära hjälpprogram. Vi avser att lämna ytterligare verksamma bidrag både för att lindra nöden och för att främja återuppbyggnaden.

Frågan om biståndet till Bangladesh kommer att behandlas i riksdagen längre fram i anslutning till biståndspolitikerna i övrigt.

Inte minst inom Förenta nationernas ram gjordes betydande ansträngningar att avvärja kriget mellan Indien och Pakistan. Sverige uttryckte i FN sin önskan om respekt för den östpakistanska befolkningens vilja men tillhörde också den stora majoritet av stater som vädjade om en fredlig lösning av konflikten. Dessa ansträngningar blev resultatlösa. FN:s begränsade möjligheter att lösa uppkommande konflikter där stormaktsintressen är berörda har därmed ånyo demonstrerats. Världsförbundets roll för bevarande av fred och säkerhet och som forum för

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

internationell opinionsbildning och internationella förhandlingar bör fördensskull inte underskattas. Denna roll uppfylls bäst, om FN uppnår full universalitet. Ur denna synpunkt var det särskilt betydelsefullt att Pekingregeringen äntligen fick möjlighet att inta Kinas plats i säkerhetsråd och generalförsamling.

Nedrustning är en huvudfråga på FN:s dagordning, och Sverige deltar aktivt i nedrustningsförhandlingarna i Genève.

Från svensk sida understryks i dessa förhandlingar med skärpa att ett fullständigt förbud mot kärnvapenprov utgör en grundläggande åtgärd om man skall kunna hejda den kvalitativa kärnvapenutvecklingen. Med de betydelsefulla framsteg som gjorts, framför allt på seismologins område, kan enligt svensk uppfattning ett fullt tillfredsställande system åstadkommas för att kontrollera även de underjordiska prov det nu gäller att förbjuda. Det finns inte heller någon anledning att avvakta alla kärnvapenländers anslutning till ett fullständigt provstopp. De två supermakterna har ett sådant försprång i fråga om kärnladdningars både mängd och effektivitet att de bör kunna ta ledningen också när det gäller att inställa de nu pågående proven.

Förra årets nedrustningsarbete i Genève resulterade i en konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av biologiska vapen och toxinvapen samt om förstöring av dylika vapen. Vid sidan av arbetet på ett provstopp kommer huvudansträngningarna att i år ägnas frågan om en liknande reglering av de kemiska vapnen. En konvention rörande kemiska vapen skulle jämte den som nyss nämnts på ett effektivt sätt komplettera det förbud mot användning i krig som finns i 1925 års Genèveprotokoll. Från svensk sida fortsätter vi att genom olika tekniska studier förbereda aktiva insatser även på andra ämnesområden vid nedrustningskonferensen.

Sveriges konsekventa stöd åt FN och åt FN-stadgans principer ansluter sig till en traditionell linje i svensk utrikespolitik att verka för att stärka och utveckla den internationella rättsordningen. För små och medelstora stater är det ett särskilt intresse att förbindelserna mellan staterna i högre grad baseras på grundläggande rättsliga principer.

Under 1971 har vi på svensk sida haft tillfälle att aktivt delta i de ansträngningar som nu göres av Internationella rödakorskommittén i Genève och av FN för att humanisera krigets lagar. Det har skett dels vid en expertkonferens i maj 1971, där Sverige och bortåt 40 andra stater deltog, dels vid FN:s generalförsamling i höstas. Arbetet fortsätter i maj i år med en ny session med expertkonferensen, till vilken nu alla stater som är parter i Genèvekonventionerna av 1949 inbjudits av Internationella rödakorskommittén. Sverige är positivt inställt till detta arbete och medverkar mycket aktivt i det. Inte minst angeläget är att FN:s engagemang i dessa frågor breddas och fördjupas. Så länge krig mellan och inom stater inte kan elimineras är det väsentligt att få fram universella regler som utgör åtminstone marginella humanitära vinningar. Varje minskning av det lidande som krig medför för stridande, sårade, fångar och civilbefolkning tor sig värd att verka för. Regeringen ser Sveriges aktivitet på detta område som ett viktigt och självklart komplement till dess ansträngningar att bidra till nedrustning och till lösning av tvister med fredliga medel.

En annan fråga där Sverige är verksamt inom FN och där svensk opinion är starkt engagerad är frågan om tillämpningen av dödsstraffet.

Inte bara i Sverige utan även i vidsträckta delar av världen över huvud taget upprörs opinionen ofta av utmanande fall av användning av dödsstraffet som repressalieåtgärd. Särskilt gäller detta när dödsstraff utmäts för handlingar som enligt vårt synsätt är av politisk karaktär. Strafflagstiftning är naturligtvis i princip varje lands interna angelägenhet. I praktiken innebär emellertid verkställande av dödsstraff en grov kränkning av rätten till liv i enlighet med artikel 3 i deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Detta förhållande har fört med sig en internationalisering av frågan. Under mer än 10 års tid har Sverige inom FN tagit initiativ till och aktivt arbetat för dödsstraffets avskaffande. Vid generalförsamlingens möte i höstas antogs sålunda under svensk medverkan en resolution, vari fastställdes som FN:s långsiktiga målsättning att antalet brott för vilka dödsstraff kan utdömas gradvis skall begränsas. Samtidigt understryks önskvärdheten av denna straffforms slutliga avskaffande. Enär medlemsstaterna alltjämt hyser delade uppfattningar om behovet att behålla dödsstraffet, var det inte möjligt att låta resolutionen gå så långt som att uttala att dödsstraffet skulle avskaffas. Resolutionens främsta syfte var, liksom tidigare aktioner i ämnet inom FN, att söka ge uttryck för att utvecklingen trots allt går mot en gradvis eliminering av denna straffform över hela världen.

Internationaliseringen av frågan om dödsstraffet har gjort det möjligt för regeringarna att med hänvisning till frågans humanitära aspekter påtala särskilt stötande fall av användning av dödsstraffet. Sverige har tid efter annan begagnat sig av denna möjlighet. Erfarenheten har visat att sådana påtalanden, särskilt om de görs av ett antal länder samtidigt, ibland kan ha en återhållande effekt.

En annan fråga som på liknande sätt i viss utsträckning internationaliserats genom behandling i FN gäller minoriteters ställning. Härmed avses befolkningsgrupper inom ett land som har från majoriteten avvikande etniska, kulturella eller andra kännetecken. FN-stadgan fastslår att åtskillnad inte får göras med avseende på ras, kön, språk eller religion. Denna grundsats har bekräftats i FN:s deklaration 1948 om de mänskliga rättigheterna och i flera följande internationella dokument. Icke desto mindre utsätts minoriteter för diskriminering och förtryck. Erfarenheten har visat att offentliga framställningar och deklarationer i dessa frågor ofta motverkar sitt syfte att förbättra den berörda minoritetens ställning. Sverige begagnar sig därför i sådana fall av möjligheten att hos vederbörande regering under hand påtala dylika kränkningar.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Den världspolitiska scenen har under större delen av den tid som förflutit efter det andra världskrigets slut dominerats av två aktörer, de båda supermakterna USA och Sovjetunionen. Inga världspolitiska frågor av större vikt och betydelse har kunnat avgöras utan hänsynstagande till deras mening och deras intressen. Stater med stormaktsstatus från tiden före de båda världskrigen — såsom England och Frankrike — har tvingats att spela underordnade roller, och några nya

stater trädde vid krigets slut inte i deras ställe i detta avseende.

Nu är läget delvis annorlunda. Betydande förskjutningar av maktförhållandena har ägt rum under senare år. Världspolitiken är inte längre ett makt- och intressespel enbart mellan USA och Sovjetunionen. Japan och Kina utövar numera ett inflytande, som de båda supermakterna måste ta hänsyn till. Särskilt i ekonomiskt avseende, men också politiskt, utövar likaså den gemensamma europeiska marknaden, EEC, ett stort inflytande. Efter den nu pågående utvidgningen blir EEC världens mäktigaste handelsblock, vilket inte kan undgå att påverka relationerna till andra grupper av stater. Ett intresse har redan märkts från Sovjetunionen och dess allierade för ökat handelsutbyte med EEC-länderna och för att få del av deras tekniska kunnande i fråga om utbyggnad och förbättring av bl. a. den lätta industrin och transportväsendet. Däremot uppfattas nu Europas växande ekonomiska makt i USA ibland som diskriminerande för de amerikanska intressena. Motsättningarna mellan USA och EEC har därmed blivit starkare.

Man kan således konstatera att storpolitiken jämsides med uppkomsten av nya maktcentra blir allt rörligare. Frontlinjen mellan vad som brukar kallas "väst" och "öst" håller på att luckras upp och fältet blir öppet för både nya kombinationer och nya skiljelinjer.

I vissa fall har tendenser till politisk avspänning kunnat avläsas i dessa förändringar. I andra fall har de mer präglats av en fortsatt strävan från supermakternas sida att slå vakt om eller förbättra sina egna strategiska positioner.

I Europa har särskilt det delade Tyskland och uppdelningen av Berlin hindrat politisk avspänning. Västberlin har utgjort brännpunkt i de kriser som under ett kvartssekel höjt den politiska temperaturen farligt nära kokpunkten flera gånger. Försök att finna en öppning i det fastlåsta läget har gjorts, men de har strandat på ömsesidig misstro mellan västmakterna och de socialistiska staterna i öst.

Regeringen Brandts östpolitik är därför det viktigaste och framgångsrikaste initiativ som hittills tagits för skapande av fred och säkerhet i Europa. De resultat som hittills uppnåtts skulle ännu för ganska kort tid sedan ha tett sig nära nog ouppnåeliga. Ickeväldsavtal har ingåtts mellan å ena sidan Västtyskland och å andra sidan Sovjetunionen och Polen. De fyra segrarmakterna i andra världskriget — USA, England, Frankrike och Sovjetunionen — har träffat avtal om Västberlins folkrättsliga status, Västtyskland och Östtyskland har ingått avtal om trafiken över östtyskt område till Västberlin och myndigheterna i Västberlin och Östberlin har överenskommit om villkoren för besöksutbyte mellan de båda stadshälfterna. Det är en djupgående omorientering av Västtysklands relationer österut som regeringen Brandt har sökt genomföra.

Blir denna östpolitik lyckosam även i fortsättningen skulle ett första viktigt steg ha tagits mot avspänning och varaktig fred i Europa.

Men en viss risk föreligger helt uppenbart också för att Brandts östpolitik kan komma att råka ut för bakslag. Samtliga de avtal som ingåtts måste ratificeras innan de träder i kraft, och det är här som östpolitiken ställs inför sitt verkliga eldprov. Regeringskoalitionen i Bonn förfogar över en ytterst smal parlamentarisk bas och det är i dag osäkert

om den kan samla en majoritet i förbundsdagen för godkännande av avtalen med Sovjet och Polen.

Vilka följderna skulle bli av ett sådant bakslag för Brandts östpolitik är svårt att säga. Det är emellertid sannolikt att det politiska klimatet i Europa skulle bli åtskilligt bistrare och att den avspänning som nu ter sig näraliggande skulle komma att förskjutas längre fram i tiden. Risk föreligger också att nya komplikationer kan inträffa under väntetiden, komplikationer som kan komma att torpedera strävandena till samförstånd mellan västmakterna och öststaterna. Det är fördenskull ett allmänt europeiskt intresse att det västtyska parlamentet godkänner fördragen med öststaterna. Ratificering av dessa är också en förutsättning för att övriga avtal skall kunna träda i kraft.

Om avtalen godkänns av förbundsparlamentet i Bonn kommer nästa fas i utvecklingen att domineras av två huvudproblem, normalisering av förbindelserna mellan de båda tyska staterna samt anordnandet av en europeisk säkerhetskonferens. Normaliseringen blir under alla förhållanden en utveckling på ganska lång sikt – en stor folkopinion i Västtyskland vill inte avskrika tanken på en återförening. Hur det än går med den västtyska östpolitiken får man emellertid räkna med att de båda tyska staterna för överskådlig tid framåt kommer att existera sida vid sida. Vägen bör därmed kunna hållas öppen för att de båda tyska staterna skall kunna bli medlemmar av FN och för ett mera allmänt folkrättsligt erkännande av den östtyska staten.

Säkerhetskonferensen kan knappast komma till stånd förrän nästa år och blir inte enbart en europeisk angelägenhet. Såväl USA som Canada kommer att delta i egenskap av Natomedlemmar och därmed delaktiga i ansvaret för politisk och militär säkerhet i Europa. Om den konferensen skall bli en framgång, eller om den kommer att misslyckas, beror till sist på den politiska viljan att uppnå överenskommelser. Den viljan är i sin tur beroende på den grad av förtroende mellan ömse sidor, som kan finnas eller kan växa fram under förhandlingarnas gång.

Det kan också förtjäna understrykas att stormakter och småstater inte ser säkerhetsproblemen ur samma synvinkel. Inom såväl den västliga som den östliga militäralliansen finns motsättningar, som säkert kommer att träda i dagen. Exempel på sådana motsättningar finns redan i t. ex. Rumäniens relationer till sina socialistiska medallierade.

Medan den politiska utvecklingen i Europa i stort sett har rört sig i riktning mot avspänning och utjämning av motsättningar har förhållandena i Asien visat en rakt motsatt tendens. Konflikterna har haft sin grund i de skarpa nationella ekonomiska och sociala motsättningarna men också i det spel om makt och inflytande, som stormakterna bedriver. Vietnamkriget har genom detta stormaktsspel utvidgats till att omfatta hela Indokina. Såväl Laos som Kambodja har direkt dragits in i kriget, och Thailand är också nära berört genom sina alliansförbindelser med USA.

Såväl Sovjetunionen som Kina söker stärka sitt inflytande i Sydostasien. USA följer i sin Asienpolitik de riktlinjer, som brukar sammanfattas under termen Nixondoktrinen. Det innebär att de asiatiska staterna själva skall svara för sin egen politiska och militära säkerhet men med

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

ekonomisk och militär hjälp från USA åt de stater, som är allierade med USA. Nordvietnam har erhållit mycket omfattande hjälp för sin krigföring från både Sovjetunionen och från Kina. Men dess regering har med stor skicklighet lyckats avbalansera de båda stormakternas intressen och hävda sitt lands självständighet.

Den s. k. vietnamiseringen av kriget i Indokina utgör en tillämpning av Nixondoktrinen. Som framhölls i regeringsdeklarationen innebär vietnamiseringen inte alls att freden ryckt närmare. Blodsutgjutelsen och förstöringen av materiella värden fortsätter. Samtidigt förefaller en politisk lösning ha legat inom räckhåll flera gånger, men chanserna har spolerats. Orsaken till detta får främst sökas i USA:s envisa stöd åt den nuvarande militärregeringen i Sydvietnam, som inte kan stödja sig på någon folkmajoritet. Kravet på en politisk lösning får emellertid världssopinionen aldrig ge avkall på.

Rivaliteten mellan stormaktsintressena gjorde sig också gällande under det krig, som ledde till att Östpakistan slet sig loss från landets västra hälft och bildade en egen stat, Bangladesh. Den yttersta konfliktorsaken måste emellertid även här sökas i nationella motsättningar och djupa sociala klyftor. USA och Kina gav båda sitt stöd åt Pakistan, medan Sovjetunionen utnyttjade sitt nyligen ingångna vänskaps- och samarbetsavtal med Indien för att i eget intresse stödja detta land och de östpakistanska frigörelsesträvandena.

I spåren på det östpakistanska kriget har följt materiell förödelse och mänskligt lidande av enorma mått. Redan före krigshändelserna tillhörde detta område de fattigaste i världen, tyngt av allmän underutveckling, hög folktäthet och upprepade naturkatastrofer.

Det bör vara en självklar uppgift för Sverige att ta sin del av ansvaret för att stödja återuppbyggnaden i Bangladesh. Centern har tillsammans med folkpartiet föreslagit, att 100 miljoner kronor skall anvisas på tilläggsstat under det här budgetåret för detta ändamål. Den närmare utformningen kommer som redan nämnts att diskuteras här i riksdagen efter påsk. Det blir då också tillfälle att utförligt diskutera de fattiga ländernas situation och inriktningen av det svenska u-landsbiståndet.

Tidpunkten för den amerikanske presidentens Kinabesök valdes med all säkerhet delvis med hänsyn till inrikespolitiska intressen. Men toppmötet i Peking markerar utan tvivel också en viktig konstruktiv förändring av USA:s utrikespolitik. Man har i Washington insett att en omläggning av USA:s politik gentemot Kina var nödvändig, att man i världsfredens intresse måste bryta den kollisionskurs som de bägge länderna hållit mot varandra ända sedan Mao Tse-tungs maktövertagande i Kina. Man erkänner nu också på amerikanskt håll att man i väsentliga avseenden felbedömt Kinas utrikespolitik.

Som framhölls i regeringsdeklarationen är det i dag svårt att överblicka konsekvenserna av president Nixons Kinaresa. Ett osäkerhetsmoment utgör Japans hållning till Kina och till USA. Närmandet mellan USA och Kina bör dock kunna bli en fredsfaktor av väsentlig betydelse. I detta sammanhang är det givetvis också betydelsefullt att folkrepubliken regering nu fått inta Kinas plats i FN.

Mellersta Östern utgör alltså en farlig oroshärd. Konflikten mellan

Israel och arabstaterna har synts nästan olöslig och splittringen mellan araberna har ju inte gjort konflikten mera lättlös. Härtill kommer att USA och Sovjetunionen för en seg dragkamp om inflytandet även i denna del av världen. Vissa tecken tyder emellertid på att man nu både i Israel och i dess arabiska grannstater börjat tröttna på den ständiga oron och verkligen söker efter utvägar att få till stånd fredliga förbindelser mellan stater och folk i denna region. Ambassadör Jarrings medlingsuppdrag står alltså kvar. Om de sonderingar Jarring har gjort under senaste tiden kan leda någon vart är det väl ingen som i dag vet något om; det ligger ännu i vida fältet.

När det gäller de pågående förhandlingarna mellan Sverige och EEC är regeringsdeklarationen ganska kortfattad. Något annat var knappast heller att vänta. De positioner, som parterna intog före jul när den formella förhandlingsupptakten ägde rum, har tidigare redovisats och diskuterats här i kammaren. Vad som därefter hänt är främst, att EEC:s förhandlingar med de länder som ansökt om medlemskap slutförts på det sätt som var planerat. När det gäller förhandlingarna med Sverige föreligger inte något förhandlingsresultat och det finns därför i dagens läge inte mycket nytt att tillföra debatten.

Det viktigaste förhandlingsmålet för svenskt vidkommande nu är att uppnå en tullfri marknad för industrin och om ingenting oförutsett inträffar bör det vara möjligt att få till stånd ett sådant avtal. Det bör enligt min mening också finnas ganska goda möjligheter att uppnå vissa förbättringar jämfört med det mandat som kommissionen har. Samtidigt måste emellertid ett andra villkor från vår sida vara, att det avtal som träffas blir utvecklingsbart, dvs. utformas så att man i framtiden kan ta upp förhandlingar om en ytterligare breddning och fördjupning av samarbetet.

Efter det att tanken på fullständigt medlemskap för svenskt vidkommande helt skrinlagts har det inte varit aktuellt att ta upp frågan om svenskt deltagande i EEC:s jordbrukspolitik. Några av EEC-länderna har emellertid begärt att få ensidiga fördelar i fråga om export av vissa jordbruks- och trädgårdsprodukter till Sverige. Jag hälsar med tillfredsställelse, att regeringen tagit avstånd från och motsätter sig en sådan ordning. Om jordbruket över huvud taget skall tas med i bilden måste det enligt min mening bli fråga om en ömsesidig överenskommelse om export av vissa kvantiteter i båda riktningarna.

Den svenska neutralitetspolitikens roll både när det gäller att hävda vårt eget oberoende och när det gäller att försöka bidra till fred och avspänning i Europa underströks starkt i regeringsdeklarationen. Jag kan helt instämma i vad som där har sagts. Därutöver vill jag bara göra konstaterandet, att neutralitetspolitiken är en tillgång som det stora flertalet av vårt folk inte vill byta ut eller ersätta med någonting annat.

Godtar man den ståndpunkten innebär det i sin tur att man aldrig kan betrakta neutralitetspolitiken som ett hinder eller som en belastning, när vårt land ställs i sådana situationer som nu gäller beträffande samarbetet med EEC. Neutralitetspolitiken blir i stället den givna utgångspunkten efter vilken förhandlingsuppläggningsen utformas. Så har ju också skett i vad gäller uppläggningsen av våra förhandlingar med EEC — under en bred politisk uppslutning vill jag tillägga.

Som jag framhöll redan under den allmänpolitiska debatten här i riksdagen har jag därför svårt att förstå att man på sina håll fortfarande — medvetet eller omedvetet — behandlar neutralitetsfrågan som om det vore någonting förhandlingsbart. Vad jag här har sagt innebär naturligtvis inte att jag vill fränkänna någon rätten att analysera och diskutera förutsättningarna och innebörden av den svenska neutralitetspolitiken eller utrikespolitiken i övrigt. Men en debatt om neutralitetspolitikens gränser är en debatt som inte längre har någon giltighet i den diskussion som vi nu för och bör föra om möjligheterna att uppnå ett så nära, omfattande och varaktigt handelssamarbete med EEC som möjligt. Om vi i dag skulle ifrågasätta en så grundläggande utgångspunkt i vår förhandlingsuppläggning, skulle vi — vad jag förstår — allvarligt försvåra uppgiften för de svenska förhandlarna och därmed till en del undergräva förutsättningarna för att uppnå en bra förhandlingsuppgörelse.

Det finns i detta sammanhang kanske anledning att markera, som man också gjorde i regeringsdeklarationen, att strävandena inom EEC till utrikespolitisk och ekonomisk-politisk koordination ytterligare förstärkts under senare tid. Redan de handlingslinjer som skisserades i Davignon- och Wernerrapporterna och de beslut som fattades på grundval av dessa dokument gav tydlig anvisning om vilken utveckling man kunde vänta sig. Men viljan till politiskt samarbete inom Gemensamma marknaden har därefter ytterligare markerats både från länderna inom den hittillsvarande sexstatsgruppen och från England. Betydelsen av en politisk överbyggnad till samarbetet på det ekonomiska planet underströks t. ex. kraftigt vid de fransk-tyska överläggningar som fördes i början på året och väntas likaså få stor plats vid den toppkonferens för vilken förberedelser nu pågår och som beräknas komma till stånd i höst.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Den som försöker stänga sig ute från världen lär misslyckas. Den som försöker stänga världen ute från sig själv kommer också att misslyckas. De personer tar fel som tror att Sverige i snart sagt allt kan leva sitt eget liv, bestämma över sin framtida ekonomi och sina sociala villkor utan att ta hänsyn till vad som händer i omvärlden. Eftersom sådana myter alltjämt odlas i en del nysocialistiska kretsar, är det välgörande att regeringsdeklarationen i dag så klart tar ställning mot den sortens mytbildning.

Internationaliseringen av svensk ekonomi går fort i våra dagar. Både marknader och företag har internationaliserats. Svenska företags produktion ökar just nu snabbare utanför Sverige än här hemma. Det hade knappast någon räknat med bara för några år sedan. Att kvaliteten på den luft och de vatten som omger oss är beroende av hur andra länder sköter sin miljövård är välkänt. Ett drastiskt exempel på hur ett annat land påverkar den svenska ungdomens hälsa fick vi i förra veckan genom de holländska myndigheternas vägran att ge ett positivt svar på ledande svenska riksdagsmäns vädjan om stopp för narkotikahajarnas verksamhet. Det större internationella beroendet för varje år märks mest i den minskade rörelsefriheten på den ekonomiska politikens område, t. ex. när det gäller räntan.

Torsdagen den
23 mars 1972*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

En naturlig slutsats av detta vidgade beroende av omvärlden är att vi måste finna vägar att påverka de internationella besluten. Vi kan inte sitta passiva och bara vänta. När den svenska regeringen i en rad sammanhang har beskrivit det nära, varaktiga och omfattande samarbete vårt land önskar med den vidgade Europamarknaden, har det i regel betonats att om vi inte kan vinna direkt inflytande i EEC:s institutioner, måste vi åtminstone genom samråd kunna påverka de förändringar i den ekonomiska politiken som är så viktiga för oss. Det är angeläget för oss att i dag få veta om regeringen står fast vid denna syn. Hur skall man tolka formuleringen i dagens regeringsdeklaration av förhandlingsmålet "att Sverige skall bli delaktigt i en stabil friktionsfritt fungerande tullfri marknad för svensk industri"? Det förefaller vara en formulering, som har tillkommit med en viss omsorg. Jag frågar: Bortsett från att jordbruket nu har avförts ur tullfriheten; gäller den ursprungliga målsättningen, exempelvis så som den uttolkades av handelsministern på Industriförbundets årsmöte 1971? Jag kommer strax tillbaka till hans formuleringar.

Något bokslut över förhandlingarna i Bryssel med EEC-länderna går självfallet inte att göra ännu. Vi från oppositionen är heller inte i den situationen att vi kan ge några detaljerade råd om förhandlingsuppläggningsen. Regeringen har visat ett visst intresse av att få vårt godkännande, när den själv har bestämt sig, men långt mindre någon vilja att sätta oss i den situationen att vi skulle kunna ge några råd dessförinnan.

Jag påminner om att folkpartiet, när denna runda startade den 10 november 1970, sade ut att vår bedömning av regeringen i denna fråga blir beroende av den kraft och den skicklighet som regeringen kommer att driva förhandlingarna med. Vi har varit kritiska mot det sätt som man ändrat förhandlingsuppläggningsen på, men nu är inte rätta tidpunkten att tala om vad som kunde ha varit. Nu gäller det att göra det bästa möjliga i ett svårt läge.

Två saker i den svenska förhandlingssitsen – som den faktiskt ter sig – anser jag det ändå nödvändigt att ta upp. Våra förhandlare måste få EEC att inse att svenskt näringsliv kan lida svår skada om s. k. skyddsåtgärder – i realiteten repressalier – får sättas in så brådskande och ensidigt som kommissionen i Bryssel tänker sig. Även om sådana skyddsåtgärder bara sällan sattes in, skulle redan förekomsten av dessa bestämmelser i avtalet skapa en ovisshet. De svenska företagens planering skulle försvåras och skyddsåtgärderna skulle verka dämpande på marknadsföringen av svenska produkter. Detta är alltså någonting som vi i dag måste få större klarhet om.

Jag utgår ifrån att ingen av regeringarna i EEC-länderna – ännu mindre våra tidigare EFTA-kolleger Danmark, Norge och Storbritannien – avsiktligt skulle vilja skada svenskt näringsliv. Förhandlingstaktik må vara en sak, men i slutskedet gäller det ju den europeiska samhandel, där man säger sig önska Sverige med för att åstadkomma en samlad positiv effekt.

När jag säger detta är jag väl medveten om att värdet av själva frihandeln kan bli betydande, i synnerhet om man når fram till en verkligt omfattande integration och skyddsklausulerna inte tillämpas med

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

den bryskhet som har nämnts. Men integrationen förefaller ju i det här läget inte möjlig, och vi vet alltså inte hur det blir med skyddsklausulerna. I väntan på förhandlingsresultatet, i väntan på den erfarenhet som vi då kan få är det värdefullt att regeringen preciserar sin syn.

Den andra viktiga punkten hänger samman med hur man i avtalet mellan Sverige och EEC utformar den s. k. utvecklingsklausulen, dvs. nyckeln till framtiden. Herr Fälldin var också inne på de frågorna.

Vi vet nu att två uppfattningar finns bland dem som här i Sverige önskar se förhandlingarna framgångsrikt avslutade. Den ena uppfattningen har de som accepterar frihandelslösningen som ett slutmål, endera därför att de i hjärtat är emot den vidgade Europamarknaden eller därför att de är rädda för splittring i det regeringsparti som de tillhör. Den andra uppfattningen omfattas av de många som ser det nu aktuella avtalet med EEC som ett första steg.

Regeringen borde höra till den senare gruppen. Det finns rader av regeringsuttalanden som pekar på det. Jag nöjer mig emellertid här med handelsministerns ord den 21 april 1971, att en förnuftig internationell arbetsfördelning kräver en mer långtgående integration än vad bara frihandeln innebär. "Vi eftersträvar", sade handelsministern, "ett djupare, bredare och intimare samarbete än något annat land utanför kandidatländernas krets". Det är mot den bakgrunden som jag nu frågar: Hur bör utvecklingsklausulen i Sveriges avtal enligt regeringens bedömning skilja sig från Schweiz och Österrikes? Samarbete med dessa neutrala länder är på flera punkter välmotiverat. Men jag utgår från att ingen här vill bestrida att Sverige behöver och begär, på grund av vårt lands ekonomiska struktur, mera ingående samarbete än vad Schweiz och Österrike gör.

Det är faktiskt mycket angeläget att regeringen verkar för att utvecklingsklausulen i avtalet får en sådan utformning att den på ett rätt sätt uttrycker vår målsättning. Detta är en sak som vi *kan* påverka och som vi bör hävda med kraft. Både löntagare och företagare, konsumenter och producenter måste vara intresserade av regeringens svar. De vet att hur den slutliga lösningen blir för Sverige betyder så mycket för tryggheten i arbetet och möjligheterna till en sådan ekonomisk framstegstakt att det borde mer än nu kunna löna sig att arbeta i Sverige i framtiden, givetvis under förutsättning av en riktigare svensk skattepolitik. Storföretagen är inte så beroende av nyetablering och utvidgning i Sverige; de kan flytta allt större delar av sin tillverkning utomlands. Men de många mindre och medelstora företagen, som ofta lever och utvecklas som underleverantörer till de stora företagen, kan inte flytta med. Transportavstånd, dagliga kontakter, beslut om ändrad produktionsriktning gör emellertid att de behöver ha nära till sina kunder. För dem kan det därför vara avgörande att storföretagen utvecklas här hemma och inte i utlandet. Och skulle de svenska företagen få ökade avsättningssvårigheter, då kommer verkligen tryggheten i arbetet för de många direkt att minska.

Så snart EEC-avtalet trätt i kraft är det viktigt att internt börja förberedelserna för att i en andra omgång nå de förhandlingsmål som regeringen ursprungligen har satt upp. Sker inte det, har beaktelsen till

den europeiska integrationen bara varit en läpparnas bekännelse.

Herr talman! Nordiska rådets möte i Helsingfors för en månad sedan blev en eftertankens vecka. Både regeringarna i de nordiska länderna och vi som företräder andra partier försökte sammanfatta vart de nordiska ländernas skilda utgångspunkter och förhandlingar med den europeiska gemenskapen var på väg att föra oss. Det finns väl en del som tyder på att den skiss till ett nordiskt samarbete på närings-, regional- och miljöpolitikens områden som i Helsingfors fördes fram från regeringssidan var ett barn av en nattlig stund, präglad just av eftertankens kränka blekhet. Hur som helst: skissen finns där, utfästelserna att redan i sommar presentera dess första resultat och vid Nordiska rådets session i Oslo i februari nästa år ge en fyllig redovisning – det löftet finns där också. Hur många skeptiska ämbetsmän man än möter – det är ett faktum att regeringarna har stuckit fram huvudet här och tagit risken att snaran dras åt, om ingenting i sak blir utträttat.

Nordiska rådets möte visade också hur känslig debattsituationen är mellan våra länder inför avgörandena om EEC:s utvidgning, inte minst i Norge och Danmark med deras folkomröstningar. Statsminister Palme slog själv fast i talarstolen i Helsingfors ”att detta, i nuvarande känsliga läge, kommer att kräva betydande återhållsamhet i argumentationen på alla håll”. Det vore intressant att veta om statsministern anser sig själv ha kunnat leva upp till den förmaningen.

Känslig är naturligtvis också debattsituationen i förhållande till den europeiska gemenskapen. Brutala omdömen om vår förhandlingspartner måste väl rimligen gå att undvika. Men själva sakfrågornas läge för de nordiska länderna har svensk allmänhet i lika hög grad rätt att få belysta som folken i de länder som nu är mitt uppe i heta debatter om medlemskap eller inte. Skall exempelvis den svenska exporten av papper vid mitten av en övergångsperiod belastas med förhållandevis höga tullar även vid införsel till Norge, Danmark och Storbritannien, länder som vi nu lever i frihandel med, trots de högtidliga proklamationerna att det inte skulle bli något återinförande av handelshinder mellan dem som hittills varit med i EFTA? Måste vi i det här hänseendet böja oss för EEC:s krav?

I Helsingfors föreslog jag att regeringen snarast i det nordiska tulladministrativa rådet tar upp frågan om hur man i framtiden skall kunna slippa en tidsödande och kostnadskrävande exercis med tulldokument i den nordiska samhandeln, just framkallad av att länderna får skilda avtal. Där fick jag inget svar men nu kanske jag kan få veta vad man gör för att förbereda sig för nödvändiga ändringar i tullagstiftningen. Missar vi de förberedelserna blir det till nackdel inte bara för den svenska exporten till Norge och Danmark utan för den nordiska varuhandeln över huvud taget – i bägge riktningarna – och det är väl ändå ingen som önskar.

Udda röster – lorder och icke-lorder, socialister och icke-socialister – har parallellt med EEC-resonemangen sökt nedvärdera eller underkänna den svenska alliansfrihet som syftar till neutralitet i krig. En tankegång har då varit att man inte gärna kan fästa så stor vikt vid avspänningssträvandena i Europa som den svenska regeringen gör och samtidigt hålla fast vid just den neutralitetssyn som har sin grund i spänningen mellan blocken i öst och väst.

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Den svenska neutralitetspolitiken står självfallet fast. Och just från den utgångspunkten tycker jag att den svenska regeringen drar väl stora växlar på den minskning av mobiliseringsberedda truppstyrkor som *kan* komma att ske på den europeiska kontinenten efter det att fördragen mellan Bonn och Moskva och mellan Bonn och Warszawa har ratificerats. Här finns alldeles för många osäkra faktorer — jag skall strax komma tillbaka till några av dem — för att sådana växlar skulle betecknas som pålitliga.

Men det förekommer också inlägg i debatten som är så onyanserade, att de tycks innebära att det inte längre skulle finnas något behov alls av den stabiliserande verkan som den svenska utrikespolitiken haft på hela Nordeuropa efter andra världskriget. Just därför att vi från folkpartiet lägger så stor vikt vid denna fredseffekt är det för oss angeläget att alliansfriheten fylls med ett levande innehåll. Dit hör ett försvar som kan få omvärlden att inse att vi kan rå med att i spänningsslagen leva upp till neutralitetsmålen.

Låt oss nu anta att förbundsdagen i Bonn den 4 maj, den 19 maj eller något senare datum ratificerar östfördragen. Låt oss vidare anta att väst och öst därefter kan enas om en successiv minskning av de stående styrkorna i Centraleuropa. Sker detta betyder det i varje fall att de amerikanska styrkorna kommer på mycket längre mobiliseringsavstånd från de gamla frontlinjerna än styrkorna i öst. Det betyder också att man kommer att bli mycket känslig i Västeuropa även för mindre upptrappningar från öst i lägen, då spänningar på andra håll i världen skulle kunna framkalla sådana styrkedemonstrationer, som västsidan hittills ansett sig kunna ta ganska kallsinnigt på.

Det är många som har menat att i en sådan framtid skulle Medelhavet och Nordeuropa — vad man har kallat den södra och den norra flanken — relativt sett komma mer i förgrunden för styrkedemonstrationer och maktkamp. För att jäva det resonemanget måste man samtidigt med en genomförd avspänning i Centraleuropa också kunna hänvisa till verkliga framsteg i fredsbevarande syfte i norr och söder.

Det jag nu säger utgår alltså från en mycket varm känsla för de fredsbevarande dragen i den svenska utrikespolitiken. Det bygger också på mycket varma förhoppningar att den västtyska regeringen skall lyckas föra Brandt-Scheels östpolitik i hamn. Den är verkligen värd vårt stöd. Den situation som man i Västtyskland befinner sig i är emellertid sävitt jag kan förstå också mycket lärorik från en annan utgångspunkt för den som upplever fredssträvandena som kärnan i världspolitiken. Det som gör att man kan hoppas att fördragen blir godkända i Bonn den 4 maj eller i varje fall i en andra läsning den 19 maj — när nu majoritetsförhållandena är så knappa och osäkra — är ju att Europa annars skulle komma in i en sämre situation än den som hittills rått. Förkastade fördrag skapar en spänning som blir svårare än den som rådde innan man började skriva på texterna. Över nations- och partigränser finns det en allmän opinion som inte vill uppleva en sådan försämring. Därför frågar jag mig om inte fredsarbetet i någon större utsträckning än hittills måste koncentreras på att skapa sådana lägen där allmänhetens fredsopinion får en chans att påverka nationer och partier. För sett över världen som helhet tar dock folkens fredsopinion över krigshetsarna.

Torsdagen den
23 mars 1972*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Kanske kan man säga att nedrustningsarbetet i Genève är en dementi på denna tankegång. Statsrådet Myrdals mycket pessimistiska bedömning av tio års insatser pekar väl i den riktningen. Här har ju just arbetats fram planer som skulle kunna vädja till den opinion som avskyr krig. Tyvärr har nog en del av nedrustningskonferensens program telt sig fjärran och avlägset för allmänna opinionen, men statsrådet Myrdal och hennes kolleger har ju också kunnat registrera framgångar just genom att arbeta fram konkreta planer mot kärnvapen. För sådana konkreta planer har de fått massivt stöd av en bred opinion.

Inom parentes, herr talman, kunde det naturligtvis finnas skäl att säga ännu vackrare saker om statsrådet Myrdals insatser. Att jag inte gör det beror på att det skulle kunna uppfattas som en avskedshyllning, och jag har ingen som helst önskan att just detta statsråd skall dra sig tillbaka.

Vad jag vill komma fram till är att den teknik som kommit till användning här och i det senaste årets öst-västförhandlingar måste få större utrymme även i FN:s arbete. Planer kan misslyckas, det är sant. Även de fördrag som Brandt-Scheel drivit fram kan fällas. Men ju mera sammanvävda de är till en helhet desto svårare blir det för avspänningens motståndare att nonchalera den opinion som betraktar fred som det normala tillståndet. Fäller man en genomarbetad plan blir ju, som jag nyss försökte uttrycka det, resultatet inte ett oförändrat läge, inte status quo, utan en försämring.

Konfliktforskningen börjar nu avsätta sådana resultat att det borde vara möjligt att steg för steg vrida över FN-arbetet i riktning mot konkreta fredsplaner redan innan konflikter blivit akuta. Lokala konflikt-härdar bekämpas nu av FN och stormakterna efter principen för brandkårsutryckningar. Då kastas den internationella diplomatin alla resurser in.

Med den metod för analyser som konfliktforskarna, låt vara ännu trevande, använder borde lika energiska internationella fredsinsatser kunna sättas in på ett tidigare stadium. Det är självklart att FN hålles tillbaka i ett inledningsskede därför att så många konflikter börjar inom en stat och först i det akuta stadiet utvecklas till ett hot mot internationell fred och säkerhet. Men de regler som är inskrivna i FN:s stadga används ibland som svepskäl. Redan på sommaren 1971 hade, för att ta ett konkret exempel, FN:s generalsekreterare konstaterat att situationen i det dåvarande Östpakistan utgjorde ett potentiellt hot mot internationell fred och säkerhet och därmed – i en skrivelse till säkerhetsrådets ordförande – konstaterat att förutsättningarna för säkerhetsrådet fanns att ta upp frågan.

Det finns kanske de som i detta konkreta fall cyniskt menar att den nya staten Bangladeshs födelse måste köpas med blod och att kriget i varje fall blev kortvarigare och mindre omfattande än man kunde befara. Men så cyniskt får man inte resonera, så efterklok får man inte vara. Det hade mycket väl varit möjligt för europeiska regeringar, t. ex. svenska regeringen, att via någon av de stater som ingick i säkerhetsrådet aktualisera en fredsplan i förväg. Jag kan inte se annat än att de skäl mot en tidig FN-behandling, som då anfördes av svenska och andra europeiska regeringar mot oss på den liberala sidan som drev kravet på ett tidigare

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

ingripande, har underkänts av utvecklingen. Tragedin gick sin gång och vi vet ännu inte vilka efterverkningar den får. Däremot vill jag gärna ha sagt, herr talman, att jag stöder regeringen i fråga om tidpunkten och sättet för den nya staten Bangladeshs erkännande. Motaktioner från Pakistan förhindrades och chanserna för ett inte alltför sent, skall vi säga ett inte på tok för sent, erkännande från USA har ökat genom den tyngd som de nord- och västeuropeiska regeringarna kunde lägga i sin rätt väl sammanhållna aktion.

De sociala och ekonomiska motsättningarna i Latinamerika, rasfientligheterna i södra Afrika, det grymma, fruktansvärt förlängda kriget i Vietnam, Kambodja och Laos och den bräckliga vapenvilan i Mellanöstern är exempel ur en glidande skala på vilka hinder som står i vägen för de fredssträvanden jag talar om.

Olle Dahlén kommer i ett senare inlägg att belysa och beskriva områden där det inte råder demokrati i vår mening och där mänskliga fri- och rättigheter förtrampas.

Men den väldiga mängden av oroshärdar och krigsrisker får inte förlama fredsarbetet. En noga förberedd europeisk säkerhetskonferens kan få sin betydelse. Men även det löpande arbetet i FN:s säkerhetsråd och framför allt stormakternas direkta kontakter måste söka blottlägga konflikterna i förväg, inte bara söka bilägga dem i efterhand. Genom studiegrupper och utskott skulle man även på denna höga nivå kunna tillgodogöra sig den unga konfliktforskningens metoder och resultat. För att fredsopinionen skall få något att gripa tag i behövs konkreta planer för att avvärja konflikt. Eftersom tiden närmar sig då Sverige åter bör ta plats i FN:s säkerhetsråd är det inte omotiverat om de allra bästa av våra skickliga diplomater får börja arbetet med att söka finna internationellt godtagbara former för en sådan förskjutning i fredsarbetet. Skulle det lyckas har det alliansfria Sverige gjort en stor insats för världsfreden.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Vårt land skall verka för att stärka den internationella rättsordningen och humanisera krigets lagar — heter det i dagens regeringsdeklaration. Ja, självfallet skall vi göra det. Men det finns en annan laglöshet som deklarationen förbigår.

Vad som under den senaste tiden har upprört oss minst lika mycket som det öppna krigets fasor är det politiska våldets grymheter — bombattentat och hänsynslös förödelse i länderna runt vår jord. Övergrepp, grymheter och lidanden som drabbar oskyldiga därför att människor drivna av politisk fanatism anser sig ha hämningslös rätt att nyttja våld för att nå politiska mål, mål som ibland kallas nationella, ibland sociala och vilkas syfte i regel anges vara att nå frigörelse från förtryck.

I ett reportage från Irland skriver Karl-Gunnar Bäck i ett av tidningen SE:s januarinummer om den s. k. irländska republikanska armén:

”Jag uppfattar den som en organisation där mordet — helst på helt försvarslösa människor och ur bakhåll — är en alldaglig händelse. Slå ihjäl din motståndare om han inte tycker och lever som DU! Det går fort och besparar dig besväret att argumentera.

Den starkare har rätt och han bör utöva sin styrka utan alla hindrande fair-play-begrepp. Det är Hitlers budskap. Makt är rätt särskilt om den utövas extra brutalt och gement -- och av grupper som ingen har insyn i och som aldrig behöver stå till svars inför folket." I en ledare i Värmlands Folkblad med rubriken "Romantisera inte IRA" säges bl. a.:

"Inte minst utanför Irlands gränser, där man inte känt till IRA:s struktur och arbetsmetoder, har organisationen ibland framställts som de katolska irländarnas bästa hjälpare. Vissa nyhetsinslag i svensk TV, då händelserna i Nordirland i höstas började anta rena inbördeskrigsformer bidrog t. ex. till en sådan romantisering och glorifiering av IRA för den svenska allmänheten. Ingenting kan vara felaktigare än att romantisera IRA, vars metoder ända sedan organisationen grundades för 50 år sedan är våldsamma och hänsynslösa."

Karl-Gunnar Bäck mötte svårigheter att publicera sin artikel. Två tidningar vägrade att trycka den. I en tidning svarade man: "Nej, det går inte. Det strider mot de politiska värderingar som förekommer på vår ledarsida. Vi är för progressivt våld." På en annan tidning svarade man: "Nej, det går inte. IRA har ju hyllats i TV som hjältar i flera månader, ja i flera år. Vi kan inte gå emot den allmänna uppfattningen."

Ja, här hemma har otvetydigt förekommit tendenser att förhålliga politiskt våld i kampen mot förtryck -- det verkliga och det påstådda. Ändamålet har många gånger ansetts helga medlen. Det politiska våldet här är fråga om kommer man inte åt med internationella rättsordningar eller humaniserad lagstiftning. Ytterst är det en fråga om moralbildning. Och i det hänseendet har vi alla ett ansvar. Att söka tala om sanningen, även om den är obekväm. Att stå för värderingar och åsikter, även då de är obekväma. Politiskt våld är brottsligt, lika föraktligt och förkastligt som annat våld mot oskyldiga, ofta rent av förkastligare, därför att det kallt och medvetet utnyttjas som vapen för politiska syften.

Herr talman! För nästan jämnt ett år sedan delgav regeringen omvärlden, att medlemskap i den europeiska gemenskapen var oförenligt med svensk alliansfri politik. Deklarationen vilade på den uppfattningen, att Gemenskapens samarbete uppbars av så starka försvars- och utrikespolitiska intressen, att ett svenskt medlemskap -- givetvis förenat med neutralitetsförbehåll -- skulle minska andra makters tilltro till den svenska utrikespolitiken. Regeringen utgick alltså ifrån, att intressemot-sättningarna i Europa var eller kunde bli så starka, att ett nära samarbete från Sveriges sida med den ena av de europeiska hälften skulle urholka andra länders tilltro till Sveriges förmåga att förhålla sig neutralt i händelse av en konflikt.

I tisdags förelade regeringen riksdagen proposition om det svenska försvaret under den närmaste femårsperioden. Propositionen innebär ett försvarspolitiskt omtänkande. Hittillsvarande riktlinjer för försvarets målsättning och uppbyggnad förändras. Vår försvarseffekt gentemot omvärlden reduceras. Den försvarspolitiska handlingsfriheten begränsas. Ett riksdagsbeslut enligt propositionen får inom några få år en nedrustningseffekt, som icke kan återhämtas förrän efter en avsevärd tidsrymd, även om den utrikespolitiska hothilden skulle snabbt och avsevärt förvärras.

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

För några dagar sedan förklarade försvarsutredningens ordförande, förutvarande handelsminister Gunnar Lange, att Sveriges jordbrukspolitiska beredskap — som ytterst är avsedd att garantera Sveriges oberoende och neutralitet i framtida konflikter — skulle kunna tåla en från 80 till 70 procent reducerad självförsörjning.

De två sistnämnda åtgärderna bygger, i motsats till den första — Sveriges nej till den europeiska gemenskapen — på antagandet, att det råder avspänning ute i Europa, av sådan styrka och med så klara tendenser att den försvarspolitiska beredskap som vi upprätthållit under hela efterkrigstiden skulle kunna väsentligt begränsas utan risk för Sveriges säkerhet och oberoende och utan konsekvenser för vår neutralitetspolitiska trovärdighet. Ekvationen går, herr talman, helt enkelt inte ihop.

En bred opinion i vårt land upplever obestridligen dagens europeiska situation som avspänning. De motsättningar som med varierande styrka präglat den europeiska efterkrigstiden har tonats ned under det senaste året. Och det är naturligt att denna dagens lättnad, som efterträtt gårdagens djupa oro, påverkar våra förhoppningar om en fredlig utveckling i vår världsdel. Självfallet förstärks våra förväntningar av det starka önsketänkande som alltid påverkar bedömningar av frågan om krig eller fred. Eftersom just de förväntningar som knyts till dagens utrikespolitiska avspänning fått utgöra avgörande argument för den svenska regeringens försvarspolitiska handlande, kan det inte anses opåkallat att här göra ett försök att analysera vad som döljer sig bakom detta "avspänningens och den fredliga utvecklingens Europa". Andra må bygga sitt handlande på önsketänkande. Som politiker och ledamöter av Sveriges riksdag har vi ett särskilt ansvar, som förbjuder oss att ägna oss åt verklighetsflykt.

Vad är avspänning? Ordet är positivt värdeladdat. Dess betydelse står dock inte i motsats till spänning. Det beskriver en process, en utveckling från en spänningsnivå till en annan. När överhängande krigsrisker dämpas, kan man tala om avspänning, även om spänningsnivån fortfarande är oroande hög. I Mellersta Östern har perioder av överhängande kriser växlat med avspänning mellan Israel och arabstaterna. Men spänningen i området har förblivit hög. Avspänning betyder alltså inte frånvaro av spänning.

Motsättningarna i Europa mellan de två ideologiska och militära blocken har tidvis varit starkt tillspetsade. Berlinkriserna har varit många. Vid vissa tillfällen har freden hängt på en skör tråd. De lättnader som då och då inträtt har varje gång upplevts som avspänning. Men det har alltid varit fråga om gradvisa förskjutningar på högspänningsskalan. Konflikterna har kvarstått och ofta åter närmats sig urladdning. Vi befinner oss just nu — som det förefaller — i en utvecklingsfas utan omedelbara konfliktrisker. Den ger förhoppningar om en lugnare utveckling än tidigare under efterkrigstiden men medger ingalunda slutsatsen att risker för nya störningar och konflikter är eliminerade. Svensk utrikes- och säkerhetspolitik kan självfallet icke bygga på tillfälliga kastningar i det internationella läget. Den måste förutsätta konsekvens och bygga på långsiktiga bedömningar. Det har regering och riksdag vid upprepade tillfällen understrukit.

Händelseutvecklingen på den europeiska kontinenten har samband med Sovjetunionens globala svårigheter. Den av Sovjet eftersträfvade Europapolitiken är troligen i varje fall till en del ett uttryck för Sovjets strävanden att gardera sig för utrikespolitiska svårigheter på andra håll. Den nya stormakten Kinas – världens folkrikaste stat – framträdande på den världspolitiska arenan, liksom dess utveckling till kärnvapenmakt, har självfallet i allra högsta grad oroat Sovjet. Närmandet mellan Kina och USA har inte minskat oron. Att Sovjetunionen under denna process har betydligt mera att vinna på att tona ner den nuvarande hotbilden i Centraleuropa än att låta den tidigare läsnigen kring Berlin kvarstå är uppenbart.

Frågan måste emellertid ställas, om avspänning med någon säkerhet kan antas bestå inom en kontinent, vars ena hälft består av statsbildningar vilkas struktur garanteras – såvitt utifrån kan bedömas – enbart av den militära styrkan hos den största blockbrodern, nämligen Sovjetunionen. Är det någon enda i denna kammare som tror att det samhällssystem som i dag råder i Polen, Tjeckoslovakien, Östtyskland, Ungern, Rumänien och Bulgarien skulle bli bestående, om det politiska och militära tryck som denna mäktiga granne i dag utövar skulle upphöra? Oroligheterna i Östtyskland och Polen, Ungernkrisen och Tjeckoslovakienockupationen bär klara vittnesbörd om motsatsen.

Försvarsutredningen har i sitt betänkande berört förhållandena i Östeuropa och särskilt dess länders förhållande till Sovjet samt de problem som befolkningens krav på en högre levnadsstandard och friare levnadsförhållanden har skapat. Utredningen konstaterar att betydande spänningar finns både mellan östblockstaterna inbördes och mellan dem och Sovjetunionen. Utredningen påminner vidare om att ekonomiska reformer förutsätter en decentralisering av beslutanderätten som står i direkt motsatsställning till de politiska kraven på detaljerad ekonomisk central kontroll över samhället. Öppnare förbindelser västerut skulle kunna, hävdar försvarsutredningen, leda till både minskad sovjetisk ekonomisk kontroll och ett inte acceptabelt inflytande västerifrån. Och den sovjetiska slutsatsen av spänningstillståndet mellan vad de östeuropeiska folken vill och vad de kan är den s. k. Bresjnevdoktrинens krav på rätt till intervention i en kommunistisk stats inre angelägenheter när – som det heter i försvarsutredningens betänkande – enligt av sovjetledningen gjord bedömning fara föreligger för grundläggande förändringar i partiets och statens struktur.

Det är ett faktum, herr talman, att det gamla Europa, där vi nu påstår att avspänningsklimat råder, är genom en mur delat i två hälfter, den ena bestående i stort sett av fria, demokratiska stater och den andra av samhällsbildningar, där folkets möjligheter att i fria val påverka sin egen miljö och landets utveckling är så gott som helt obefintliga. I denna för den svenska demokratin helt främmande värld av förtryck kan självfallet plötsliga omvälvningar när som helst uppkomma, omvälvningar som bokstavligt talat över natten kan få sådana konsekvenser att allt tal om stabilitet i Europa visar sig vara rent önsketänkande och ingenting annat.

Det är inte möjligt att bedöma stämningsläget i Europa med bortseende från de ideologiska motsättningarna mellan de tvenne

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

hällfterna. Då regeringen i dagens deklaration förklarar att den "betraktar staterna i både östra och västra Europa som delar av en geografisk och historisk enhet", då är detta visserligen riktigt, men då förbigår regeringen den djupa klyfta som ideologiskt delar denna gamla kontinent. Skillnaderna mellan Västeuropas demokratier och Östeuropas statsocialistiska system är i själva verket så betydande och så ägnade att påverka staternas betraktelsesätt och utrikespolitiska handlande, att avspänningsbegreppets reella innehåll i allra högsta grad urholkas. Det är ju sådana olikheter som exempelvis gör det möjligt för öststaterna att i bilaterala kommunikationer efter besök av svenska regeringsrepresentanter – herrar Wickman och Palme – utan blygsel uttala sig om en överensstämmande syn på "respekten för nationell suveränitet, territoriell integritet, avstående från våld eller hot att bruka våld, icke inblandning i staternas inre angelägenheter och fredlig lösning av konflikter". Så länge den östra Europahalvans stater bygger sin existens på ett socialistiskt fåvälde och så länge den världsrevolutionära ideologins målsättning är inbyggd i dessa staters utrikespolitik, finns inte några förutsättningar för verklig avspänning.

I den del av Europa som jag nu talar om är innebörden av fredlig samexistens mellan stater med skilda samhällssystem, för att citera försvarsutredningen, "att undvikandet av krig skall kombineras med en kompromisslös ideologisk kamp för den socialistiska gemenskapens utbredning". Det är denna motsägelse mellan högtidliga deklarationer om fredlig samexistens och en politisk målsättning inriktad på att undergräva de demokratiska staternas samhällsstruktur som kommer till uttryck i de oförenliga målsättningarna mellan den väst- och den östtyska avspänningspolitiken. Willy Brandts östpolitik behandlas i dagens regeringsdeklaration utomordentligt högaktningsfullt, och det med rätta, men utan någon som helst antydning om dess konsekvenser för den folkens självbestämmanderätt som regeringen i andra sammanhang brukar så starkt apostrofera, och den östpolitiken – Willy Brandts – eftersträvar, som det brukar heta, "Wandel durch Annäherung" – förändring genom närmande – medan den östtyska mera inriktas på "Politik der Abgrenzung" – avgränsningspolitik.

När regeringsdeklarationen uttrycker förhoppningar om att den blivande säkerhetskonferensen skall förbättra och utveckla samarbetet mellan de europeiska folken – förhoppningar som vi alla delar – kan det vara intressant att notera, att en av de fyra frågor som NATO:s ministrar på sitt rådsmöte förra året enades om att säkerhetskonferensen borde syssla med, nämligen "större rörelsefrihet för människor, idéer och informationer", mötte det en utomordentligt kylig reaktion från östsidan. Rude Pravo – för att bara ta ett exempel – riktade i februari ett våldsamt angrepp mot denna punkt. Ett friare utbyte av tankar och idéer mellan öst och väst skulle – sades det – innebära "ett ideologiskt undermineringsarbete". Det skulle vara en "trojansk häst". Någon avspänning i detta hänseende – och det gäller större rörelsefrihet för människor, idéer och informationer – kunde inte på några villkor komma i fråga. För de socialistiska länderna gällde det i stället att skärpa den ideologiska kampen.

Det är ett faktum att det pågått en förskjutning i de militära styrkeförhållandena sedan några år tillbaka. Den maktbalans som tidigare ansetts utgöra en förutsättning för den väpnade freden i Europa har rubbats. Regeringen förbigår detta. Läget säges karakteriseras "av en maktpolitisk balans". Men balansläget har i dag inte samma innebörd som tidigare. Vår situation har blivit mera osäker, mera riskabel än den var förut. Sverige kan inte "bortse ifrån" – så hette det i varje fall i regeringens egna direktiv till försvarsutredningen för några år sedan – "att en stormakt i en framtid skulle kunna få en sådan handlingsfrihet i Europa, att angrepp mot små nationer blir möjliga utan inblandning från andra stormakter". Och regeringen tänkte förvisso då inte enbart på Tjeckoslovakien.

Det finns inga som helst tecken i de sovjetiska militärbudgeterna på att Sovjetunionen anser avspänningsläget i världen vara sådant, att dess egen militärpolitiska potential kan tillåtas att gå ned. Den redovisning som herr Langes försvarsutredning lämnat om de sovjetiska rustningskostnaderna talar sitt tydliga språk. De har i reellt penningvärde *aldrig* varit så höga under efterkrigstiden som de är nu. I den uppbyggnad av de militära resurserna som sker inom Sovjet och inom Warszawapakten i övrigt finns över huvud taget ingenting som tyder på att man där utgår ifrån en fredlig samexistens som något för framtiden givet.

Sovjetunionen har tvärtom målmedvetet byggt ut sina positioner på de norra och södra flankerna av den europeiska fronten. I somras framhöll den norske statsministern Trygve Bratteli i en intervju, att Sovjetunionen genomfört "en kolossal militär uppbyggnad vid NATO:s nordflank, där det i dag står större militära styrkor än någonsin tidigare, möjligen med undantag för andra världskriget". Hans uttalande syftade på en av det norska utrikespolitiska institutet gjord utredning, som visade att Murmansk vid Norra ishavet under senare år byggts ut till ett centrum, som institutet kallade för världshistoriens största flyg- och flottbas. Här, sägs det, har Sovjetunionen 25 kryssare, 15 jagare, 100 fregatter, 260 u-båtar – många atomdrivna och beväpnade med raketer – 38 flygplatser med 200 bombflygplan, lika många jaktflygplan och helikoptrar. Basen skulle dessutom förfoga över ett par motoriserade divisioner med vardera drygt 10 000 man, 250 stridsvagnar och ett stort antal bepansrade fordon. Syftet bakom denna våldsamma utbyggnad, som verkligen inte vittnar om tro på avspänning och fred, skulle enligt det norska utrikespolitiska institutet vara en strävan från Sovjetunionens sida att flytta fram sina försvarslinjer till farvattnen mellan Grönland, Island, Färöarna och Skottland. Stora sovjetiska marin- och flygförband opererar i dag i de här farvattnen och dominerar militärt det norska havet. Även om den verksamheten ur global synvinkel kan tolkas som defensiv, innebär den att den skandinaviska halvön på ett annat sätt än tidigare kommit in i det strategiska blickfånget.

Detta förhållande kommer i den 24 sidor långa regeringsdeklarationen till uttryck i följande fattiga sex ord: "Även Nordatlanten berörs av denna rivalitet" – mellan supermakterna alltså.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, inte besynnerligt att den norske försvarsministern Fostervoll häromdagen uttryckte sin oro över

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

svenska nedrustningsåtgärder. Han sade sig inte kunna dela den svenska försvarsutredningens optimism om avspänning. Norge hälsar ett bättre politiskt klimat med tillfredsställelse, men några ändringar i norsk säkerhetspolitik är inte aktuella: "Situasjonen gir ikke grunnlag for noen endring i vår sikkerhets- og forsvarspolitik." Realismen är alltså både i det här hänscendet och i fråga om EEC större i Norge än hos de svenska socialdemokraterna.

Jag vågar därför, herr talman, hävda att man inte kan tala om en *verklig* och *varaktig* avspänning i Europa, så länge de östeuropeiska förhållandena och de globala motsättningarna i en krympande värld är sådana som de är i dag. Och därmed är jag, herr talman, åter vid utgångspunkten för mitt resonemang, som kan sammanfattas på följande sätt:

Det är med stor tillfredsställelse som vi inregistrerar den obestridda uppmjukningen i de hårda attityderna på det europeiska politiska fältet. Vi har all anledning att ta till vara de möjligheter som öppnar sig till närmare kontakter med folken, till utvidgat ekonomiskt utbyte, till bättre relationer och till en fredlig utveckling på sikt.

Men avspänningen är bara relativ. Motsättningarna kvarstår, det militära hotet likaså. Rustningarna i vår omvärld är större än någonsin. Faran för en snabb omkastning är stor. Den rubbning av balansförhållandena som inträffat under de senaste åren har ökat – icke minskat – riskerna för vårt eget land.

Och det intrycket ändras inte då man flyttar blicken från det europeiska perspektivet. Ostasien, Sydostasien, Mellanöstern, Indien, Pakistan är alla områden som förvisso inte är ägnade att förstärka intrycket av avspänning. Regeringsdeklarationen betonar i dag att läget kännetecknas av brist på stabilitet. Ja, det kan man verkligen påstå.

I den i tisdags avlämnade propositionen om försvaret skriver departementschefen bl. a. att det för första gången på mycket lång tid har inträtt en situation i Europa, som kan innebära förutsättningar för att uppnå "ett mera varaktigt tillstånd av avspänning och samarbete". I dag – två dagar senare – uttalas i regeringsdeklarationen att ett beslut i den tyska förbundsdagen att inte ratificera de s. k. östfördragen skulle "innebära ett allvarligt bakslag för de mångåriga strävandena till ökad avspänning i Europa".

Hur osäkra de långsiktiga bedömningarna om den säkerhetspolitiska utvecklingen är belyses nästan dräpande av de här två regeringscitaten, vilkas slutsatser alltså kan hänga på en enda röst i Bundestag i Bonn. Och de belyser framför allt hur orimligt det är att på sådana slutsatser grunda beslut om en drastisk ändring av svensk försvarspolitik och en långtgående nedskärning av det svenska försvarets styrka för flera år framåt i tiden.

I själva verket är det ju så, att vi inte med någon säkerhet kan förutse ens de närmaste årens utveckling. Det är ett ansvarslöst spel med nationella intressen att av dagsläget dra slutsatser, som inom några år kan äventyra Sveriges säkerhet. Och för de stater i vår omvärld som klarsynt och intresserat granskar Sveriges utrikespolitik måste nedrustningsåtgärder i nuvarande situation vara ägnade att minska trovärdigheten hos neutralitetspolitiken. Och om dessutom rena felräkningar – den borttap-

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

pade miljarden – tillåts påverka vårt lands försvarsmöjligheter, då kan vi knappast räkna med att bli tagna på allvar.

I ett längre tidsperspektiv finns det en företeelse som ger oss rätt att hoppas på fred i vår del av världen, och det är det västeuropeiska ekonomiska samarbetet. Utvecklingen i det Västeuropa, till vilket vårt land är knutet med ideologiska, historiska, kulturella och sociala band, präglas alltmer av en nedbrytning av nationella barriärer. Staternas självständighet och oberoende kommer i framtiden alltmer att knytas till deras aktiva deltagande i organiserad samverkan. För dem som väljer isoleringens och självtillräcklighetens väg förlorar oberoendet och handelsfriheten i verkligheten alltmer innehåll.

Det gäller *produktionen*. Företag av alla storlekar, inte bara stora utan även små och medelstora, rör sig redan över gränserna. Enbart i Västtyskland – för att bara ta ett exempel – har Sverige i dag bortåt 400 tillverkande och säljande dotterföretag. Svenska företagsinvesteringar utanför våra gränser ökar snabbare än här hemma, och vår industri sysselsätter där ute mer än 200 000 människor. Produktionen motsvarar halva det svenska exportvärdet.

Det gäller *arbetskraften*. Miljontals européer arbetar i dag utanför det egna landet. Denna arbetskraftens internationalisering blir alltmer oberoende av konjunkturernas växlingar och kommer alltmera att avse de mest kvalificerade och de bäst utbildade. För de unga är arbetslivets internationalisering liktydig med större möjligheter till framgång och till ett intresserikt liv.

Det gäller *konsumtionen*. En växande del av de varor som vi producerar här hemma konsumeras i andra länder. Mer än två tredjedelar av svensk export går till den större europeiska gemenskap som nu växer fram. Mer än 40 procent av verkstadsindustrins produkter finner sin avsättning där ute. Vi i Sverige konsumerar i vår tur en allt större mängd varor som är tillverkade i västeuropeiska länder.

Det gäller *fritiden*. Mer än en halv miljon svenskar tillbringar sina semestrar utomlands. Flera tiotal miljoner västeuropéer förlägger sin ledighet till andra länder än sitt eget. Vårt land skulle kunna betyda långt mer än vad det gör i dag i fritidens europeisering.

Det gäller *miljövården*. Med modern produktionsteknik är nationalstaterna inte oberoende. Vad som sker i *en* stat påverkar miljön i andra. Samarbete över gränserna är nödvändigt för att hindra fortsatt förödelse och för att återställa förstörd miljö. Industriländerna kan inte oberoende av varandra stifta eller genomföra miljövårdslagar. De måste, bl. a. av konkurrens- och effektivitetsskäl, ta hänsyn till motsvarande lagstiftning i andra länder.

Vi kan alltså i dag på område efter område konstatera hur faktorer som avgör miljö och livsföring i de olika västeuropeiska länderna verkar tvärs över nationalstaternas gränser. Genom en samverkan i fasta former måste de demokratiska västeuropeiska industriländerna tillvarata utvecklingens möjligheter och fördelar samt motverka och förebygga dess olägenheter och orättvisor. Genom att gemensamt styra utvecklingen kan man skapa bättre villkor för social och regional utveckling, för hög levnadsstandard, ekonomisk stabilitet och samlevnad i Europa utan

konflikter. Det är detta som ligger bakom Europatanken. Om vi inte kan lära oss förstå vad Europatanken betyder för människor ute i Europa, människor som gång på gång fått uppleva krigens fasor, då kan vi inte heller räkna med att bli förstärkta och respekterade när vi med dem överlägger om det framtida samarbetet.

Det råder i dag stor osäkerhet bland Gemenskapens stater om vad Sverige egentligen ytterst vill. Regeringens Europapolitik har – det har framhållits från den här talarstolen tillräckligt många gånger – varit vacklande. Regeringen har saknat vilja och konsekvens. Trovärdigheten har inte blivit bättre av de avslöjanden som statsministern gjort under den senaste tiden om hur han själv vid olika tidsskeden bedömt Europafrågan. Vilket förtroende kan den regering begära vid de europeiska förhandlingsborden, som vill undvika en debatt i Europafrågan i sitt eget land? Till bilden av bristande trovärdighet hör också en missvisande skildring av överläggningarna med oppositionen, vilket föranlett mig att rikta en alltfjämt obesvarad öppen fråga till statsministern.

I måndags och tisdags ägde plenarmöten rum mellan Sverige och EEC-kommissionen. Resultatet blev i stort sett vad vi väntat. Jag skall inte gå in på svagheterna i det avtal som vi nu förhandlar om. Vi har förut behandlat den frågan utförligt, senast i vår partimotion.

Det låter sig naturligtvis sägas att avtalet kommer att innebära en förbättring gentemot det handelspolitiska läge i vilket vi just nu befinner oss. Så vill regeringen gärna ha det. Men vi måste komma ihåg att förbättringen bara är relativ. Det avgörande på sikt är ju inte att vi får vissa tulllättnader, utan att vi inte blir avsevärt *sämré* ställda i det ekonomiska samarbetet än andra med oss konkurrerande industriländer i Europa. Och samarbetet rör ju inte bara tullar och skyddsklausuler utan också den regionala politiken, socialpolitiken, industripolitiken, konkurrensreglerna och miljöfrågorna, vilket också påpekades av den norske utrikesministern Andreas Cappelen i Stockholm i förrgår. Vi vill, sade han, vara med och påverka utformningen av dessa regler – därför önskar vi en mer omfattande lösning än vad ett handelsavtal av svensk modell kan ge oss.

Sammanfattningsvis alltså: Vi har att se fram emot ett frihandelsavtal, till sin omfattning utomordentligt begränsat i förhållande till de önskemål som Sverige preciserade i sina deklarationer och framställningar från november 1970 och fram till hösten 1971. Den begärda tullunionen hägrar i fjärran. De "nära, varaktiga och omfattande förbindelserna" har också de blivit lika visionära som mycket annat bland regeringens politiska önskemål. Trots detta, herr talman, förenas vi alla i dagens förhandlingsläge i förhoppningen om att avtalet skall bli så bra som möjligt med hänsyn till den svaga förhandlingsposition som vårt land kommit att inta i förhållande till våra mycket starka motparter.

Vad vi också hoppas är att de klausuler om avtalets utvecklingsbarhet, som kan komma att ingå däri, skall öppna vägen för ytterligare förhandlingar som gör det möjligt för oss att successivt i varje fall nå närmare de önskemål som uppställts från svensk sida.

För mitt partis vidkommande vill jag gå *ännu längre* och hoppas att utvecklingen – som på det här området går väldigt snabbt, därom vittnar

inte minst Bresjnevs deklaration häromdagen - skall tillåta Sverige att i sinom tid åter överlägga om medlemskap i Gemenskapen. Det önskemålet bottnar i den alldeles bestämda övertygelsen att vårt land bara genom fullvärdigt medlemskap kan påverka utvecklingen inom Gemenskapen och upprätthålla det ekonomiska och politiska oberoende som utgör det bärande elementet i vår neutrala utrikespolitik.

Låt mig till sist erinra om de motiv för medlemskap i EEC som den norska socialdemokratiska regeringen och det norska LO-sekretariatet redovisade häromdagen. Norges oberoende och självständighet tål inte, hette det, att Norge står utanför EEC. Först genom medlemskap däri - hävdade alltså den svenska regeringens norska partikolleger - får Norge möjlighet att medverka vid uppbyggnaden av det västeuropeiska samarbetet och den fortsatta utvecklingen därav. Endast genom medlemskap kan skeendet på olika områden - det valutapolitiska, det ekonomiska, det industriella och det sociala området samt miljövårdsområdet och sjöfartsområdet - påverkas. Utanför EEC skulle Norge tvingas anpassa sig utan möjlighet att självt inverka på händelseförloppet.

Den svenska regeringen har hävdat den rakt motsatta uppfattningen, att vårt oberoende och vår handlingsfrihet blir större om vi står utanför än om vi är medlemmar. Det moderata partiet i Sverige har - som det enda partiet, det medges och det beklagas - i detta hänseende intagit samma ståndpunkt som de norska socialdemokraterna och norsk höyre, som de danska socialdemokraterna och det danska konservativa folkepartiet. Jag hoppas nu, herr talman, att den internationella utvecklingen och utvecklingen inom EEC skall gå därhän, att de Europanegetiva här hemma så småningom skall inse att deras bedömning är felaktig och att de närmaste årens händelseförlopp skall göra det möjligt för Sverige att dra de praktiska konsekvenserna av ett sådant ändrat betraktelsesätt. Tiden kommer att arbeta för en sådan utveckling.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Med herr Bohmans tal drog en rå pust från det kalla krigets dagar genom salen. Enligt herr Bohman kan det inte bli någon verklig avspänning förrän de socialistiska samhällssystemen störtats - och han lär få vänta innan denna förhoppning går i uppfyllelse. Herr Bohman och det moderata samlingspartiet framträder i själva verket som direkta motståndare till avspänningspolitiken i Europa, som bygger på samexistens utan krig mellan stater med olika samhällssystem. Och det är ju ett historiskt faktum att de båda världskrigen inte orsakats av socialistiska stater utan av den kapitalism och imperialism som moderata samlingspartiet försvarar.

Jag övergår sedan, herr talman, till problem i samband med den svenska utrikespolitiken och regeringens deklaration.

Det strider mot den internationella solidaritetens krav och mot det svenska folkets intressen att regeringen vägrar att bryta förbindelserna med Saigonregimen och att upprätta diplomatiska förbindelser med Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering.

Det strider också mot både internationell solidaritet och svenska folkets intressen att regeringen vägrar att ta initiativ till upprättandet av

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

diplomatiska förbindelser med Demokratiska folkrepubliken Korea.

Det står likaså i strid med den internationella solidariteten och vad vårt folks intresse kräver att regeringen vägrar att omedelbart upprätta diplomatiska förbindelser med Tyska demokratiska republiken.

I ett interpellationssvar i riksdagens andra kammare år 1967 förklarade dåvarande utrikesministern Torsten Nilsson, att den svenska regeringen gick efter följande kriterier när det gällde erkännande av främmande stater och upprättande av diplomatiska förbindelser med dem: Den makt som skall erkännas bör ha vunnit ett rimligt mått av självständighet utåt och någorlunda allmänt godtagits av omvärlden. Vidare krävs en rimlig stabilitet inåt genom att det finns statliga myndigheter som faktiskt upprätthåller kontroll över ett visst territorium och där utövar suveräna befogenheter.

Demokratiska folkrepubliken Korea har existerat i snart 24 år. Tyska demokratiska republiken har existerat i snart 23 år. Det blir för varje år, för varje månad, för varje dag alltmera orimligt att den svenska regeringen fortsätter att låtsas som om dessa bägge stater inte existerade. De fyller bägge de krav som utrikesministern på regeringens vägnar uppställde för erkännande i det anförda talet från år 1967. Ingen kan förneka att det i bägge staterna finns statliga myndigheter som faktiskt upprätthåller kontroll över ett visst territorium och där utövar suveräna befogenheter. Vi svenskar betar oss ju också i övrigt som om Demokratiska folkrepubliken Korea och Tyska demokratiska republiken existerade i sinnevärlden. Svenska idrottsmän tävlar med idrottsmän från dessa bägge stater, nu senast i olympiska spelen. Många svenskar reser till TDR. Svenska företag driver handel med de obefintliga staterna. Medborgare från dessa stater, även medlemmar av deras parlament, kan resa in i Sverige och mottas här. De accepteras, men accepteras ändå inte.

Herr utrikesminister! Är det inte hög tid att sluta med denna låtsaslek, som faktiskt skadar Sveriges intressen? Det kan inte försvaras att regeringen envist fasthåller vid att man skall behandla ett par stater i världen på detta direkt diskriminerande sätt. Den part som mest skadas av detta är inte de regeringar som Sverige vägrar att erkänna, utan det är Sverige självt. Jag har tidigare framfört att regeringen borde söka komma ut ur den återvändsgränd, där den placerat sig, genom att med ett slag lösa dessa erkännandefrågor, och jag vill här upprepa det förslaget.

I debatten brukar man från regeringshåll anföra att det skulle finnas särskilda skäl för Sverige att icke erkänna Demokratiska folkrepubliken Korea och Tyska demokratiska republiken. Det skulle i det första fallet vara medlemskapet i FN:s övervakningskommission i Korea, i det andra fallet den politik av avspänning som vi hoppas skall segra i Europa.

Vad gäller Koreafrågan vill jag endast kortfattat framhålla, att man i regeringens argumentation sammanblandar två problem som icke har med varandra att göra. Medlemskapet i FN:s övervakningskommission är en sak, erkännandet av Demokratiska folkrepubliken Korea en helt annan. Det framgår ju också av att Sverige erkänt Sydkorea och icke anser att detta skulle stå i motsättning till övervakningsuppdraget. Om den svenska regeringen vill göra en fredsbevarande insats i Korea — och det har den förklarat sig vilja göra — så är de viktigaste bidragen följande: erkännande

av Demokratiska folkrepubliken Korea, resande av det kravet i Förenta nationerna att världsorganisationen verkar för alla främmande truppers bortdragande ur Korea.

Vad gäller Tysklandsfrågan finns det i regeringsdeklarationen utförliga avsnitt om kampen för avspänning på den europeiska kontinenten och om nödvändigheten av ett mera aktivt arbete för den planerade konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, avsnitt som vi i och för sig hälsar med tillfredsställelse. Det är bra att regeringen nu synes vilja ta en direkt del i förberedelserna för denna konferens genom att framföra meningar om dess uppläggning och konkreta arbetsmål. Längre har regeringens attityd varit mera passiv. Jag vill uttrycka förhoppningen att dagens deklaration betyder ett aktivt engagemang för att konferensen skall komma till stånd snarast möjligt, helst redan detta år.

Den allmänna frågan om säkerheten i Europa är i betydande grad knuten till en lösning av Tysklandsfrågan. Det är ju ett helt orimligt tillstånd att gränser och normala relationer mellan länder i Europas mitt ännu inte är slutgiltigt reglerade 27 år efter det andra världskrigets slut. Nu har en rad fördrag slutits för reglering av dessa frågor, men väntar ännu på sin ratificering i den västtyska förbundsdagen. De regeringar som på ömse sidor medverkat till denna avspänningspolitik har därigenom gjort en stor positiv insats. Vi instämmer i utrikesministerns uttalande att det skulle innebära ett allvarligt bakslag för strävandena till avspänning i Europa om fördragen fälls.

Däremot har vi en annan uppfattning än den regeringen hittills gett uttryck för om den inverkan som ett svenskt erkännande av Tyska demokratiska republiken skulle ha på utgången av kampen för dessa avspänningssträvanden. Regeringen brukar hävda att ett svenskt erkännande av TDR skulle som det heter "komplicera läget", försvåra ansträngningarna att vinna en majoritet i västtyska förbundsdagen för godkännande av öst-västfördragen och över huvud taget verka negativt på strävandena till avspänning. Dessa påståenden anser vi felaktiga. De motsvarar inte verkligheten. Det förhåller sig precis tvärtom. Ett svenskt erkännande av Tyska demokratiska republiken skulle vara ett viktigt bidrag till ansträngningarna för att vinna majoritet för fördragen och säkra avspänning i Europa.

Vilka krafter i Västtyskland är det som så länge motsatt sig och som fortfarande motsätter sig avspänning och en fredlig reglering av problemen i Centraleuropa? Det är som alla vet de reaktionära krafter som velat bevara det kalla kriget. Det är de krafter som utformade den s. k. Hallsteindoktrinen, som innebar att Västtyskland idkade utpressning genom hotet att bryta förbindelserna med länder som erkände Tyska demokratiska republiken. Det är de krafter som nu finns samlade i de s. k. kristligt-demokratiska partierna i det västtyska parlamentet, som står i opposition till regeringen Brandt och söker samla en majoritet mot ett godkännande av fredsfördragen med de socialistiska staterna. Det är reaktionens och revanschpolitikens krafter. Det är dessa som i realiteten får ett stöd genom den svenska regeringens vägran att erkänna Tyska demokratiska republiken.

Den svenska regeringens hållning i denna speciella fråga motverkar

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

alltså strävandena till avspänning i Europa. Detta begriper också en rad socialdemokratiska distriktsorganisationer som i uttalanden krävt ett erkännande av TDR. Lyssna på rörelsen, herr Wickman! Lyssna på rörelsen här i Sverige och följ dess råd, inte råden av socialdemokratiska koryfärer i utlandet.

Samma motsättning mellan regeringens allmänna deklarationer och dess praktiska handlande finns när det gäller frågan om deltagandet i FN:s miljövårdskonferens i Stockholm i juni. Alla är överens om betydelsen av denna konferens för kampen mot miljöförstöring och förgiftning — en kamp som måste vara internationell. Den svenska nationalkommittén, som har Tage Erlander som sin ordförande, har uttalat som sin mening att konferensen bör vara universell. Nu finns det tyvärr stater som motsätter sig att alla andra stater skall få delta i denna konferens. Vid behandlingen av resolutionen rörande miljökonferensen under höstens generalförsamling i FN lade Sverige ner sin röst vid samtliga säromröstningar som reglerade inbjudningarna till konferensen. Detta anser vi vara felaktigt handlat. Sverige borde i stället ha stött förslaget att alla intresserade stater skulle inbjudas att delta i konferensen. Vi hoppas att miljövårdskonferensen ändå kan få den universella karaktär som är nödvändig för dess framgång, men för att detta skall uppnås måste man ta ställning och man måste klart gå emot krafter som vill förhindra en sådan utgång. Det handlar här om tre stater, förutom Tyska demokratiska republiken också Demokratiska folkrepubliken Korea och Demokratiska republiken Vietnam. En möjlighet för TDR att som fullvärdig medlem delta i miljövårdskonferensen är att denna stat vid möte i maj inväljes i Världshälsoorganisationen. Herr Wickman har tyvärr redan sagt här i riksdagen att Sverige när det gäller medlemskap i FN:s fackorgan endast röstar för stater som man redan erkänt. Och innan en stat kommit med i FN kan man inte erkänna den. Jag vädjar till regeringen att ompröva sin ståndpunkt och bryta detta groteska cirkelresonemang, som verkligen inte skänker den heder.

När det gäller en annan av de nämnda staterna, Demokratiska republiken Vietnam, finns det alldeles speciella skäl för dess närvaro på miljövårdskonferensen. Ingen internationell miljövårdsfråga är allvarigare och mer akut än USA:s systematiska förstörelse av miljön i Indokina. Med olika medel söker man förstöra det dagliga livet och livsbetingelserna över huvud taget i de drabbade länderna — Laos, Kambodja, Vietnam. Den nya termen ekocid, dvs. miljömord, används mer och mer för att beteckna denna förbrytelse mot ett folk, ja mot hela mänskligheten. Kampen för att sätta stopp för detta miljömord måste spela en viktig roll på FN-konferensen.

USA:s krig i Indokina förs nu efter en förändrad militärpolitisk strategi. President Nixon kan dra hem trupper, men målsättningen är att förlänga kriget, bara med andra medel. Den s. k. vietnamiseringen är led i en amerikansk strategi för att kontrollera och exploatera andra länder och folk. Man har från amerikansk sida faktiskt lyckats få den propagandistiska effekten att massmedia i ett land som Sverige — möjligen är det likadant i andra länder — nu mindre behandlar kriget mot Indokinas folk än tidigare. Man har lyckats inbilla en del människor att

president Nixon håller på att nedtrappa och avsluta kriget, medan krigföringen mot folken i Indokina i stället har intensifierats.

Den totala mängden bomber som av Förenta staterna fällts över Indokina kan beräknas uppgå till över 6 300 000 ton vid slutet av 1971. Det är en siffra som det är svårt att omedelbart fatta hela innebörden i. Jämförelsesiffror säger något: Under hela det andra världskriget fällde Förenta staterna sammanlagt på alla krigsskådeplatser ca 2 miljoner ton bomber, dvs. mindre än en tredjedel av vad som redan fällts över Indokina. Sedan Nixon blev president 1968 har en större mängd bomber fällts över Indokina än under Johnsonregeringens tre sista år. Bombmängden under Nixons hittillsvarande tre år som president är också större än den sammanlagda mängd bomber som fälldes av USA under det andra världskriget och Koreakriget tillsammans. Det mänskliga lidandet under ett krig kan inte mätas i siffror. Gemensamt för de vapen och metoder som USA-regimen utnyttjar mot folken i Indokina är att de är speciellt riktade mot civila och att en avgörande beståndsdel är terror. Vad Förenta staterna prövar i Indokina är framtidens vapen mot alla folk och grupper som vill kämpa sig till frihet.

Folkens kamp i Indokina och USA:s strävan att med militära och teknologiska medel söka undertrycka denna kamp för frihet och självständighet kan inte ses isolerat som en kamp i Asien. Vår solidaritet med folken i Indokina måste utgå från den grundläggande insikten, att en förutsättning för vår egen frihet och självständighet, för vår egen sociala frigörelsekamp är en fast solidaritet med folken i Indokina, med alla progressiva krafter i Asien, Afrika och Latinamerika.

Protesterna mot Förenta staternas anfallskrig och folkmord i Indokina måste ges förnyad styrka och komma till ständigt nya uttryck. Solidariteten med Indokinas folk måste uttryckas i handling. Därför bör regeringen uttrycka ett klart fördömande av Förenta staternas anfallskrig samt bryta förbindelserna med Saigonjuntan och upprätta diplomatiska förbindelser med Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering.

Herr talman! Den formulering av målsättningen för Sveriges utrikespolitik som görs i inledningen till regeringsdeklarationen anser vi vara alltför begränsad. Man måste starkt betona både den internationella solidariteten med alla dem som i olika länder kämpar för nationellt oberoende, för fred, demokrati och socialism *och* värnet av det svenska folkets nationella oberoende, av vår rätt att själva avgöra egna angelägenheter. Mellan internationalismen, det fria samarbetet mellan folken, och värnet av den nationella självständigheten, förutsättningen för detta fria samarbete, finns ingen motsättning. Tvärtom betingar de båda strävandena varandra.

Det finns emellertid typer av samverkan mellan ett begränsat antal stater eller mellan vissa internationella intressegrupper som står i motsättning både till en verklig internationalism och till folkens självbestämmanderätt. Det gäller t. ex. de internationella trusterna och kartellerna, som bildats för att effektivisera och skärpa utplundringen av folken. Lika litet som kapitalistiska monopol inom ett land kan accepteras, lika litet kan de internationella kapitalistiska monopolen

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

godtas eller understödjas. Den form av samverkan de uttrycker står i strid med folkens intressen.

EEC är därför inte en inkörsport till internationellt samarbete och arbetsfördelning. EEC är de västeuropeiska monopolens gemenskap. I deras intresse skall EEC-länderna utgöra en gemensam marknad med fri rörlighet för varor, kapital och arbetskraft. Sveriges folk har inget intresse av att EEC och liknande typer av organisationer blir starkare. Detta borde ha sagts ut i regeringsdeklarationen, om regeringen konsekvent vill fullfölja målsättningen att Sveriges utrikespolitik skall tjäna syftet att trygga vårt nationella oberoende och våra möjligheter till fortsatt utveckling i frihet. Det är dessutom i hög grad motiverat av den internationella solidaritetens krav, eftersom ett stärkande av EEC försvårar en utveckling av handeln och den ekonomiska tillväxten för de mindre utvecklade länderna. Om de kapitalistiska krafter som dominerar EEC blir starkare försvåras lösningen även av de europeiska säkerhetsproblemen. Den fackliga rörelsen binds genom storföretagens ökade möjligheter att manipulera med arbetskraft och kapital i olika länder. Demokratin undermineras genom att ytterligare delar av beslutsmakten avlägsnas från de folkvalda instanserna.

I detta sammanhang ter det sig ytterligt illavarslande att grundlagberedningen i sitt häromdagen framlagda betänkande inte bara föreslår att den s. k. EEC-paragrafen om överlåtande av riksdagens och regeringens beslutanderätt till en internationell organisation skall vara kvar utan även ger en mera vidsträckt tolkning av denna paragraf än som tidigare har skett. "Vad som avses", skriver grundlagberedningen, "är i första hand de befogenheter som förslaget tillägger riksdagen och regeringen, för riksdagens vidkommande sålunda främst lagstiftning, beskattning och budgetreglering och för regeringens vidkommande sådana funktioner som ryms inom befogenheten att styra riket, exempelvis att utfärda föreskrifter i de hänseenden som framgår av förslaget." Grundlagberedningen fortsätter: "Talmannens befogenheter med avseende på regeringens till- och avsättande hör också principiellt sett hit, liksom statsministerns befogenhet att förordna och entlediga ministrar; här torde dock förbehållet om 'begränsad omfattning' utesluta överlåtelse av befogenhet till mellanfolklig organisation." "Principiellt sett" och "torde" – någon säker spärr finns alltså inte ens när det gäller överlåtande av sådana befogenheter. Och läs hela tiden EEC när det står mellanfolklig organisation!

Regeringen har inte ändrat sin grundinställning till EEC, nämligen att Sverige skall delta i utvidgningen av denna organisation och göra detta på en rad viktiga områden. Regeringen arbetar fortfarande för en långtgående anslutning av vårt land till EEC. Just nu tvingas den emellertid begränsa sig till att arbeta för en förbättring av det förslag till frihandelsavtal som EEC-myndigheterna framlagt.

I denna aktuella strävan erhåller den som bekant inte stöd av viktiga delar av den kapitalistiska företagsamheten och den svenska borgerligheten. Man vill där – och detta har framgått också av tal som hållits här i dag – icke acceptera det faktiska läge som innebär att Sverige inte utan att frångå neutralitetspolitiken och gå in i vad som i verkligheten är en

ekonomisk, politisk och militär allians kan uppnå närmare anslutning till EEC. Den verksamhet som storföretag, företagssammanslutningar och vissa andra delar av bourgeoisie just nu bedriver i EEC-frågan kan inte karakteriseras på annat sätt än som knivhugg i ryggen på regeringen och dess förhandlare i Bryssel.

Herr talman! Svensk utrikespolitik är icke endast vad riksdag och regering beslutar och gör. Svensk utrikespolitik är summan av Sveriges relationer med andra stater och folk. Monopol, storfinans och andra kapitalistiska företag verkar genom import och export av varor samt i ökad utsträckning genom import och export av kapital. Antalet företag, ägda av svenskt kapital, i andra länder ökar för varje år. På borgerligt håll kallas detta företagsamhetens internationalisering. En riktigare term är imperialism.

För att öka sina profiler jagar de svenska storbolagen efter en större del av världsmarknaden. De exporterar kapital och flyttar fabriker och produktion till andra länder. Svenskt kapital sammanflätas med kapital från andra imperialistiska länder. Svensk och utländsk storfinans går samman för att gemensamt plundra folken i Västeuropa, Asien, Afrika och Amerika.

Den svenska staten understödjer storfinansens operationer i utlandet med exportkrediter och investeringsgarantier. Den inbjuder utländskt kapital att etablera sig i Sverige. Den uppmuntrar och tar själv del i sammanflätningen mellan svensk och utländsk storfinans. Den stöttar dollarns vacklande positioner. Genom att delta i Världsbanken och liknande sammanslutningar bidrar den att stärka imperialismen.

Vilket är Sveriges ansikte i världen? Den 21 mars firades årsdagen av massakern i Sharpeville som en dag ägnad kampen mot apartheid, mot rasåtskillnad och rasförtryck. Men Sverige har en omfattande handel med Sydafrika och svenska storföretag har sina dotterföretag i landet. Detta är ett stöd åt regimen i Sydafrika som bygger på rasförtryck.

Den fascistiska juntans maktövertagande och maktutövning i Grekland fördöms av en enhetlig svensk opinion. Men de svenska företagens import från Grekland har ökat för varje år sedan juntan kom till makten. Sverige ger humanitärt stöd åt befrielserörelserna i de portugisiska kolonierna. Men importen från Portugal ökar starkt, och allt fler svenska företag anlägger fabriker och varv i landet för att utnyttja den billiga arbetskraften. Arbetare på det svenskägda Lisnavevarvet, som protesterar mot utsugningen, sänds till fängelse och tortyr. Vilket är Sveriges ansikte inför folken i världen?

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Jag vill ta upp en del av de tankegångar som kommit fram i partiledarnas inlägg. I och för sig kan man inte säga att denna utrikes- och handelspolitiska debatt liksom inte heller regeringsdeklarationen präglas av nyheter och sensationer. Det är en fördel, därför att svensk utrikespolitik bör inte präglas av överraskningar och sensationer.

I bedömningen av den internationella utvecklingen tycker jag mig kunna finna att vi står varandra rätt nära — i vissa fall mycket nära. Jag vill dock göra den reservationen att jag i detta anförande inte kommer att

ta upp flera av de i och för sig viktiga frågor som herr Hermansson berörde, bl. a. vår erkännandepolitik. Anledningen därtill är mycket enkel; den kommer att behandlas i samband med ett par interpellations-svar som jag har tillfälle att lämna senare i dag.

Flera har här sagt att den globala utvecklingen i sista hand på ett avgörande sätt bestäms av relationerna mellan de två supermakterna. Detta sägs också i regeringsdeklarationen. I dessa relationer har uppenbart och bevisligen en mycket avgörande förändring inträtt. Den förändring som jag syftar på är den utjämning av den militära potentialen mellan supermakterna som har ägt rum under 1960-talets senare hälft.

Vad den förändringen innebär uttrycks mycket klart både från amerikansk och från sovjetisk sida. I Nixons utrikespolitiska budskap i fjol uttryckte han det så här: I en period av överväldigande amerikansk överlägsenhet kunde vi och våra allierade förlita oss på den massiva vedergällningens doktrin. I denna nya epok – som vi alltså nu är inne i – har Sovjets växande makt ändrat den militära ekvationen. Styrkan som tjänade fredens sak under en period av relativ överlägsenhet kräver nu nya definitioner för att bevara freden i en period av relativ jämlikhet.

Bresjnev har uttryckt precis samma sak i sina berömda tal, fast av naturliga skäl med något annat språkbruk.

Nixon sade också i sitt första budskap 1969, att vad vi står inför är att avlösa en period av konfrontationer med en period av förhandlingar. Det är klart att bakom denna förhandlingsvilja och detta förhandlingsintresse hos båda parter ligger också den uppnådda militära balansen dem emellan. Vi är ju också i hög grad nu inne i en förhandlingarnas epok.

Det är ännu för tidigt att dra några bestämda slutsatser av de olika förhandlingarnas resultat. Men en påtaglig tendens i relationen mellan supermakterna är viljan – i varje fall i detta läge – att bevara den uppnådda balansen och även ett genuint intresse att försöka sänka den nivå på vilken denna balans uppnås, det senare av mycket lättbegripliga ekonomiska skäl. En annan tendens, som också utgör ett led i stabiliseringen av balansen, är strävan att isolera konfliktämnen och finna en teknik som möjliggör ett ökat förtroende mellan supermakterna. Det är naturligtvis denna utveckling som är bakgrunden till den avspänningspolitik som pågår också i Europa.

Jag tror det är viktigt att ha klart för sig vad avspänning är, vad den syftar till, vad den kan vara och vad den definitivt inte är och inte bör utvecklas till. Både herr Helén och herr Fäldin har nog i stort sett samma syn som jag på detta. Det blir därför framför allt herr Bohman som jag får vända mig till, därför att det var mycket i hans analys av den europeiska situationen som på mig gjorde ett obehagligt intryck av återfall i en kalla-kriget-retorik. Ingen av de ansvariga utrikesministrar jag möter – och alla är dess värre icke socialdemokrater – för på något sätt ett språk likartat det herr Bohman för i dag. Jag känner inte igen tongångarna från dagens Europa.

Avspänningen i Europa, herr Bohman, är ju icke uttryck för att de båda blocken i Europa håller på att närma sig varandra i den meningen att de håller på att i sin inre utveckling bli lika varandra och att vi håller på att närma oss något slags gemensamt politiskt system i Europa. Om

man tror det har man kommit alldeles fel i sin analys. En sådan utjämning eller konvergens är icke avspänningens förutsättning och bör icke heller – det menar jag alldeles bestämt – ställas upp som ett villkor om vi skall gör framsteg i avspänningspolitiken.

Det verkade på herr Bohman som om han menade att avspänning är bra bara under förutsättning att avspänningspolitiken blir ett instrument att förändra den inre strukturen och de inre förhållandena i öststaterna. Läger man upp avspänningspolitiken på det sättet är det självklart att den är dömd att misslyckas. Det är heller ingen ansvarig politiker på västmaktsidan som gör på det sättet.

Avspänningen förutsätter alltså icke någon konvergens, något sammanflytande av systemen. Den förutsätter icke heller någon upplösning av blocken eller militärallianserna i Europa. Tvärtom är avspänningen resultatet av att balansen mellan de båda blocken har förstärkts och stabiliserats. Det är maktbalansens stabilitet som avspänningspolitiken tjänar till att förstärka, inte till att utjämna existerande skiljaktigheter i de båda blockens inre struktur. Det betyder också att den säkerhetspolitiska situation, som är grundvalen för vår neutralitet, kvarstår oförändrad.

Man kan ha olika bedömningar om hur pass orubblig och hur pass säker denna trend mot en fortsatt avspänning i den mening som jag använder ordet är i Europa. Det är självklart att vi kan råka ut för bakslag, och vi kan inte basera vare sig vår utrikespolitik eller försvarspolitik på att denna trend är en oundviklig naturkraft. Det är rätt lätt att peka på potentiella konflikthanledningar, men det är också riktigt att påpeka den starkt ökade villigheten och beredskapen att isolera konflikthanledningarna. I Europa gäller det naturligtvis framför allt de tragiska händelser i Tjeckoslovakien och Ungern som herr Bohman var inne på. De blev som bekant snabbt isolerade. Ur maktbalansens synpunkt var det ett uttryck för de båda parternas respekt för varandras maktsfärer. Det kan låta cyniskt men denna accepterade uppdelning i maktsfärer är i och för sig en stabiliserande faktor i utvecklingen i Europa. Vi säger både i dagens deklaration, i försvarsutredningen och i försvarspropositionen att avspänningsutvecklingen i Europa har pågått under så pass lång tid att man kan tala om en trend. Det betyder som sagt *into alls att inte trenden kan komma att avbrytas.*

Herr Bohman pekade på att en riskfaktor, som naturligtvis särskilt uppmärksammas i dessa dagar, är hur ratifikationsdiskussionen kommer att sluta i den tyska förbundsdagen. Vi har alla en gemensam bedömning av värdet av att de tyska Moskva- och Warszawaavtalen verkligen blir godkända av den tyska förbundsdagen. Det är, vill jag säga, återigen ett glädjande tecken på en gemensam syn på den internationella utvecklingen och även på vilken utveckling som ligger i vårt eget lands intresse som har demonstrerats på den punkten.

Det vore naturligtvis väldigt farligt, om vi skulle göra den fortsatta avspänningspolitiken helt beroende på utvecklingen av omröstningen i förbundsdagen. Jag tror det är farligt att på det sättet överdramatisera utgången av den. Det är ett starkt europeiskt önskemål att regeringen Brandt kan mobilisera en majoritet. Om Willy Brandt och Walter Scheel

mot förmodan — jag säger verkligen mot förmodan — skulle misslyckas, behöver det inte betyda att vi skulle hamna i en mera apokalyptisk situation i Europa. Det skulle innebära ett allvarligt bakslag och en fördröjning, och en fördröjning skulle naturligtvis kunna föra med sig vissa risker. Men vi skall komma ihåg att den tyska östpolitiken — om än kanske i mindre effektiva och något mindre viljebestämda former än Willy Brandts — dock redan var förberedd av föregående regering. Det förefaller mig rätt otänkbart att en annan regering i Tyskland än Willy Brandts i detta läge skulle föra en radikalt annorlunda politik än vad Willy Brandt gör. Detta betyder självfallet ingalunda en underskattning av Willy Brandts, jag tror man kan säga historiska, insats för att lösa det tyska problemet i Europa. Det är bara ett påpekande av att vi här befinner oss i en utveckling som har väldigt många intressenter i Europa både på öst- och på västsidan. Jag har mycket svårt att tro att vi på grund av ett olyckligt resultat av omröstningen i förbundsdagen skulle behöva riskera en radikal omsvängning av den västtyska politiken.

Avspänningen i Europa betingas ju av upprätthållandet av balansen mellan de båda blocken.

Man kan också säga att Bresnjevs tal häromdagen både är en stark markering av sovjetregeringens vilja till en fortsättning på den inslagna vägen och en markering av blockbildningen i Europa, en markering av både EEC:s och Comecons roller i framtiden. Det är alltså icke någon motsägelse mellan understrykandet av att avspänningen är betingad av en inträffad maktbalans och det förhållandet att avspänningen uttrycker en önskan att bevara och stabilisera balansen mellan blocken. Det är det som är avspänningspolitikens innebörd, och den är ur vår synpunkt väsentlig nog.

Vi kan, som jag tidigare sagt, råka ut för överraskningar. Det vore enfaldigt att inte planera för det, samtidigt som det är ofrånkomligt att vi i vår försvarspolitik och i utformningen av vårt försvar också tar hänsyn till den utrikespolitiska utveckling som har ägt rum i vår omvärld. Om vi skulle haft den syn på avspänningens ofrånkomlighet och naturbundenhet som herr Bohman antyder att vi har, skulle naturligtvis våra slutsatser för försvarsutgifterna ha blivit radikalt annorlunda än de vi har dragit. Det är icke internationellt sett någon nedrustning som Sverige genomför. Försvaret är fortfarande och kommer under överskådlig tid att vara en nödvändig, avgörande beståndsdel i vår neutralitetspolitik och en förutsättning för dess trovärdighet.

Jag sade att i den allmänna bedömningen av den europeiska utvecklingen står vi i stort sett, med undantag för herr Bohman, rätt nära varandra. Detsamma gäller glädjande nog numera också uppläggningsen av vår politik gentemot EEC. Jag fäste mig särskilt vid vad herr Fälldin sade: Vi närmar oss förhandlingarna med EEC med neutraliteten icke som en belastning utan som en förutsättning. Denna inställning från herr Fälldins sida registrerar vi med stor tillfredsställelse. Det är egendomligt, eller det kanske inte är egendomligt — vilketdera det är kan denna kammars politiskt sakkunniga ledamöter själva bedöma — att denna inställning från herr Fälldins sida haft så liten genomslagskraft i den allmänna debatten, där ju EEC-politikens uppläggning framställs som uteslutande ett uttryck för regeringspartiets inställning.

Bland de viktiga saker som händer i Europa på det utrikespolitiska planet är utveckling mot ett utrikespolitiskt samarbete mellan EEC-staterna. Det är ett nytt och viktigt element i den europeiska politiken. Sammankopplingen mellan det ekonomiska medlemskapet i EEC och det utrikespolitiska samarbetet är fast och ofrånkomlig.

Man har sagt ibland i den svenska debatten: Varför kan icke en neutral stat delta i detta utrikespolitiska samarbete? Ett argument, som kanske inte framförts i debatten här i dag annat än att det indirekt ligger i vad herr Bohman sade men som förekommit i den offentliga debatten, kan vara värt att ta upp. Man säger sålunda att EEC:s utrikespolitiska samarbete inte går längre än de konsultationer som Sverige har med sina nordiska grannländer. Utrikesministern far ju, säger man, till Moskva, och åtar sig där regelbundna utrikespolitiska konsultationer med sovjetregeringen. Varför är då EEC-staternas – underförstått mycket oskyldigare – konsultationer något som står i konflikt med svensk neutralitetspolitik?

Jag vill utnyttja detta tillfälle att kommentera Moskvakommunikén. Poängen i det kommunikéavsnitt som har återopats, är just att det *icke* är fråga om ett åtagande om regelbundna konsultationer. Norge, Danmark och Frankrike har åtagit sig regelbundna konsultationer visavi Sovjetregeringen i internationella frågor. Som neutral stat har Sverige medvetet avböjt ett erbjudande, som också vi fick, och vi avböjde just med en klart neutralitetspolitisk motivering som vi utvecklade för den sovjetiske utrikesministern. Det som har framställts som ett åtagande om regelbundna konsultationer är i verkligheten det rakt motsatta. Jag har funnit det angeläget att i dag tillrättalägga denna – som jag förutsätter – omedvetna feltolkning.

Men hur är det med konsultationerna med EEC-staterna? Det är inte konsultationer där man enbart utbyter synpunkter, utan konsultationerna ingår som ett led i en programmatisk samverkan för vilken det målet har ställts upp att man skall komma fram till gemensamma ståndpunkter. Det finns i och för sig inte anledning för den svenska regeringen att värdera utvecklingen i Europa negativt, men den svenska regeringen måste ofrånkomligen ta denna programmatiskt uttryckta ambition på allvar. Vi kan inte säga att det antagligen inte blir någonting av detta och att vi därför kan ta lätt på den. Vi tar EEC-staternas planer och program på allvar. Det vore också orimligt om vi inte gjorde det.

Det betyder inte alls att vi är övertygade om att denna utveckling kommer att gå snabbt. Det kan mycket väl hända att samarbetet på det utrikespolitiska området liksom på andra områden kan möta svårigheter och bakslag, men deklarationerna är så klara, politiskt så starkt uppburna i ledande medlemsländers regeringar att vi ur svensk synpunkt redan i dag får betrakta dem som ett politiskt faktum.

Herr Bohman hoppades att vi under en fortsatt avspänning skulle kunna ompröva våra relationer till den gemensamma marknaden. Om herr Bohmans förhoppning skall vara rimlig och stå i överensstämmelse med vår neutralitetspolitik – som herr Bohman i varje fall i de här sammanhangen inte tar avstånd ifrån – innebär det faktiskt ett underkännande av Gemenskapens möjligheter att uppnå de mål som Gemenskapen har uppställt för sig. Det vore rätt orimligt att den svenska

regeringen eller någon ansvarig politiker skulle göra en sådan framtidsbedömning som indirekt ligger i herr Bohmans förhoppningar.

Det har på grund av det faktiska läget inte varit möjligt att i regeringsdeklarationen gå närmare in på detaljer om våra förhandlingar med Gemensamma marknaden; jag kommer heller inte att göra det här. Som alla vet är första skedet av förhandlingarna just avslutat. Så sent som i måndags och tisdags träffades parterna, och det var sista mötet i den förhandlingsomgång som började den 4 december. Vi har nu gått igenom alla förhandlingsfrågor med vår motpart. Jag kan konstatera att vi beträffande vissa av dem är eniga och där kan nu arbetet börja med att skriva fördragstexterna. Det gäller alla de viktiga bestämmelser som avser den dominerande delen av vår industrivaruhandel, som omfattas av en tullavveckling under en femårsperiod utan några säranordningar.

Det gäller också avtalets utvecklingsbarhet. På den punkten har vi fått en total accept från vår motpart för våra önskemål. Hur paragrafen om utvecklingsbarheten kommer att utformas är ännu inte klart. Det finns olika tekniska lösningar på frågan hur den svenska ambitionsnivån skall komma till uttryck i avtalet; jag ser rätt optimistiskt på möjligheten att på den punkten uppnå ett avtal som ligger nära våra önskemål. Det betyder inte att vi vet vad utvecklingsbarheten faktiskt kommer att leda till i framtiden, och det ligger i sakens natur. Det kan man inte utläsa ur det avtal som vi nu förhandlar om. Avtalet skall på denna punkt utgöra en plattform för en utveckling i framtiden av samarbetet på de områden, där båda parter är intresserade av ett utvidgat samarbete.

Vilka områden som är intressanta för Sverige har vi klart deklarerat i vårt memorandum den 6 september, och jag behöver inte gå närmare in på det.

En punkt som herr Helén helt naturligt särskilt tog upp gällde skyddsklausuler. Vi är överens med EEC om att skyddsklausuler i och för sig är erforderliga. Vi har haft skyddsklausuler i vårt EFTA-avtal utan att det har skadat stabiliteten i det avtalet. Skyddsklausuler har som bekant funnits också i EEC under den gemensamma marknadens hela uppbyggnadsperiod. Vi har varit angelägna att påpeka, för att minska de farhågor som har uttryckts i denna fråga, att de har åberopats mycket sällan och bara i rena undantagsfall.

Tills vidare är det naturligtvis bara möjligt att redovisa en förhandlingsposition som regeringen har intagit; vi har sålunda understrukt att skyddsklausulerna skall få användas bara som en sista utväg för att komma till rätta med de sektors- och regionala svårigheter som kan bli följden av den ökade svenska handeln med EEC.

Klausulerna kommer att bli ömsesidiga. Det är också en självklarhet. Också vi kan ha intresse av att utnyttja skyddsklausuler för egen räkning.

Ett viktigt mål vid förhandlingarna om utformningen av klausulerna är att få kriterier fastställda för när klausulerna skall kunna användas och – vilket är viktigt – att få till stånd en ordning med utredningar och samråd innan några skyddsåtgärder tillgrips. Det är rätt självklara ståndpunkter som jag här har redovisat.

Det är som sagt icke den svenska regeringen ensam som bestämmer texten, och det är icke möjligt i dag att säga hur det slutliga

förhandlingsresultatet kommer att se ut, men jag menar fortfarande att vi i hög grad har fog för vårt ofta upprepade påstående att de farhågor för en allmän osäkerhet såsom en följd av skyddsklausulerna som har uttryckts, icke har någon grund i de erfarenheter som Gemenskapen hittills har gjort. Framför allt om proceduren kring skyddsklausulerna får den form som vi hoppas bör frågan om skyddsklausulerna icke ligga kvar som det oroande och störande moment som den har framställts som.

Herr Helén ställde en konkret fråga – jag tror att han ställde den också i Nordiska rådet – om hur det går i det tekniska samarbetet mellan de nordiska ländernas tullförvaltningar när det gäller problem som uppkommer på grund av framtida skillnader på tullagstiftningens område. Av naturliga skäl kan det arbetet inte komma in i sitt produktiva skede förrän vi har fått större klarhet om hur ursprungsreglerna kommer att utformas. Men det finns en mycket hög beredskap härvidlag. Våra erfarenheter av de hittillsvarande förhandlingarna visar att parterna står varandra rätt nära i synen på hur ursprungsreglerna bör vara utformade. Jag tror att det är en punkt om vilken man i dag kan säga att vi har rätt att hysa en hygglig förhoppning om att våra förhandlingar kommer att gå i lås. Då kommer också det tulladministrativa samarbetet, som är viktigt i det här fallet, att kunna få sin lösning. Men man ligger som sagt i startgroparna för det arbetet tills överenskommelser om ursprungsreglerna är träffade.

Det som är problemet i våra förhandlingar i dag är självfallet de stora och svåra förhandlingar som återstår när det gäller papper och när det gäller järn och stål. Det är väsentliga förbättringar som vi eftersträvar och kräver av vår motpart med all den argumenteringskraft vi kan åstadkomma och med utnyttjande av de politiska kanaler som vi förfogar över. Det vore inte särskilt meningsfyllt att i dag förutskicka hur de här förhandlingarna till slut kommer att utfalla. Men jag tror att alla de som är intresserade av den här frågan kan känna sig fullständigt förvissade om den kraft och energi med vilken de här frågorna drivs från vår förhandlingslednings sida, och jag kan säga att vi inte är några totala pessimister i fråga om utgången. Kommissionens och ministerrådets ställningstagande gentemot de neutrala länderna bestämmes i hög grad av viljan att bevara den egna beslutsautonomin intakt, att icke släppa in icke-medlemmar i sin egen beslutsmekanism. Det är klart att det skapar problem på de områden där samråd och konsultationer är viktiga och önskvärda ur svensk synpunkt, liksom ur de andra neutrala staternas synpunkter.

Jag vill inte förutskicka hur långt vi kommer på dessa punkter i de pågående förhandlingarna. Intresset av att vårt samarbete skall fungera friktionsfritt är dock ett gemensamt intresse både för regeringarna i de länder det är fråga om och naturligtvis i hög grad ett dagligt intresse för de företag det här gäller. Mot den bakgrunden har jag svårt för att icke vara relativt optimistisk om att praktiska lösningar, i varje fall på sikt, skall gå att uppnå, även om man kanske inte kan i alla fall avtalsbinda dem i den här förhandlingsomgången.

Jag vill gärna understryka att det är klart att vår aktivitet i dagsläget i hög grad är konsumerad av våra EEC-förhandlingar. Jag vill peka på det

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

som också sägs i regeringsdeklarationen om vår ökande handel med den utvidgade marknaden som är vår helt dominerande handelspartner – det är i dagsläget ungefär 70 procent av vår handel som går på den marknaden. Därför är dagens prioritering rätt självklar. Men den innebär inte att vi inte har både intresse av och en stark vilja att utvidga handeln också med andra marknader. Det blir en viktig uppgift för den eventuella säkerhetskonferensen att pröva nya medel för att utvidga handeln med öststaterna. Vi kan göra en del bilateralt. Det finns i öststaterna ett mycket starkt intresse för ökad handel med Sverige. Samtidigt möter vi, just på grund av den rätt hårt utvecklade bilateralismen i relationerna, praktiska svårigheter. Vi kanske kan klara dem något bättre på hemmaplan än vad vi hittills lyckats göra. Det blir delvis en uppgift för det nya exportrådet att undersöka möjligheterna här till. Vi har ett intresse av att det internationella samarbetet skall förbättra förutsättningarna också för den svenska handeln med öststaterna.

Slutligen – för att gå till den tredje nivån – kvarstår i hög grad det svenska kravet på att åstadkomma en fortsatt frigörelse av världshandeln inom ramen för GATT. Som kammarens ledamöter vet tog vi i november förra året ett initiativ, som i varje fall inte omedelbart möttes av någon totalaccept av GATT:s medlemmar. Senare – i februari – har emellertid, bl. a. i anslutning till den valutauppgörelse som träffades före jul, bilaterala handelsförhandlingar mellan Förenta staterna å ena sidan och EEC och Japan å andra sidan avslutats. Resultatet har blivit att dessa tre viktiga parter – det är i hög grad dessa tre som kommer att ha ett styrande inflytande på den världsekonomiska utvecklingen – kommit överens om att aktivt stödja internationella och omfattande handelsförhandlingar; avsikten är att dessa skall påbörjas i GATT 1973. Det betyder alltså att vi, sex år efter Kennedyrondens avslutning 1967, skulle kunna stå inför början av en ny världsvid förhandling. Detta hälsar vi självfallet med utomordentligt stor tillfredsställelse, och vi kommer i hög grad att aktivt medverka till att denna förhandling också blir en framgång.

Som jag inledningsvis sade har varken regeringsdeklarationen eller – med vissa nyanser – övriga inlägg i dagens debatt inneburit någon dramatik eller någon sensation i vårt politiska liv. Jag sade också att det är en fördel. Vi skall inte dölja de motsättningar som finns, men det är en stor fördel att enigheten om huvudlinjen i vår utrikespolitik har kommit till så klart uttryck som fallet varit i dag. Det är viktigt därför att stabiliteten i den svenska neutralitetspolitiken förutsätter att anslutningen till denna i detta hus är så stor, att alla spekulationer om en förändring i huvudlinjen i vår utrikespolitik blir effektivt undanröjda. Utlandets förtroende för den svenska utrikespolitikens stabilitet har fått en bekräftelse genom dagens debatt – i varje fall i dess inledning. Det är, herr talman, inte någon sensation, men det är icke desto mindre av stort värde.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar utrikesministerns uppfattning att den här debatten inte präglas av några djupgående motsättningar, och jag skall inte ta en arbetstygnd kammars tid i anspråk genom att dra upp någon

ny debatt. Det var emellertid en passus i herr Bohmans tal som jag skulle vara tacksam om vi kunde få ett klarläggande av. Herr Bohman använde en betydande del av sitt anförande åt att markera att medlemskap i EEC är det enda godtagbara för Sveriges del, och det är ju en ståndpunkt som herr Bohman och moderaterna är kända för. Herr Bohman sade att han hoppades att utvecklingen "skall tillåta Sverige att i sinom tid åter överlägga om medlemskap i Gemenskapen".

I det sammanhanget ger herr Bohman inte besked om vad slags utveckling han då hoppas på, men litet senare i talet kommer ett besked när herr Bohman säger: "Jag hoppas att utvecklingen skall gå därhän, att även de Europanegetiva här hemma så småningom skall inse att deras bedömning är felaktig."

Detta uttalande om de Europanegetiva kommer alltså omedelbart efter att herr Bohman har noterat att moderaterna som enda parti driver medlemskapslinjen.

Men innan herr Bohman kommer fram till vad han kallar de Europanegetiva här hemma, hänvisar han till hur socialdemokrater och høyre i Norge och hur socialdemokraterna och konservativa folkpartiet i Danmark resonerar. Herr Bohman nämner inte med ett ord att Danmark och Norge är NATO-länder, att Danmark och Norge är medlemmar i en militärallians — en i sammanhanget avgörande omständighet.

För klarhetens skull ville jag därför att herr Bohman svarar på följande fråga:

Menar herr Bohman att vi, som säger att vår neutralitetspolitik — den neutralitetspolitik som vi själva utformar — inte tillåter medlemskapets alla förpliktelser, därmed inte redovisar våra uppriktiga motiv? Menar herr Bohman att vi i grunden är Europanegetiva men försöker dölja denna negativism med neutralitetsargument?

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministerns karakteristik att denna debatt inte bör innehålla några sensationer godkänner jag gärna. Men det är väl viktigt att vi ändå inte försöker dölja de nyanser som på olika punkter kan skilja oss åt därför att jag tror att i så fall skulle vi försumma en del av den upplysning som vi har att bedriva.

Jag vill först bara kort beröra utrikesministerns analys av avspänningens innebörd, där jag tyckte att han gjorde flera viktiga distinktioner. Men jag har svårt att följa utrikesministern när han säger att om öst-västfördragen faller så skulle det icke leda till en försämring. Nej, det uppkommer ingen apokalyptisk stämning av en sådan försämring, det håller jag med utrikesministern om. Men inte kan man utgå ifrån att, om så djupt liggande strävanden från både öst och väst resulterar i att man faller uttrycken för dessa strävanden så skulle det bara innebära att man helt stilla återgick till förutvarande läge. Visst skulle detta skapa irritationer. Det skulle väl i varje fall från Sovjets sida fordras ett mycket stort överseende med att den sida segrade i den västtyska förbundsdagen, som mot utkastet till dessa traktat har använt så kraftigt nedsättande omdömen om motiven för traktaten.

Jag tror alltså att det tyvärr är stora värden som står på spel, och man

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

skall klart inse att man, om man släcker ut berättigade förhoppningar som man tidigare har väckt, inte går tillbaka till ett oförändrat läge utan får en försämring.

I EEC-avsnittet försökte utrikesministern besvara ett par av mina frågor. Beträffande problemet i stort sade han: Vi är icke totala pessimister. Jag vet inte om det var en karakteristik som skulle falla tillbaka på mig. Det är inte min uppfattning att man behöver se så mörkt på det hela. Men det är utomordentligt viktigt för oss att få klargjort att regeringen nu inte bakom dimridåer trappar ner sina egna ursprungliga ambitioner. Jag pekade på skyddsklausulerna inte bara därför att jag vet hur allvarligt man inom näringslivet ser på de verkningar som bryskt och ensidigt insatta skyddsklausuler skulle kunna få på hela näringslivets planering utan också därför att regeringen klart har utsagt att den har en liknande uppfattning.

Handelsminister Feldt sade i sitt anförande den 21 april att avtalet bör skapa en stabil grund för näringspolitik och för företagsplanering och att det innebär att avtalet bör få ett sådant djup och bli så stabilt, att det inte kan utsättas för autonoma ingrepp från endera parten i syfte att tillfälligt eller på längre sikt sätta delar av avtalet ur funktion. Det är väl en karakteristik som praktiskt taget helt sammanfaller med den jag gav i mitt inlägg, och jag tror att det vore av värde att regeringen klart sade ut att den fortfarande ser lika allvarligt på detta problem och icke dolde sina bekymmer för att man inte har full förståelse för detta på den andra förhandlingssidan.

Så till utvecklingsbarheten, som ändå är det viktigaste i detta sammanhang. Därvidlag tyckte jag med förlov sagt att utrikesministern gjorde det för lätt för sig och inte besvarade vare sig herr Fälldins eller mina frågor. Jag formulerade mig konkret: Hur bör enligt den svenska regeringens uppfattning utvecklingsklausulen skilja sig från Schweiz' och Österrikes? Regeringen har ju upprepade gånger sagt att det är en bestämd och klar strävan från regeringen att här åstadkomma ett vidare resultat än som för dessa båda länder är och anses vara tillräckligt. Det förhållandet att man nu säger sig ha fått total accept på att avtalet skall vara utvecklingsbart är ju i och för sig ingen garanti för att vi därmed kan vidhålla vår ursprungliga ambitionsnivå, som sträcker sig längre än vad som gäller för Schweiz och Österrike, som är bundna av särskilda hänsyn och som icke har uttalat någon önskan om en långtgående integration, såsom den svenska regeringen har gjort.

Vi behöver alltså få ytterligare klarhet i frågan om den långsiktiga ambitionsnivån är oförändrad. Jag finner med glädje att utrikesministern nu klart talar om "denna förhandlingsomgång" när det gäller det som sker under 1972. Detta måste vara ett uttryck för att man avser att vid något senare tillfälle på nytt aktualisera de mera långsiktiga målen. Det är då av värde för oss att få klart utsagt att man inte betraktar den lösning som man nu kan förhandla sig fram till som ett slutmål utan att man avser att gå vidare och med respekterande av alla de självklara neutralitetsförbehåll som ursprungligen så klart formulerades av Östen Undén 1961, mitt under det kalla krigets dagar, verkligen sträva efter en integration med den vidgade europeiska gemensamma marknaden.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Med hänsyn till den korta tid, sex minuter, som jag har till förfogande för replik blir svaret på herr Fälldins fråga kort och gott: Nej!

Jag trodde för övrigt att kammarens ledamöter visste att Norge och Danmark är medlemmar av NATO. Jag ber om ursäkt om jag misstog mig på den punkten.

Att herr Hermansson sedan skulle beskylla mig för att tala det kalla krigets språk förvånar mig inte ett skvatt. Däremot förvånar det mig när utrikesminister Krister Wickman riktar samma beskyllning mot mig. Jag tycker att det inte var riktigt värdigt utrikesministern att ge sig in i detta slag av polemik.

Vad jag har sysslat med och funnit utomordentligt väsentligt är att försöka analysera vad det avspänningstillstånd egentligen är som alla nu talar om och som alla nu åberopar för olika åtgärder. Vad innebär det i realiteten? Vilka inbyggda risker finns det i den situation som just nu avtecknar sig ute i Europa? Vilka slutsatser kan vi dra därav för vårt försvars vidkommande? Regeringen har ju dragit sina slutsatser.

Utrikesministern säger att det är klart att vi kan råka ut för överraskningar. Vi kan vara alltför optimistiska. Det vore "enfaldigt", tror jag utrikesministern sade, att inte erkänna detta. Men vem drabbar sådana överraskningar ytterst? Och det är så dags att ångra sig när överraskningarna en gång har inträffat. Skall ångern ta sig uttryck i att man vill reparera det man har rivit ned, så tar det som bekant åtskilliga år – sex, sju, åtta år.

Vi har inte diskuterat någon nedrustning, säger utrikesministern. När utrikesministern gör ett sådant påstående, hävdar jag att han talar mot bättre vetande. Det förslag som nu ligger på riksdagens bord innebär på sikt en allvarlig nedrustning.

Nå, vad visar då de analyserna? Jo, de visar att de stater som vi diskuterar icke avrustar utan upprustar, att *de* alltså inte tror på en varaktig avspänning och fred. De visar att den största staten österut bygger ut sina baser på ett område som ligger utomordentligt nära oss och att utbyggnaden i allra högsta grad kan påverka vår egen säkerhet.

Vad visar analyserna vidare? Jo, att det balansläge som förut rått i Europa, där balansen var jämn, har rubbats och att det medför större risker för oss. Och analyserna visar slutligen att öststaternas inre struktur ger anledning till farhågor för osäkerhet och instabilitet i framtiden. Jag tänkte inte så mycket på de ideologiska motsättningarna mellan öst och väst, men det var framför allt dem utrikesministern hakade upp sig på och frågade om jag anser att förutsättningen för avspänning är att dessa motsättningar avlägsnas. De ingår självfallet i hotbilden, men det var inte så mycket dem jag tänkte på utan framför allt på det tryck som finns inuti staterna och som när som helst kan tänkas leda till en explosion som får konsekvenser för stabiliteten i Europa.

Men den maktbalans som nu finns innebär ju, säger utrikesministern, att båda de två supermakterna har starka intressen att "isolera" alla oroshärdar. Det gick ju att isolera t. ex. Tjeckoslovakien. I samma veva medgav herr Wickman att det kanske var cyniskt att resonera på det

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

sättet – underförstått naturligtvis av en regering som troligen mer än andra talar om den nationella självbestämmanderättens betydelse. Men för all del, det gick att isolera Tjeckoslovakien.

Uttrycket "att isolera oroshärdar" omfattar emellertid också risker för en liten stat inom de olika blockens intresseområden. Jag påvisade att regeringen själv i sina direktiv för försvarsutredningen strök under att en stormakt i en framtid kan få en sådan handlingsfrihet i Europa att angrepp mot små nationer blir möjliga utan inblandning från andra stormakter. Hårdrar man isoleringsresonemanget kan det alltså innebära att en stormakt får friare händer mot små oberoende stater än vad vederbörande hade förut.

Och även om det har gått att isolera oroshärdar som uppkommit därför att ett inre tryck utlöst revolter, är man alldeles säker på att detta går också i framtiden? Såvitt jag förstår, kommer trycket från människorna i de berörda staterna att bli starkare. Trycket är på väg att öka i tryckkokaren, så att säga. Och vad händer då? Kan man vara alldeles övertygad om att så länge som dessa – förlåt att jag använder ordet – konstlade statsbildningar består, de inbyggda motsättningarna inte kan bli till konsekvenser över hela den europeiska kontinenten? Moderna människor kan ju i längden inte acceptera precis vad som helst.

Så var det ratifikationsfrågan. Om nu inte den ratifikation sker som vi alla eftersträvar, måste ju Europa leva vidare, men då har spänningsbilden – det påstår ju utrikesministern – i allra högsta grad förändrats. Hela det resonemang som gått som en röd tråd genom de anföranden som hållits i dag skulle alltså falla till marken, om man skall dra de konsekvenser regeringen gör av att det inte blir någon ratificering. Eftersom Europa skall leva vidare, tror jag att man skall vara försiktig med att ta ut i förskott det som kan hända om fördragen icke går igenom i Bundesparlament.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman tyckte att det var oriktigt att om hans anförande använda beteckningen att han talar det kalla krigets språk. Men i detta inlägg gick han ju ännu längre på samma stråt, när han karakteriserade de socialistiska staterna i Europa som konstlade statsbildningar. Det är ungefär samma språk som den allra svartaste reaktionen i Västtyskland använder. Därmed har herr Bohman själv karakteriserat uppläggningsen av sitt inlägg här i dag.

Herr talman! Det var några andra saker som jag ville ta upp i detta debattinlägg. Det finns i den allmänna diskussionen en rad fördomar om EEC och om verkningarna för Sveriges del av en anslutning till den västeuropeiska gemenskapen som också kommit till uttryck i denna debatt. Man talar exempelvis om EEC som ett slags institution för frihandel och motiverar kravet på en svensk anslutning med den allmänna inställningen att protektionism och tullar bör bekämpas. Detta är en fullkomligt falsk slutsats. EEC innebär motsatsen till frihandel. EEC innebär ju att ett antal rika länder sluter sig samman, kringgärdade av en tullmur gentemot alla andra länder. Deltagande i en sådan sammanslutning kan i varje fall inte motiveras med allmänna frihandelsargument. De

svenska förhandlarna har ju också mött något helt annat än en samling ideologiska frihandlare under sina hittillsvarande ansträngningar och diskussioner i Bryssel.

Som avgörande skäl för en svensk anslutning brukar ju anföras att export, produktion och sysselsättning skulle riskera att minska om Sverige icke skaffar sig anslutning till EEC eller omvänt att bruttonationalprodukten skulle öka vid en anslutning. Det är mycket obevisade påståenden. Tillväxten i en ekonomi beror på en lång rad faktorer, bland vilka integrationsgraden mellan en grupp länder bara är en. Nu finns det ju undersökningar av kända svenska ekonomer som i hög grad ifrågasätter detta tillväxtargument. Jag hänvisar till de grundliga undersökningar som redovisas i "Vi och Västeuropa: Andra rondén" av Ekström-Myrdal-Pålsson. På grundval av ekonomiska och statistiska studier som utförts i olika länder påvisas där att EEC inte haft några som helst statistiskt påvisbara tillväxteffekter. EEC har inte lyckats bevisa sin förmåga att öka nationalprodukten.

Vad som är fullt klart är emellertid att en nära anknytning till EEC skulle försvåra ansträngningarna att skapa en jämnare fördelning av inkomster och förmögenheter i landet. Arbetarnas förhandlingsposition gentemot arbetsköparna skulle försämrast. Det är ju detta som är den avgörande anledningen till att Industriförbundet och Arbetsgivareföreningen utvecklar sådan energi för att driva Sverige så långt in i EEC som möjligt.

Nu tycker sig EEC-anhängarna ha funnit ett argument i det tal som Bresjnev nyligen hållit inför de sovjetiska fackföreningarna. Han betraktar EEC som en realitet, vilket det torde vara, och detta har uppväckt stor förtjusning hos moderata samlingspartiet och dess tidningar. Tidigare har man kört med Mao, nu är det Bresjnev som man vill använda. Lycka till med de nya auktoriteterna! Någon eftertanke borde annars visa att Sovjetunionen och Kinesiska folkrepubliken länge följt politiken att bedriva handel med kapitalistiska stater. Detta är alltså ingenting nytt. För tillfället är också en hel bröt med svenska affärsmän tillsammans med handelsministern i Peking för att utröna möjligheterna till en ytterligare utveckling av handeln. Och frågan om Sveriges förhållande till EEC är en fråga för det svenska folket, inte för några utomstående.

Man frågar också i debatten efter alternativ till en svensk anslutning till EEC. Ett mycket gott alternativ är ett vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete. Om de norska och danska folken säger nej till medlemskap i EEC – och det finns det gott hopp om – blir det en avgörande uppgift att snabbt finna formerna för ett sådant samarbete. Om Norge och Danmark däremot blir medlemmar i EEC ser det mörkt ut för det nordiska samarbetet. Det är fakta som man måste hålla i minnet.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Jag vill komma tillbaka till frågan om vår EEC-politik och dess samband med neutralitetspolitiken. Men låt mig dessförinnan bara säga följande till herr Helén, för att det inte skall råda något missförstånd mellan oss.

De utomordentligt starka förhoppningar som den svenska regeringen

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

fäster vid Brandt-Scheels östpolitik kvarstår självfallet. Jag har inte ett ögonblick velat underskatta betydelsen av den tillbakagång och den belastning på utvecklingen som ett nederlag för Brandt-Scheel i förbunds-
dagen skulle innebära. Men jag har samtidigt velat understryka – och efter att ha lyssnat till herr Bohman tror jag att det var rimligt att göra det – att vi måste akta oss för att falla in i vad som i verkligheten är, jag upprepar det, apokalyptiska föreställningar om vad som skulle inträffa som följd av ett oförmodat nederlag på denna punkt. Det är så starka underliggande krafter som har styrt utvecklingen mot en avspänning att den på ett fundamentalt sätt står fast. Två röster kan inte, som herr Bohman lättsinnigt påstår, avgöra utvecklingen i Europa. Det är dess bättre inte på det sättet. Det hindrar dock inte att ett nederlag skulle innebära ett steg tillbaka – men inte så långt tillbaka som herr Bohman gärna vill förflytta sig.

Herr Helén tog vidare upp utvecklingsbarheten i vårt EEC-avtal. Vad som kommer att hända med utvecklingsbarheten i vårt samarbete är någonting som inte kan fastställas i det avtal eller den utvecklingsparagraf som vi nu formulerar. Vi kommer att bli beroende av de fortsatta framtida förhandlingarna. Det är inte möjligt att kombinera de förhandlingarna med dem som vi nu är inne i. Därför kommer vi inte längre nu, det förstår säkert herr Helén också. Vi får en paragraf i vilken parterna förklarar sin beredvillighet och skapar den förhandlingsmekanism som behövs för att vidareutveckla samarbetet på de punkter där parterna i framtiden kommer överens. Vi kommer att upprepa vad vi tidigare deklarerat, nämligen vilka mål vi vill nå med denna utvecklingsparagraf. Men vilka mål vi faktiskt når får de framtida förhandlingarna utvisa. Längre kan man inte komma i dagsläget.

Jag vill komma tillbaka till neutraliteten och EEC-politiken. Jag tror att det är väsentligt att vi, både här hemma och naturligtvis också när vi är ute i Europa, först och främst vänder oss med största bestämdhet mot föreställningen att Sverige har valt neutralitetspolitiken därför att den ger oss några speciella ekonomiska fördelar. Vi har valt neutralitetspolitiken därför att den enligt vår bedömning gagnar våra egna säkerhetspolitiska intressen. Den är också ett bidrag till stabilitets- och fredspolitik. Att det förhåller sig på det sättet är också en uppfattning som börjar bli mera spridd i Europa. Det är en politik som vi ekonomiskt sett betalar ett rätt högt pris för redan i dag – jag syftar på vårt försvar. De höga och stigande försvarsutgifterna som regeringsförslaget innebär att de svenska skattebetalarna får ikläda sig, är ett högt pris som vi betalar för vår neutralitetspolitik. Men det är ett pris som vi anser att neutralitetspolitiken är värd.

Jag kan berätta, bara för att visa den utländska reaktionen, att jag diskuterade med en kollega, utrikesminister i ett NATO-land – jag skall inte säga vilket, men det var inte något av de nordiska – som uttryckte de bekymmer som han upplevde internt när det gällde att övertyga sina väljare om nödvändigheten av att hålla uppe och också öka försvarsutgifterna. Han frågade: Hur bär ni er åt i Sverige för att få folk att acceptera så höga försvarskostnader som ni har? Jag kunde svara: Det går tack vare att vi är neutrala och därför att vår neutralitetspolitik bärs upp av en så

stark folklig opinion, därför att den är så fast förankrad i det svenska folket som den är. Det var en förklaring som han omedelbart begrep.

Det är något lättare – det kan ju vara en tröst för herr Bohman i all bedrövelse – att klara försvarsfrågan politiskt i ett neutralt Sverige än i ett Sverige som skulle utvecklas efter den linje som herr Bohman lättsinnigt halkar in på i sitt EEC-resonemang. Jag vill gärna instämma i herr Fälldins fråga till herr Bohman – vi får höra vad herr Bohman har att säga när han går upp nästa gång – för herr Bohman uppträder faktiskt så, att det inte går att undvika intrycket att vad herr Bohman säger i grunden är följande: Norska socialdemokrater är förståndiga i motsats till de svenska. De danska socialdemokraterna är också förståndiga. Måtte nu utvecklingen bli sådan att detta dansk-norska förstånd också kommer att spridas till de förtappade svenska partibröderna! Då bortser herr Bohman helt och hållet från att den danska och den norska säkerhetspolitiken är fundamentalt annorlunda än den svenska.

Vi vet att EEC går in för ett på sikt hårt integrerat utrikespolitiskt samarbete, ett samarbete som vi också kan ha anledning att räkna med kan utvecklas till ett försvarspolitiskt samarbete. Vi vet inte hur snabbt den utvecklingen går, men vi vet att det finns en mycket bestämd politisk vilja i den riktningen. Att i det läget, som herr Bohman gör, uttrycka förhoppningen att utvecklingen skall göra en svensk anslutning möjlig, det kan betyda en av två saker – och herr Bohman får säga vilken sak det är. Antingen skall vi ändra vår säkerhetspolitik – och det är orimligt, om vi inte är beredda att ge upp neutralitetspolitiken – eller också skall EEC-staterna uppge sin utrikespolitiska ambition. Jag vet inte vem som egentligen skall känna sig mest eller minst smickrad av herr Bohmans framtidsvisioner.

Vi har, som jag sade förut, icke valt neutralitetspolitiken därför att den skulle ge oss några ekonomiska fördelar. Det förekommer ofta i diskussionerna här hemma och ibland – det skall vi inte alls dölja – också ute i Europa att man säger: De här svenskarna, de är ute efter fördelarna men vill inte betala priset. Det är ett väldigt underligt resonemang. Det är ingalunda fråga om att vi inte skulle vara villiga att ikläda oss klara och bestämda ekonomiska åtaganden. Det pris i fråga om det politiska samarbetet som vi inte är beredda att betala är ju medlemskap och uppgivandet av neutralitetspolitiken. Det måste ju göra ett mycket egendomligt intryck att detta politiska samarbete, som rimligen av de medverkande staterna måste upplevas vara en tillgång, plötsligt – när Sverige inte vill delta i det av neutralitetspolitiska skäl – skall betraktas som en nackdel, som en belastning som vi med neutralitetspolitiken som motiv avstår ifrån.

Vi kan också se hur lättvindigt man betraktar dessa frågor. Mycket i den svenska diskussionen i dag kan skapa – och det är därför jag har varit tvungen att i andra sammanhang ta upp den – ett intryck av att vi skulle vara beredda att sälja neutralitetspolitiken om vi skulle få ekonomiska fördelar av att avstå från vår neutralitetspolitik. Men den uppfattningen är lika orimlig som föreställningen att vi en gång har valt neutralitetspolitiken för den ekonomiska vinningens skull. Lika litet avstår vi från den av det skälet.

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

Utrikes- och
handelspolitisk
debatt

Lättsinnet hos de kretsar som herr Bohman representerar kommer också fram när man ibland säger att Sverige kan vara medlem av EEC och ändå vara neutralt – se på Irland! Det irländska argumentet i fråga om EEC och neutraliteten är att Irland icke uppfattar sin neutralitetspolitik såsom krävande ett enda neutralitetspolitiskt förbehåll i sina förhandlingar. Därmed kan Irland helt avföras ur den svenska diskussionen. Om man vill kan man dessutom studera den irländska regeringens vitbok från april 1970 om EEC-förhandlingarna. Den irländska regeringen förklarar där att den är beredd att helt och hållet delta i rörelsen fram emot en europeisk enhet och medverka i utformningen av denna politiska utveckling. Det är ett val som naturligtvis den irländska regeringen står för, men den irländska politiken kan inte gärna åberopas såsom ett bevis för att det valet skulle vara möjligt för Sverige.

Vad som skulle bli kvar av den svenska neutralitetspolitiken om herr Bohmans tankegångar fick någon vidare spridning är alliansfriheten, som man naturligtvis alltid kan bevara. Men inser inte herr Bohman att man i det läget verkligen har valt den sämsta möjliga politiken? Vi skulle ha en alliansfrihet, vilket alltså innebär att vi icke har militäralliansens fördelar av en förberedd militär hjälp, samtidigt som vi, genom herr Bohmans utrikespolitik, direkt annonserar åt den andra maktgruppen att vår neutralitet inte är allvarligt menad. Med den politiken sätter vi oss mellan två stolar.

Nu är det många som uppfattar – man finner det i vissa tidningar – att den svenska neutralitetspolitiken egentligen bara är alliansfrihet. Tror man det, kan jag förstå att man kan välja nästan vad som helst. Men då har man samtidigt ryckt undan hela grunden för det som ger neutralitetspolitiken dess värde och som är anledningen till att vi i den har valt lösningen av våra säkerhetspolitiska problem.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara två korta påpekanden – det ena om utvecklingsbarheten av EEC-avtalet, det andra om avspänningen i Europa.

På bägge punkterna finner jag att debatten har lett till större klarhet och – som jag fattar det – distinktioner och preciserade uttalanden från utrikesministern som jag kan godta. Utrikesministern försökte visserligen lägga upp det som om jag hade trott att det nu genom själva formuleringen av utvecklingsklausulen i avtalet skulle vara bestämt hurudan utvecklingen mellan Sverige och EEC för framtiden blev. Så var det ju inte, utan jag frågade om regeringens långsiktiga målsättning för denna fortsatta utveckling fortfarande gäller. Och där tycker jag mig ha fått klart belägg för att denna målsättning fortfarande gäller genom att utrikesministern säger att regeringen inte är nöjd med den nivå vi nu kan få utan vill ha det nära samarbete som vi ursprungligen satte upp som mål. Det finner jag bra. Jag kan bara tillfoga att däri ligger naturligtvis ett erkännande av att det är svårt att utgå från denna startpunkt, om den skulle vara exakt lika formulerad som den vore för Schweiz och Österrike.

På den andra punkten, om avspänningen i Europa, är jag helt tillfredsställd med den precisering och nyansering som utrikesministern

nu gjorde. Om den liberale utrikesministern Scheels och den socialdemokratiska kanslern Brandts stora ansträngningar att få igenom öst-västfördragen icke lyckas, då blir det en försämring som har betydelse för hela bedömningen av det europeiska läget. Det blir inte tal om någon katastrof, men det är ändå en så allvarlig händelse att det ger oss anledning att noga överväga konsekvenserna här i Norden och på andra håll.

Från denna allmänna iakttagelse att ett misslyckande på en så väsentlig punkt tyvärr måste leda till försämringar, om utarbetade avtal icke godtas, drog jag redan i mitt allra första inlägg några principiella slutsatser för fredsarbetet i FN. Jag förstår att tiden i dag inte har räckt till för att kommentera de synpunkterna på ett fredsarbete, som i större utsträckning än det nuvarande övergår från att vara brandkårsuttryckningar till att verkligen sätta in konstruktiva insatser innan konflikthärdarna är överheta. Jag hoppas i alla fall att utrikesministern vill lägga de här funderingarna på minnet och helst också på hjärtat.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Sedan jag varnat utrikesministern för att dra för långt gående konsekvenser av ett eventuellt nejsägande till ratificeringen har utrikesministern nu förklarat att han delvis anslöt sig till min uppfattning. Men min anfordran var baserad på vad som står i regeringsdeklarationen: "Den svenska regeringen skulle anse det innebära ett allvarligt bakslag för de mångåriga strävandena till ökad avspänning i Europa om fördragen fälls." Det var detta som var utgångspunkten för mitt resonemang.

Sedan, herr talman, besannades det som vi känner till från alla tidigare utrikesdebatter, att om någon vågar kritisera regeringen för dåligt bedrivna utrikespolitik så blir han omedelbart beskyddad för att icke ansluta sig till den svenska neutralitetspolitiken. Jag tycker, om jag får lov att ge herr utrikesministern ett gott råd, att han skall sluta med det där, och än mindre skall han ge sig in på att försöka examinera den gamla hederliga definitionen på svensk utrikespolitik, som innebär alliansfrihet i fred som syftar till neutralitet i krig. Tar man bort alliansfriheten ur den bilden, faller hela begreppet sönder. Det var väl kanske inte meningen, men utrikesministern uttryckte sig på ett väldigt besynnerligt sätt.

Vad är det vi moderater vill? Det är bäst att repetera det än en gång. Och var står vi? Det är bäst att repetera det också. Vi har hävdad att Sverige skulle fortsätta de förhandlingar som Sverige en gång inledde och därvidlag analysera olika vägar för att etablera ett nära samarbete med EEC, inklusive medlemskap. I mitt parti trodde vi att det med god vilja från båda sidor skulle gå att förena medlemskap med tillräckliga neutralitetsförbehåll. Vi hoppades att det skulle gå, bl. a. därför att vi ansåg detta vara bäst för Sverige. Och som bekant var vi inte ensamma om den bedömningen fram till den 18 mars förra året; alla de fyra demokratiska partierna hade fram till den dagen *precis* samma uppfattning. Men den 18 mars gjorde regeringen en kovändning och menade att utvecklingen inom EEC, sådan den då tedde sig, innebar att vi inte längre kunde räkna med medlemskap. Vi ansåg dock att förhandlingarna borde

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

fortsätta, bl. a. för att få klarlagt hur det förhöll sig med den frågan. Och vi menar fortfarande att det hade varit bättre att göra det, ty den plötsliga omkastningen i regeringens politik utlöste mycket negativa reaktioner ute i Europa, det skadade vårt förhandlingsläge och gjorde det allmänt besvärligt för oss.

Situationen den 18 mars var baserad på utvecklingen då. När vi nu talar om framtiden, så ligger i förhoppningarna om framtiden en förväntan att utvecklingen i EEC på nytt skall gå åt samma håll som tidigare och att vi åter skall kunna resonera om medlemskap. Låt mig uttrycka det så att vi har den förhoppningen att man skall kunna komma tillbaka till den situationen där även regeringen ansåg att man kunde söka medlemskap.

Är detta tillräckligt klart språk för att man skall förstå det även i det svenska utrikesdepartementet?

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Jag känner till vår debattordning och skall därför inte föra in något nytt i diskussionen — vilket jag heller inte behöver göra. Då slipper ju herr Bohman att beklaga sig över att replikrätten är uttömd.

Det står i utrikesdeklarationen att det vore ett allvarligt bakslag för avspänningspolitiken om ratifikationen skulle falla igenom i den tyska förbundsdagen. Det står klart utsagt, och det vill jag gärna upprepa en gång till.

Bakslaget skulle komma att drabba inte bara den tyska nationen utan också det politiska samarbetet i många andra fora. Den trend till avspänning som vi i dag iakttar är baserad på tänkta faktorer. På sikt skulle därför t. o. m. det allvarliga bakslag som vi här riskerar sannolikt övervinnas.

Sedan förstår jag inte varför herr Bohman beklagar sig så mycket över att han blir kritiserad. Det vore väl mera egendomligt om herr Bohman inte blev kritiserad, mot bakgrund av vad herr Bohman anfört i denna debatt. Herr Bohman kan ju inte på allvar mena att jag inte betraktar alliansfriheten som ett nödvändigt inslag i svensk neutralitetspolitik. Vad jag sade var, att det inte räcker med en formell alliansfrihet. Naturligtvis behövs det först och främst — det sade inte herr Bohman, men det var väl ett förbiseende — ett starkt försvar. Vidare behövs det -- och det är utförligt redovisat i utrikesdeklarationen — en politik som hos våra motparter i utlandet skapar förtroende för att vår alliansfrihet är allvarligt menad. Och trovärdigheten i vår alliansfrihet skulle, menar jag, gå förlorad vid ett medlemskap i EEC.

Nu säger herr Bohman att medlemskapet hade man väl kunnat pröva. Ja, jag skall inte ta upp hela den debatten i detalj på nytt; jag vill bara säga att vi hade inte kunnat få medlemsfrågan prövad utan att ansöka om medlemskap. Och mot den politiska bakgrund som råder — inte i det svenska regeringspartiet, herr Bohman, utan i Europa och EEC — hade en sådan ansökan om medlemskap inte uppfattats som en uppriktigt menad ansökan, förutsatt att vi stod fast vid våra värderingar och vår neutralitetspolitik. Eller också hade den uppfattats som ett begynnande och mycket markerat avsteg från vår politik. Båda tolkningarna uteslöt

en medlemskapsansökan.

Nu säger herr Bohman till sist att den utveckling som han ser fram emot är att samarbetet inom EEC skall utvecklas till ett renodlat ekonomiskt samarbete utan de politiska ambitioner som EEC-staterna så klart deklarerat. Herr Bohman kan ju alltid uttala förhoppningar. Om denna förhoppning i och för sig är ett uttryck för vad som ur allmänna synpunkter är ett svenskt intresse vill jag inte kommentera. Men att i dag vända sig till motparten och säga: För Sveriges skull hoppas vi att ni skall misslyckas med alla de ambitioner som ni själva upplever som väsentliga i den europeiska politiken – det är ett råd som herr Bohman får utsäktat att den svenske utrikesministern inte tar helt på allvar.

Herr MÖLLER i Gävle (s):

Herr talman! Det är frestande att kommentera herr Bohmans tal. Jag instämmer i vad utrikesministern och herr Hermansson sade, nämligen att det kändes som en fläkt från det kalla kriget. Jag tänker då särskilt på det märkliga uttryck som herr Bohman införde i debatten när han talade om konstlade statsbildningar. Det verkar som om han inte vore redo att acceptera och erkänna de faktiska gränser som i dag råder i Europa.

Särskilt anmärkningsvärt var också att herr Bohman anklagade den svenska regeringen för att bedriva ett äventyrligt spel med svensk försvars- och säkerhetspolitik. Jag tycker att det är en utomordentligt överdriven skildring, inte minst av innebörden i den nya försvarspropositionen. Skillnaden mellan det lägsta och det högsta budet från partiernas företrädare i försvarsutredningen är några hundra miljoner per år i ett belopp på över sju miljarder. Denna skillnad kan ju inte utgöra gränsen mellan en pålitlig försvarspolitik och den äventyrspolitik som herr Bohman talar om.

Jag vill så ta upp en annan fråga.

Om tre veckor, den 13 april, inleds i Santiago de Chile FN:s tredje världshandelskonferens, den s. k. UNCTAD III. Över 2 000 delegater från 130 länder skall under några veckor förhandla om u-ländernas ekonomiska och handelspolitiska problem och söka lösningar.

Det hade väl varit på sin plats att regeringens deklaration hade innehållit ett avsnitt och en kommentar om denna viktiga FN-konferens när vi i dag dryftar utrikes- och marknadsfrågor. Nu begränsar sig deklarationen till att beröra de europeiska handelsfrågorna med tonvikt på de västeuropeiska, i synnerhet EEC-frågan. Att den senare har särskild aktualitet och betydelse för vårt land säger sig självt. Men på tröskeln till UNCTAD III har vi också skäl att uppmärksamma handelsfrågornas globala aspekter. Dagens debatt är den enda möjligheten för riksdagen att före UNCTAD III uttala sig i dessa frågor.

I handling nonchalerar regeringen verkligen inte UNCTAD och den tredje världens utvecklings- och handelsfrågor. Sveriges aktivitet har vid de tidigare två UNCTAD-konferenserna varit livlig och hedrande. Vårt land har på flera sätt varit pådrivande vid dessa möten och sökt förmå industriländerna till större handelspolitiska och ekonomiska åtaganden gentemot de fattiga länderna.

I dagarna har regeringen utsett en representativ delegation för

Santiagokonferensen, och de svenska förberedelserna för detta möte har pågått sedan förra våren. På det nordiska planet har man hållit samrådsmöten för att försöka få fram ett gemensamt nordiskt uppträdande där så är möjligt.

Det är i och för sig mycket tillfredsställande att notera dessa aktiva förberedelser. Vi har från riksdagens sida också rätt att förvänta att regeringens direktiv till delegationen blir generösa och att de skall ta sikte på en aktiv insats för att främja u-ländernas handel och utveckling. Detta är en väsentlig del av svensk bistånds- och utrikespolitik.

Det krävs verkligen aktiva insatser från industriländerna för att göra UNCTAD III till en framgång.

De båda tidigare UNCTAD-konferenserna har förvisso registrerat en del framgångar och positiva inslag för u-länderna — vissa åtaganden från industriländerna, lättnader i handelsrestriktioner etc. Men detta kan icke dölja att de båda UNCTAD-konferenserna i stort sett har blivit stora besvikelser för de fattiga folken. Det har blivit halvdana och halvhjärtade insatser av de rika länderna. 1960-talet skulle enligt FN:s officiella proklamation bli utvecklingens årtionde. Och visst nåddes åtskilliga resultat. Men under detta decennium försvagades u-ländernas andel i världshandeln. Deras bytesvillkor försämrades, deras betalningsbalans utsattes för hårda påfrestningar osv. En mer generös inställning hos industriländerna till u-ländernas handel och export är en viktig förutsättning för dessa länders möjligheter att öka utvecklingstakten.

Om inte UNCTAD III blir en klar förbättring i förhållande till de båda föregångarna och om inte industriländerna nu samlar sig till en vida mer positiv handling än tidigare, riskerar vi att få en mycket dålig start för det andra utvecklingsårtionde som 1970-talet är avsett att vara.

U-länderna har politiskt förberett sig energiskt för att främja Santiagomötet, bl. a. genom att i höstas antaga det s. k. Limaprogrammet. Detta utgör u-ländernas eget program där de lägger fram sin syn, sina önskemål och sina krav och uttrycker sina förhoppningar på industriländerna och utvecklingsarbetet.

Sverige måste för sin del möta detta program i en konstruktiv anda och i konkret handling och söka få övriga industriländer med på en sådan linje. Det är ett internationellt jämlikhetskrav att industriländerna skall bidra till de fattiga ländernas utveckling. Jämlikhetspolitiken får inte förbli en nationell företeelse, allra minst för svensk arbetarrörelse och Sveriges regering och riksdag.

Trots att handelsminister Feldt för tillfället är på väg till Kina skulle det vara värdefullt om regeringen i dag kunde antyda något om de konkreta insatser den ämnar aktualisera i Santiago.

Föreanta nationerna fick vid årsskiftet ny generalsekreterare. Det kan vara skäl att i Sveriges riksdag säga ett ord av erkänsla och tacksamhet till förre generalsekreteraren U Thant. Under tio svåra år tjänade han på ett renommerande sätt FN på en av de svåraste poster som finns i världen. Hans efterträdare Kurt Waldheim behöver allt stöd och allas våra välgångsönskringar när han tar vid i ett kritiskt skede av FN:s verksamhet.

Jag hade i höstas den stimulerande upplevelsen att närvara i FN när

Folkrepubliken Kina inträdde där. Att jag några veckor tidigare själv hade gjort en längre studieresa i Kina och fått starka intryck av dess uppbyggnadsarbete minskade heller inte för min del upplevelsen av vad som då skedde i FN. Folkrepublikens inträde var en stor framgång för den universella idé som FN bygger på men som så länge tillämpats halvdant och kortsynt.

Det dröjde inte mer än ett par veckor efter Kinas inträde förrän det kom till en hård konfrontation i generalförsamlingen mellan Kina och Sovjet. Det skedde betecknande nog kring det sovjetryska förslaget om en särskild världskonferens om nedrustningen. Motsättningarna utslätades efter hand genom en kompromissresolution med resultat att en världskonferens om något år skall inkallas för att diskutera nedrustningen. Därmed tar nedrustningsdebatten i FN:s regi en ny vändning, och kanske kommer nya former att utvecklas därur.

Det skulle vara av mycket stort intresse och värde om statsrådet Alva Myrdal inför riksdagen i dag ville utveckla hur hon bedömer effekten av Kinas inträde på den fortsatta organisatoriska uppläggningsarbetet i FN och Genève. Vad man främst hoppas är att Kina inträder i denna debatt både i FN:s politiska utskott och i Genèvekonferensen. Här behövs verkligen nya, friska impulser och framför allt en ny vilja. Man vill gärna tro att om Kina går in i detta arbete skall även Frankrike inta den stol som i tio år har stått tom i Genève.

Statsrådet Alva Myrdal höll härom dagen i Genève ett mycket pessimistiskt men säkert också mycket realistiskt tal i anslutning till att tio år har gått sedan nedrustningsdebatten upptogs i detta forum i Genève. Det var uppenbarligen ett jubileum utan jubileumsstämningar - tio år av debatt under ständigt pågående upprustning av supermakter och andra nationer. Vad som särskilt präglat perioden är den väldiga utvecklingen av kärnvapen. Men det är också beklämmande att se hur många av världens allra fattigaste länder lägger ner så stora pengar på militära rustningar, resurser som skriande väl skulle behövas för deras fredliga utveckling. Betecknande är att knappt hade den nyfödda staten Bangladesh etablerats, förrän det meddelas att en stormakt är redo att förse den med hypermoderna militärflygplan.

Mot det faktiska skeendet i världen blir det oegentligt att tala om nedrustning, även om detta är vad man i debatten siktar till. Som läget är skulle det vara ett storverk redan om man kunde enas om en rustningsbegränsning. Men också dit tycks vägen vara lång.

På svensk sida är vi statsrådet Alva Myrdal tack skyldiga för hennes outtröttliga, skickliga och initiativrika arbete i Genève och i FN:s politiska utskott. Jag kan väl öka ut den bukett som herr Helén från denna talarstol överräckte till henne. Det finns säkert en bred opinion i vårt land, som hoppas att hon ännu lång tid skall vara med och utöva sin pådrivande kraft och förmåga i nedrustningsdebatten - rent av vara något av samvete i denna.

Den tyska frågan upptar med all rätt en framträdande plats i regeringens deklaration. I särskilt allvarliga ordalag uttalar regeringen sina farhågor på tal om det förestående avgörandet i förbundsdagen i Bonn om de västtyska fördragen med Sovjet och Polen. Om fördragen fällt,

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

säger regeringen, skulle det innebära ett allvarligt bakslag för de mångåriga strävandena till ökad avspänning.

Det är ovanligt kraftfulla och frispråkiga ord av regeringen om en annan stats politiska avgöranden. Men de är verkligen på sin plats. Den fråga det här gäller är heller ingen intern västtysk angelägenhet utan har räckvidd för hela Europa och därutånför.

Det finns starka skäl att från svenska regeringen och i vår riksdag ge uttryck för den oro vi känner för det fall de återopade fördragen skulle oimintetgöras genom vägrad ratificering. Europa skulle kastas årtal tillbaka. Tendensen till avspänning, svag som den är, skulle riskera att brytas. De inledda förhandlingarna mellan Väst- och Östtyskland skulle säkert negativt påverkas. Utsikten att kunna välja in de båda tyska staterna i FN nästa höst, som förhoppningen är, skulle sannolikt grusas och därmed ett för de båda Tyskland och för FN olyckligt tillstånd bestå.

Utrikesminister Wickman har nyligen uttalat en relativ optimism, och jag hoppas han får rätt. Dess värre måste man räkna med att detta ovissa och labila tillstånd i Bonn också skall avspegla sig på den aktuella frågan om Östtysklands deltagande i FN:s miljökonferens i Stockholm i början av juni och försvåra en ömsesidigt godtagbar lösning. Förhoppningarna att Östtysklands deltagande i denna konferens trots allt skall kunna säkras blir dess värre mindre för varje dag.

Att Sverige i nuvarande akuta, ömtåliga läge skulle företa sig något i fråga om Östtysklands erkännande betraktar jag som uteslutet, även om man i sak bejaktar den växande opinion i vårt land som önskar att vi snarast lämpligt skall erkänna Östtyskland.

Herr talman! När man nu uttalar sin förväntan, att ratificeringsproceduren i Bonn skall kunna genomföras, är det ju inte i första hand av sympati för regeringen Willy Brandt och dess östpolitik utan främst av hänsyn till den politiska situationen i Europa och till möjligheten av fortsatt avspänning och slutliga fredsavtal för det centrala Europa.

Hur dessa frågor avgörs kommer för lång tid framöver att bestämma den europeiska utvecklingen.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber verkligen kammarens fåtaliga närvarande ledamöter om överseende för att jag går upp och förlänger debatten. Jag gör det inte för att ge statsrådet Alva Myrdal en ros, men när jag nu ändå står här efter att ha lyssnat till herr Möller i Gävle, vill också jag stoppa en blomma i den bukett som herr Möller överräckte till henne. Anledningen till att jag begärde ordet var alltså inte denna, utan den omständigheten, att en så balanserad och klok karl som herr Möller hakade upp sig på uttrycket "konstlad statsbildning", som jag fällde. Därför tror jag det är bäst att jag förklarar vad jag syftade till, så att inte det där uttrycket spökar också under resten av debatten.

Jag trodde att alla som lyssnade till mitt anförande fick klart för sig att vad jag diskuterade var de stabiliseringspolitiska konsekvenserna av att Europa omfattar ett stort antal statsbildningar som *inte* bygger på folkens självbestämmanderätt och som *inte* har ett demokratiskt samhällssystem, utan ett samhällssystem med konstlad stabilitet. De bygger

alltså på makt, inte på folkvilja.

Det var inte statsbildningarna som jag åsyftade, utan det var samhällssystemet.

Herr MÖLLER i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad för att herr Bohman gjorde detta förtydligande; det förtar en del av det missförstånd och den dubiösa klang som hans tidigare ord säkert hade vållat.

Herr ANTONSSON (c):

Herr talman! Det är väl ingen som har ifrågasatt att neutralitetsförbehållen skulle ha legat fast även om vårt land skulle ha fullföljt förhandlingarna om medlemskap.

Om vi nu för ett ögonblick bortser från det politiska faktum som enligt vår bedömning omöjliggjorde ett fullföljande av dessa förhandlingar och tänker oss in i en situation där vi mot förmodan skulle ha fått fullt medlemskap med dessa förbehåll, vill jag, herr talman, som min personliga åsikt säga att det är en illusion att tro att vi fördenskull skulle ha haft ett radikalt bättre förhandlingsbud från EEC.

Jag stöder den funderingen på exemplet Norge. Norge är en NATO-makt som har förhandlat om fullt medlemskap i EEC. Norge måste ur militärpolitisk synpunkt ha ett väsentligt intresse för EEC-staterna i deras egenskap av NATO-länder. Även för Norge var förhandlingsläget in i det sista mycket kärt — det gällde ändå en ur EEC:s synpunkt så perifer fråga som utsträckning av den norska fiskerigränsen. De förbehåll som gjorts när det gäller övergångstiderna för svenskt papper och vissa stålvaror måste, herr talman, spela en väsentligt mycket större roll för EEC än exempelvis den norska fiskerigränsen.

Jag har velat ta fram dessa två exempel för att visa att vi enligt min personliga tro inte hade haft ett radikalt bättre förhandlingsläge även om vi hade fullföljt vår ursprungliga förhandlingsuppläggning.

Jag tror också att man i debatten haft en viss benägenhet att underskatta vad frihandeln kommer att innebära. Om vi som många vill göra ser EEC enbart som en ekonomisk union, är det dock för svensk industri mycket väsentligt att den genom frihandeln tullfritt kommer in i ett område som omfattar 300 miljoner människor. Självfallet är vi inte belåtna med det förhandlingsbud vi har fått från EEC — det har sagts många gånger från denna talarstol och även i andra sammanhang. Vi hoppas att regeringen inte spar någon möda när det gäller att förbättra det slutliga resultatet. Men man måste realistiskt räkna med att utgången i sämsta fall blir att Sverige för vissa, låt vara mycket betydelsefulla, exportartiklar får en övergångstid på några år innan vi når fram till fullständig tullfrihet.

Herr talman! Det har ofta överraskat mig att man i de svenska utrikespolitiska debatterna mycket sällan ägnar något särskilt intresse åt våra relationer och vårt samarbete med den länderkrets som ligger oss allra närmast, nämligen de nordiska länderna och samarbetet mellan dessa. Kanske gäller i detta sammanhang det gamla ordspråket att hälsan tiger still. I dagens regeringsdeklaration noteras det mycket kända faktum

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

att de nordiska länderna i sina förhandlingar med EEC har eftersträvat skilda marknadslösningar. Jag vill gärna för min del understryka regeringsdeklarationens uttalande om att riskerna för att dessa skillnader skall komma att bromsa det nordiska samarbetet inte får underskattas. Men det är värt att understryka att i den fortgående integration som sker i Europa och med de koncentrationstendenser detta kommer att medföra ställs de nordiska staterna på många områden inför en likartad problematik. Detta gäller i särskild grad Finland, det gäller Norge och vårt eget land – i någon mindre utsträckning också Danmark. Norden är ett geografiskt utkantsdistrikt i förhållande till Kontinentaleuropa, och vi kan inte blunda för att redan detta faktum inger en viss oro och osäkerhet när det gäller vad man i norska regeringskretsar brukar kalla "risken för suget" från väster och söder. Vi kan inte blunda för att det i dag råder en viss oro för hur det nordiska samarbetets framtida möjligheter skall avteckna sig.

Nordiska rådet har nu arbetat under 20 år, och jag finner det därför naturligt att i detta anförande delvis uppehålla mig vid det nordiska samarbetet och då särskilt i relation till Gemensamma marknaden. Låt mig först, herr talman, få slå fast – det förekommer ganska sällan i den svenska debatten – att vi under de två decennier som Nordiska rådet har verkat nått betydande framsteg. Låt mig peka på den fria nordiska arbetsmarknaden, den nordiska sociala trygghetskonventionen som ger medborgare från olika länder samma rättigheter när det gäller socialpolitisk trygghet. Låt mig vidare peka på lagharmoniseringen på en rad viktiga områden samt den nordiska passfriheten. Det är några av de samarbetsresultat som i dag är en realitet. Jag tror inte att det finns någon länderkrets i hela världen där samarbetet i frågor som rör människornas vardagsnära problem har kommit så långt som just mellan Nordens länder.

Samtidigt måste man naturligtvis erkänna att resultaten i ett par väsentliga fall har initierats utifrån. Jag tänker i första hand på tullavvecklingen inom EFTA:s ram som har gjort att vi har fått en starkt ökad varuhandel inom Nordens länder och som samtidigt medfört ett fruktbärande produktionssamarbete inom den industriella sektorn.

I dagens läge gäller det för de nordiska länderna att försöka komma fram till vad varje land bedömer som den lämpligaste marknadslösningen i fråga om samarbetet med EEC. Skulle man inte lyckas i dessa ambitioner, där alltså förutsättningarna är olika, uppstår en helt ny situation för hela Norden. Men jag skall, herr talman, inte kommentera detta, eftersom jag vet att det med rätt eller orätt anses alltför känsligt att i dagens läge gå in på den problematiken. Jag vill ändå understryka att ur det samlade nordiska samarbetets synpunkter vore det en fördel om våra anslutningsformer till EEC inte blir så artschilda att Nordens länder riskerar att glida ifrån varandra i samarbetet och att detta alltmer uttunnas. Både för dagen och för all framtid tror jag att de nordiska ländernas geografiska belägenhet, vår historia, våra kulturella, demokratiska och sociala traditioner gör det naturligt och nödvändigt med ett fördjupat och utvecklat samarbete oavsett vilken anslutningsform respektive land kan få med EEC. Den industriella sektorn är ett område där ett

fruktbärande samarbete bör kunna utvecklas, inte minst vad beträffar produktion och produktionsfördelning.

Vad den nordiska kulturgemenskapen beträffar står vi väl i ett längre tidsperspektiv endast på tröskeln till ett utbyggt samarbete. Inom Nordiska rådet har vi gjort en ny väsentlig satsning genom kulturavtalet, och jag vill understryka att detta avtal mellan Nordens länder har en mycket vid omfattning och innefattar exempelvis forskningssamarbete.

Vi har vidare i Nordiska rådet godkänt ett regeringsförslag om transportsamarbete i Norden. Inom det ramavtal, som denna överenskommelse får ses som, tror jag det finns mängder med konkreta samarbetsuppgifter, stora som små, att ta itu med.

Det är ofta sagt att miljövärdsfrågorna tenderar att alltmer bli något av ett mänsklighetens ödesproblem. Jag tror att en del av dessa frågor kan lösas på nationell basis. Andra frågor är däremot av den dimensionen att de endast kan lösas på global basis. Men vi har också arbetsuppgifter på miljövärdens område inom det nordiska samarbetets ram som är både stimulerande och svåra – jag tillstår gärna att de också är svåra. I det sammanhanget vill jag peka på ett problem som har apostroferats också i dagens debatt, nämligen föroreningarna i Östersjön och Öresund, och jag skulle vilja tillfoga att det är bl. a. med hänsyn till detta problem önskvärt med en så bred uppslutning som möjligt kring Förenta nationernas miljövärdskonferens i Stockholm. Det är ganska beklämande att det, enkelt uttryckt, skall behöva gå politik i sådana frågor som miljövärdens som är ett gemensamt globalt problem, när det på vissa områden rent av är nödvändigt att vidta åtgärder för att mänskligheten skall få en chans att överleva.

Vi har inom Nordiska rådet enat oss om ett så väl koordinerat gemensamt uppträdande som möjligt inför miljövärdskonferensen. Vi har också på gång en nordisk miljökonvention, med vissa regler som jag här inte skall närmare utveckla.

Utöver det som jag redan nämnt som resultat av Nordiska rådets senaste session i Helsingfors – transportavtalet, det tidigare undertecknade kulturavtalet och ett gemensamt uppträdande på miljövärdsområdet vill jag som något väsentligt peka på ministerrådets förslag att man skall försöka upprätta ett handlingsprogram för närings- och regionalpolitiken. Det hade stöd i Nordiska rådets presidium och det antogs i form av en rekommendation vid rådssessionen.

Detta är mycket betydelsefulla frågor. Jag vet att det är svårt att konkretisera samarbetsprojekt, men svårigheter är till för att övervinnas, och Nordens länder har säkert alla en ambition att ta gemensamma tag. Får jag citera vad ministerrådet har sagt i det sammanhanget:

”För att genomföra vad Nordiska rådet har uttalat angående åtgärder inom närings- och regionalpolitiken skall ekonomiska samarbetsutskottet som ett första led i arbetet snarast upprätta en förteckning över samarbetsprojekt som ett eller flera länder kan vara beredda att fullfölja. Samarbetsutskottet skall göra en preliminär bedömning av möjligheterna att genomföra de i förteckningen upptagna samarbetsprojekten och i samband därmed uppkommande finansieringsfrågor samt redovisa resultatet härav för samlingsministrarna. På grundval av den bedömning som

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

Utrikes- och
handelspolitisk
debatt

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

görs i ministerrådet skall därefter ett handlingsprogram över möjliga samarbetsprojekt upprättas.”

Det är alltså en tanke som haft stöd såväl av regeringarna som av Nordiska rådets presidium.

När det gäller det nordiska samarbetet skulle jag vilja säga att på olika områden – kanske inte minst forskningens område – där vi som enskilda nationer är för små för att bedriva ett meningsfullt utvecklingsarbete, är samnordiska initiativ en naturlig framgångslinje. Och det behovet kvarstår även sedan vi fått våra relationer till EEC ordnade.

Vad beträffar det nordiska samarbetet och dess förhållande till den europeiska gemenskapen har ju våra länder under ganska många år varit upptagna med frågan om hur marknadssplittringen i Europa skulle kunna överbryggas. Samtidigt har man i olika omgångar gjort utredningar om hur det nordiska samarbetet skulle stärkas. Men jag vill, herr talman, poängtera att det har aldrig varit från om ett antingen–eller, aldrig fråga om Europa *eller* Norden utan om ett både–och.

Jag upplever det ofta så att man i skuggan av EEC-debatten glömmer att den institutionella integrationen är en sak för sig men att vi å andra sidan i Europa alltsedan den industriella revolutionens dagar har haft en fortgående faktisk utveckling mot en integration, utan att det därför funnits några institutionella organ för detta ändamål. Därför finner jag det ganska meningslöst att hänge sig åt hårklyverier om vad som är negativism och inte när det gäller EEC-frågan. Vi kommer av utvecklingens inneboende lagar – och är redan på väg därhän – i ekonomiskt avseende att i långa stycken inlemmas med Kontinentaleuropa.

Det är ett obestridligt faktum att de nordiska länderna i denna mening har väsentliga ekonomiska intressen gemensamt med det övriga Europa. Man behöver bara kasta en blick på handelsstatistiken och handelsutvecklingen de senare decennierna för att få klarhet om detta.

När det sedan gäller förhandlingarna med EEC kan man naturligtvis ur nordisk synpunkt beklaga att det inte har varit möjligt med ett intimare samarbete mellan de nordiska regeringarna under själva förberedelsearbetet och även i förhandlingsskedet. Någon säger kanske att detta är orealistiskt, men jag föreställer mig att det trots att vi har olika ambitioner i fråga om marknadslösningen hade varit en fördel och en styrka, om Norden hade kunnat uppträda mera som en enhet än vad vi hittills har lyckats med. Det gemensamma nordiska uppträdandet exempelvis i GATT-förhandlingarna under Kennedyrondan visar enligt min mening styrkan i ett så långt som möjligt gemensamt nordiskt uppträdande. Jag är fullt medveten om och erkänner mycket villigt, att GATT-förhandlingarna är helt artsilda från EEC-förhandlingarna, men de visar vilken styrka vi då kunde utveckla genom en samordnad nordisk förhandling.

Jag känner mig inte övertygad om att de nordiska regeringarna har gjort allt vad som varit möjligt för att tillvarata de gemensamma intressena i detta avseende. Det är inte fråga om någon hård kritik, men jag menar att man borde ha ansträngt sig mera än vad som tydligen varit fallet på detta område. Vi måste vara angelägna om – och det har ofta understrukits – att formerna för samarbetet med EEC icke får leda till

att nya tullmurar reses mellan Nordens länder. Vi måste slå vakt om de handelspolitiska fördelar som vi har vunnit genom EFTA-samarbetet, och vi måste också vara angelägna att värna om att de resultat inom det interna nordiska samarbetet som uppnåtts, exempelvis beträffande arbetskraftens fria rörlighet på den nordiska arbetsmarknaden, inte reduceras. Jag tror att inte bara Nordiska rådet i dess helhet och dess presidium utan också regeringarna och samarbetsministrarna särskilt vid sessionen i Helsingfors visade en markant strävan att gemensamt slå vakt om dessa intressen.

För mig personligen står det klart att det i det skede vi nu befinner oss i icke gäller — jag snuddade vid det tidigare — ett val mellan Europa å ena sidan och Norden å den andra utan att det måste vara fråga om ett både-och. Jag vill lika klart slå fast att det för vårt lands vidkommande såvitt jag har uppfattat det aldrig har varit fråga om ett ja eller ett nej till Europa eller EEC. Målsättningen har varit att samtidigt beakta både de krav som ställts av neutralitetspolitiken och de som betingas av den faktiska integrationen i Västeuropa. Vår välfärd och trygghet är lika beroende av båda dessa faktorer. Att avvägningen mellan dessa två krav inte är enkel och problemfri visar ju den marknadsdebatt som förts även här hemma hos oss.

Låt mig sedan säga, herr talman, att jag gör samma definition som utrikesministern när det gäller neutralitetens faktiska innehåll. Han poängterade alliansfriheten och nödvändigheten av ett starkt försvar. Jag vill gärna tillägga bara en enda sak, nämligen nödvändigheten av en livsmedelsförsörjning som ger mening och innehåll åt den form för utrikespolitik som vi har valt.

Utrikesministern sade i ett av sina anföranden här i dag att EEC på sikt går in för ett långtgående politiskt samarbete, som vårt land som neutral stat inte kan delta i. Jag har exakt samma uppfattning, och jag underströk den ståndpunkten vid Nordiska rådets session i Helsingfors men blev då utsatt för en viss kritik från delar av ledande svensk press. Jag har inte tagit illa vid mig, men jag tycker ändå att i hederlighetens intresse måste vi kunna tala samma språk, antingen vi står här hemma i vårt eget parlament eller vi diskuterar med våra nordiska grannar. Om vi med framgång skall kunna hävda såväl neutralitetspolitiken som vår marknadspolitik, det bestäms delvis av de givna förutsättningar som finns i Europa och som vi inte kan ändra på, vare sig vi vill eller inte.

Jag anser att en svensk neutralitetspolitik inte enbart är ett nationellt svenskt intresse, utan vår neutralitetspolitik är en del av det mönster som har byggts upp under efterkrigstiden, alltså ett etablerat nordiskt och europeiskt mönster. Detta mönster kan inte ensidigt rubbas utan att det får konsekvenser för helheten. Det är därmed inte sagt att mönstret är idealiskt eller för alla tider givet. Tvärtom. Vi hoppas väl alla att den avspänning i Europa som nu synes vara på väg och som vi tror skall befästas genom en europeisk säkerhetskonferens skall bidra till att göra detta välkända europeiska säkerhetsmönster, låt mig säga mindre konturskarpt än vad det har varit hitintills.

Även om vi alltid kan hoppas att andra länder förstår vår neutralitetspolitik och, om vi sträcker förhoppningarna långt, också uppskattar den,

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

Utrikes- och
handelspolitisk
debatt

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

har vi tyvärr haft vissa svårigheter att vinna fullt gehör för vår vilja att å ena sidan fullfölja neutralitetspolitiken och å andra sidan – inom de gränser som neutralitetspolitiken uppställer – på bredast möjliga bas delta i det europeiska integrationsverk som jag tidigare sagt att vi sedan mycket länge utan institutioner är bundna till med starka ekonomiska band.

Herr talman! Min inställning överensstämmer i ett annat väsentligt hänseende helt med regeringsdeklarationens förklaring. Inför förhandlingarna med Europeiska gemenskapen har det varit viktigt för att inte säga nödvändigt att klargöra den svenska neutralitetspolitiken och de gränser som denna politik sätter för vårt deltagande i EEC:s samarbete. Jag instämmer även i vad som sägs i regeringsdeklarationen om föreställningen att Sverige skulle kunna systematiskt samordna sitt utrikespolitiska handlande med västmakterna och samtidigt internationellt upprätthålla tilltron till sin neutralitetspolitik. Den synen är enligt min värdering icke realistisk. Vi måste som regeringsdeklarationen säger konsekvent klargöra för omvärlden att den till neutralitet i krig syftande politiken är allvarligt menad och sålunda inte låter sig förenas med uttalande eller underförstådda åtaganden om systematiskt utrikespolitiskt samarbete eller samråd med vissa maktblock.

Herr talman! På längre sikt kan jag för min del inte tro att den handelspolitiska och kanske även militärpolitiska blockbildningen i vår världsdel kan bestå i sina nuvarande former. Det kan inte vara något slutmål att dela upp vår i och för sig lilla men på många områden stora världsdel i olika militärpolitiska och handelspolitiska block. Jag tror vi måste inse att vi helt enkelt inte kan bedöma morgondagens värld utifrån dagens premisser.

Som jag ser det måste framtiden medföra två ting kanske speciellt på det handelspolitiska området. Vi måste inta en öppnare attityd åt två håll, för det första mot den tredje världen och dess folk. Den fattiga majoriteten av jordens befolkning måste få en väsentligt förbättrad ställning, bl. a. genom att handelshindren successivt avvecklas. För det andra måste vi få en mera öppen attityd österut. Jag tror att om man lyckas med de avspänningssträvanden som nu är på gång – vi har redan konstaterat att det nu har skett en markant förändring från det kalla krigets dagar – så kommer denna avspänning och ett ökat umgänge kommersiellt och på andra områden att betinga varandra ömsesidigt. Det är därför jag hoppas att öst och väst – om man fortfarande skall använda de termerna – skall kunna enas om gemensamma satsningar inte bara för fred i Europa utan också för att dess länder och hittillsvarande block skall kunna lämna sitt bidrag till lösningen av tredje världens problem.

I den globala utvecklingen, herr talman, är – och det är vi väl alla medvetna om – varken Sverige eller Norden något stort och betydelsefullt kraftfält. Jag vill inte överdriva vår roll, men jag menar att Sverige som alliansfri stat har en förpliktande roll som en fredlig åt alla håll samarbetande nation. Därför vågar jag tro att i en krympande värld, där vi alla blir mer och mer beroende av varandra, skall också Sverige och Nordens länder i framtiden och i fortsatt samverkan kunna lämna sitt gemensamma bidrag till en global utveckling för framsteg och ökat

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! En viktig uppgift för svensk utrikespolitik är att söka ge korrekt information om utländska förhållanden som har betydelse för Sverige. Den svenska allmänheten har t. ex. rätt att kräva att få reda på statsmakternas inställning till många av de väsentligaste nyheterna som strömmar över oss och som berör förhållanden i andra länder. Politikerna kan inte i samma utsträckning som nu överlåta åt massmedierna att värdera och bedöma vad som händer. Alldeles särskilt viktigt är det beträffande de länder som vi är mest beroende av — supermakterna och våra europeiska grannar — samt beträffande de delar av den tredje världen där vi bedriver biståndsverksamhet.

Sverige kan inte kräva ideala förhållanden i ett land för att stödja det eller ha diplomatiska förbindelser med det. Inte heller är förutsättningen för internationell samverkan för fred att vi har samma uppfattning om det lämpligaste styrelseskicket. I det avseendet kan jag instämma i vad utrikesministern sade. Däremot är det nödvändigt att ha en uppfattning om olika länders styrelseskick från utgångspunkten, om styrelseskicket är demokratiskt eller mer diktaturbetonat, om de mänskliga fri- och rättigheterna respekteras eller förtrampas.

Mot den bakgrunden ter sig ett uttalande för en tid sedan av en av de främsta tjänstemännen inom utrikesdepartementet som anmärkningsvärt. I uttalandet fanns en påfallande ovilja att kalla saker vid deras rätta namn. När vederbörande påpekade att "det väsentliga är det medborgerska inflytandet på samhällsutformningen, inte att de yttre formerna är desamma som t. ex. i Sverige", är detta i vissa avseenden helt riktigt. Men en sådan formulering är inte tillräckligt uttömmande som en svensk bedömning. Om det råder demokrati eller diktatur i ett land är för svensk opinion väsentligt att veta.

Vi behöver hålla en ständig vakttjänst kring demokratins ideal. Demokratin är ingenting en gång för alla givet. Demokrati finns bara i ett litet antal länder i världen, och vi har tendenser här hemma som är allt annat än demokratiska.

Vad är då demokrati? Mänskligt uttryckt och inte alltför vetenskapligt kan man formulera svaret så här: Politisk demokrati i den bästa meningen finns när alla inom en stat har möjlighet att påverka samhällsbesluten. Det är väsentligt att man markerar att det är fråga om inflytande från alla medborgare. Alla har samma krav på att få bli hörda och kunna göra sig gällande.

Det finns inte något idealtillstånd i ett eller annat land att därvid hänvisa till. USA är ett exempel på att världens högsta levnadsstandard och demokratiskt statsskick inte är någon garanti för likabehandling av människor i god demokratisk anda och inte heller för det önskvärda måttet av fredsvilja, t. ex. i Indokina. Inte heller den goda demokratiska traditionen i Storbritannien har klarat av de sociala konflikterna i Nordirland.

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Omkring dessa synpunkter råder det säkert ganska stor enighet i vårt land. Men frågan är om man uttrycker det tillräckligt klart.

Det är inte för att få någon polemik om demokratins principer som jag tar upp denna sak. Anledningen är att vi måste använda dessa våra gemensamma demokratiska ideal, då vi bedömer utvecklingen i andra länder. En sådan bedömning bör inte göras med den utgångspunkten att alla måste arbeta efter precis samma modell som vi har i Sverige. Det finns heller ingen orsak att Sverige skulle upphöja sig till den demokratiska moralens högste väktare och utdela betyg till höger och vänster. Det är inte detta det är fråga om. Men det är anledning att fråga sig vad som ligger bakom den obenägenhet att tala i klartext som ibland avslöjas hos en del socialdemokrater.

Det vore t. ex. orimligt att begära att u-länderna efter avkoloniseringen omedelbart skulle ha sådana arbetsformer som vi kunde acceptera. Demokrati förutsätter att hela folket är väl utbildat och har god information om samhällslivets problem. Sådana kunskaper fattades ofta i de unga länderna vid självständigheten, och på vissa håll är det fortfarande dåligt med kunskaperna. Men det är en sak för sig.

Steget från detta medgivande till att skyla över de uppenbara missförhållanden som råder i en del u-länder är långt. I länder där det endast får finnas ett parti, i enpartistater, existerar inte demokrati i vår mening. För oss är det självklart att alla medborgare oavsett politisk uppfattning skall få göra sitt inflytande gällande. Från denna utgångspunkt finns det alltså inte demokrati i Tanzania. Enligt vissa bedömare har inte heller utvecklingen under det senaste året gått i riktning mot ökad frihet inom det härskande partiets ram. När nu Zambia går över till enpartisystem är det kanske inte överraskande mätt med afrikanska mått men det inger ändå bekymmer.

Åtskilliga bedömare har påvisat att det rent folkliga inflytandet i Cuba är minimalt. En liten grupp människor spelar den avgörande rollen – ja, kanske en person. Att nämna Tanzania, Nordvietnam och Cuba som länder som "har kommit längre än många andra länder" förefaller ur dessa synpunkter inte särskilt välmotiverat.

Det är inte demokratiskt när endast ett parti tillåts i en stat. Det är inte demokratiskt när politiska meningsmotståndare förföljs och opinionsbildningen är ofri, när endast av ledningen godkända åsikter publiceras. Det är inte demokratiskt när människors möjligheter att göra sig gällande beror på om man tillhör rätt fälla. Det är dålig svensk konsumentupplysning då vissa socialdemokrater är ovilliga att påpeka dessa förhållanden. Vi har rättighet att kritisera missförhållanden i u-länderna, när vi samtidigt klarlägger att man inte kan ställa samma anspråk på dessa unga länder som på oss andra, som haft längre tid på oss att utbilda ett mer demokratiskt system.

Det är betydligt allvarigare att länder i vår närhet, där man haft längre tid på sig att skapa bättre styrelseformer, ännu inte har vad vi vill kalla god demokrati. Spanien, Portugal och Grekland är avskräckande exempel härvidlag.

I socialiststaterna i Östeuropa råder i praktiken enpartisystem. Statsmakterna dirigerar opinionsbildningen. Mot regeringspartiet opposi-

tionella krafter förbjuds att verka för sina uppfattningar. De kraftfullaste oppositionsmännen och oppositionskvinnorna bestraffas och kastas i fängelse, kommer till arbetsläger eller omhändertas, som det heter, på grund av mental ohälsa.

För oss alla framstår detta som helt oförenligt med vår uppfattning om demokrati och rättsstat. I stället bör denna ordning betecknas som diktatur och folkförtryck.

Samma diktaturtendenser finns ju på många andra håll i världen. Sydafrikanska unionens och Portugals vägran att ge självbestämmanderätt åt Namibia, Angola, Mozambique och Guinea-Bissau är upprörande. Utvecklingen kommer säkert att visa att den förda politiken också är oklok ur kolonialmakternas synpunkt. Folken kommer inte att nöja sig med att vara underkuvade och berövade sin självständighet. Det är tolv år sedan massakrerna i Sharpeville i Sydafrika ägde rum, då människor dödades och många sårades. Det troliga är tyvärr att självbestämmanderätten inte kommer att bli respekterad förrän konflikterna får sådana dimensioner att förlusterna av människoliv blir mycket större än hittills.

Samma form av förtryck råder i Sydrhodesia, där den vita minoriteten vägrar att ge medborgerliga fri- och rättigheter till den färgade minoriteten. Storbritannien har skickat en kommission till Sydrhodesia för att utröna befolkningens inställning till den föreslagna orimliga kompromissen om ny författning – om man nu kan kalla den en kompromiss. Finner Pearcekommissionen att majoriteten inte vill acceptera förslaget, kommer den engelska regeringen att sättas på ett hårt prov. Jag hoppas att den skall handla så att den har hedern i behåll, och det innebär att den inte kompromissar bort kravet på självbestämmanderätt för afrikannerna.

I en rad latinamerikanska länder råder olika grader av diktatur. En härskande klick av de ekonomiskt besuttna eller militärgrupper behärskar statsmaskineriet, och revolutioner och motrevolutioner tillhör dagens politiska mönster. Tyvärr spelar amerikanska intressen ibland en inspirerande roll i samband med dessa oroligheter.

Självfallet kan inte välordnade förhållanden uppstå i de u-länder jag här tagit som exempel enbart genom att de får en ur formell synpunkt bra politisk ordning. Våldiga omvälvningar måste till när det gäller möjligheten att förbättra de sämst ställdas ekonomiska villkor. Utbildningen måste spridas till alla, vilket ökar förutsättningarna för politisk demokrati i verklig mening. Sverige skall givetvis göra allt som är möjligt för att stödja strävandena att höja de ekonomiskt förtrycktas levnadsstandard. Uppfyllande av formella krav kan aldrig vara nog. Det gäller att fylla formen med ett bra innehåll.

Det finns yttringar i Allendes politik i Chile som jag ställer mig kritisk till. Men som tecken på en medvetenhet hos en växande grupp människor i dessa länder om nödvändigheten av stora ekonomiska och sociala förändringar hälsar jag hans framträdande med tillfredsställelse. Särskilt glädjande var det att han kom till makten genom fria val. För en sund utveckling i världen är det nödvändigt att i en rad länder ekonomiska och sociala omvälvningar äger rum. Men vår förhoppning måste vara att förändringarna skall ske utan blodiga revolutioner, utan att meningsmot-

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

ståndare kastas i fängelse eller på annat sätt berövas sina fri- och rättigheter.

Ibland tar en folkgrupp makten i egna händer och griper till våld. Ofta kan det utifrån dessa utgångspunkter finnas rimliga skäl för detta. Östpakistan var ett i förhållande till Västpakistan underutvecklat område. Befolkningen hade inte samma ekonomiska standard och utbildningsmöjligheter som i Västpakistan, och kravet på likvärdig behandling var fullt berättigat. Kritiken måste bli hård mot dem i Västpakistan som inte ville följa folkets i val uttryckta vilja när det gällde landets styrelse. Samtidigt måste vi djupt beklaga att dessa försummelser och missgrepp från Västpakistanens sida ledde till att våld behövde tillgripas. Ur svensk synpunkt kan vi aldrig förorda att man griper till vapen.

Från folkpartiets sida uttalade vi upprepade gånger under förra året nödvändigheten av att Östpakistanens befolkning själv skulle få avgöra sitt öde, och vi hävdade dess rätt till självbestämmande. Det var förvånande att den svenska regeringen hade så svårt att inta en klar hållning i FN i dessa sammanhang. Att bara yrka på eld upphör, sedan striderna mellan Öst- och Västpakistan väl kommit i gång, löste ju inga problem. Den danska regeringen visade större förståelse för nödvändigheten av att FN uttryckte sig i klartext på denna punkt. Man avstod från att rösta på en resolution och uttalade att man inte ville ansluta sig till förslaget eftersom det kunde riskera att försvåra fortsatta ansträngningar i säkerhetsrådet att nå en lösning av den grundläggande konflikten.

Jag vill tillägga att det var bra att det svenska erkännandet av Bangladesh kom samtidigt med åtskilliga västeuropeiska staters. Jag tror att det var en lämplig tidpunkt.

I Bangladesh har vi ett nytt exempel på att det inte hjälper enbart med att vinna självbestämmanderätt, om nu någon trott detta. Alla problem blir ju inte därmed lösta. Folkgruppen biharernas ställning i Bangladesh inger oro, och man får verkligen hoppas att det skall gå att finna en lösning som kan tillgodose deras berättigade intressen. Jag finner det nödvändigt att Sverige framhåller detta för regeringen i Bangladesh, och jag vore tacksam för en kommentar av utrikesministern.

Hjälpböven i Bangladesh är väldiga. Sverige måste ta på sig en betydande del av bördan för att hjälpa de nödlidande och för att stödja den unga staten i dess mycket svåra läge. En väsentlig förutsättning för att ledningen av Bangladesh skall lyckas är att det snabbt blir möjligt att skapa ekonomiskt drägliga förhållanden.

Folkpartiet och centerpartiet motionerade redan i januari om att Sverige skulle ställa 100 miljoner kronor till förfogande för hjälpinsatser i Bangladesh redan för innevarande budgetår. Även om regeringen kan skrapa ihop en del reserver från icke förbrukade anslag på annat håll och en del som tidigare avsatts bl. a. för Pakistan i dess helhet, är det uppenbart att de totala resurserna blir mindre om man inte beviljar ett sådant extra anslag.

Nu har det fantastiska inträffat att socialdemokraterna i utrikesutskottet med stöd av en moderat riksdagsman vägrat att skyndsamt behandla vårt krav på en extra insats. Man har i stället bestämt att riksdagen först i maj skall ta ställning. Oavsett om man har den

uppfattningen att Sverige har ett stort ansvar eller ej, är det verkligen pinsamt att socialdemokraterna och moderaterna i förening berövar kammaren möjligheterna att ta upp stödet till Bangladesh med förtur. Anledningen kan knappast vara annat än en obehaglig känsla av att vi som begär större hjälpinsatser har rätt, och då gäller det att försvåra en debatt kring detta. Alla rapporter tyder ju på att det råder mycket extraordinära förhållanden i Bangladesh, och regeringens planerade hjälpinsatser är högst ordinära.

Jag vill till sist ta upp kravet på en riktig beskrivning av utrikespolitiska förhållanden även ur en annan synpunkt, den säkerhetspolitiska.

Försvarsutredningen diskuterar ingående konsekvenserna för Sverige av utvecklingen i omvärlden. Man gör det under tre huvudalternativ:

1. Ökade motsättningar mellan två i Europa engagerade maktblock.
2. Utjämning av motsättningarna och minskning av konfliktriskerna i Europa.
3. Obalans - temporär eller varaktig - i maktpolitiskt hänseende mellan blocken.

Utredningen analyserar en rad olika utvecklingstendenser som skulle tyda på en avspänning och sådana som tyder på risk för ökad spänning. Som påtagliga riskmoment anför försvarsutredningen det ökade intresse som både NATO och Sovjetunionen visar för Nordkalottområdet. Östersjöutloppen och Östersjön har ett självklart intresse ur synpunkten av att Sovjets krigsflotta vill komma ut ur Östersjön. Man måste kunna behärska utloppen och komma ut till Atlanten, vilket i sin tur leder till ökat intresse från NATO att eventuellt kunna korka till utloppen.

Ett konstaterande av betydelse görs när man säger att tendenserna till en ökad självständighet mellan öststaterna kan komma att leda till att Sovjet känner sig tvingat till motaktioner. En alltför intim ekonomisk och teknisk förbindelse mellan de mindre öststaterna och väst skulle kunna leda till en ur sovjetisk synpunkt för stor självständighet hos dessa, och därvid skulle sovjetiska motaktioner eventuellt behöva tillgripas, säger utredningen.

Dessa risker tecknas samtidigt som man visar på hur USA och Sovjet söker undvika krig och konfrontationer av annat slag. Fördragen mellan Västtyskland, Sovjet och Polen liksom tanken på en europeisk säkerhetskonferens kan, säger försvarsutredningen, vara tecken på avspänning och verka i denna riktning, och det hoppas vi verkligen alla på. Dessa tecken kan dock, säger man, varken på kort eller på lång sikt utesluta sådana förändringar i omvärlden att "riskerna för konflikter ökar".

Går man sedan till vad försvarsministern säger i sin nyligen avlämnade proposition, finner man en litet annan känsla för nyanseringar. Han har åtta konkreta exempel på utvecklingstendenser. Det förbluffande är att samtliga åtta avser att visa på minskad spänning. Sedan gör försvarsministern några allmänna uttalanden om att det givetvis kan bli bakslag och att fortsättningen naturligtvis inte är fri från problem. Men försvarsministern har plötsligt blivit så fattig på ord att han mycket lätt glider över de många konkreta riskmoment som försvarsutredningen under full enighet utpekar - riskmoment som delvis ligger inneslutna just i avspänningstendenserna.

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

Utrikes- och handelspolitisk debatt

Man undrar onekligen om regeringen rör sig med två helt skilda utrikespolitiska bedömningar. Eller är det så att vi har fått två utrikesdepartement? I dag har vi utrikesdebatt, och jag tycker att det vore på sin plats att regeringen klarare än i deklarationen preciserade hur man ser på läget. Jag vill tillägga att jag tyckte att utrikesminister Wickman i sin första replik gav en något mer nyanserad tolkning av vårt säkerhetspolitiska läge än vad som framkommer i försvarspropositionen. Svenska folket har ju rätt att begära att regeringen åtminstone på samma sätt som försvarsutredningen redovisar vilka krigsrisker vi löper, och de riskerna kan föreligga i olika riktningar.

De synpunkter jag har framfört då det gäller kravet på korrekt information om utrikes- och säkerhetspolitiska förhållanden ser jag som en första förutsättning för att Sverige skall kunna med kraft verka för fred och folkförsoning. Det är då vi med öppna ögon och med ordentlig information till svenska folket går till verket som vi kan lita på att vi har folket med oss i det mellanfolkliga arbetet. Och någon mycket större uppgift finns inte.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! En fråga som jag tänkte ta upp är hur vår internationella handlingsfrihet och vårt nationella oberoende egentligen kan komma att utvecklas över en tioårsperiod. Det finns nämligen den möjligheten att denna handlingsfrihet och detta oberoende genom olika krafter kan komma att minska. Man har all anledning att ställa den frågan i det sammanhang som vi i dag sysslar med, inte minst när vi talar om våra möjligheter att driva en neutralitetspolitik.

Man säger ibland att det finns de som vill sälja neutraliteten. Detta är ett försök från regeringens sida att skylla ifrån sig de misslyckanden som man har haft i EEC-förhandlingarna.

Men det finns en annan form av risk för neutraliteten och för svensk handlingsfrihet och svenskt oberoende, och det är att man driver en sådan politik att man *schabblar* bort de möjligheter som man inte vill bli av med. Det är den risken jag vill ta upp här i dag. Hur förhåller det sig egentligen, finns det någon risk, herr utrikesminister, att Ni förbiser en del krafter som man absolut inte får förbise, om man med styrka och målmedvetenhet vill driva den oberoendets politik som vi alla vill driva?

Olika prognoser visar att den ekonomiska utvecklingen här i landet under en tioårsperiod tyvärr kommer att gå långsammare än i jämförbara länder. Så har det varit under den senaste femårsperioden, och de förutsägelser man gjort inom OECD tyder på att denna från vår synvinkel inte så behagliga utveckling kommer att fortsätta. Detta skulle innebära att vi kommer att förlora vår ställning som det land som har den högsta inkomsten per huvud i Europa. Det är en synpunkt som man har att ta hänsyn till, när man bedömer styrkan i vårt internationella läge.

En annan inverkan kommer från det avtal som vi skall sluta med EEC och som genom sina begränsningar kommer att utgöra ett hinder för oss att hävda oss gentemot andra länder. Regeringen har många gånger innan förhandlingarna kom in i det skede där de nu befinner sig gjort gällande att det inte räcker med ett frihandelsavtal av den typ vi väl kommer att

Torsdagen den
23 mars 1972*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

få. Handelsminister Kjell-Olof Feldt skrev förra sommaren en ibland citerad artikel i tidningen Arbetet under rubriken: Därför räcker inte frihandelsavtal. Där hette det bl. a.: "Möjligheten av att redan avskaffade tullar återinförs, importkvoter uppstår och andra handelshinder reses på nytt i framtiden (observera att detta också skulle gälla gentemot England, Danmark och Norge) skapar en allmän osäkerhet och kan allvarligt försvåra både näringspolitiken och företagens planering." Herr Feldt anförde också som sin egen synpunkt att detta är "den första och kanske största svagheten i kommissionens förslag".

Det är denna svaghet och andra svagheter som herr Feldt pekade på som kommer att finnas med i vårt avtal med EEC. Om herr Feldt hade rätt, och om min egen bedömning är någorlunda riktig, så kommer detta att innebära svårigheter för vårt land att hävda sig gentemot andra länder. Då skulle man ju vänta sig att regeringen på hemmaplan försökte inleda en politik, som på olika sätt gjorde det lättare för oss att kompensera dessa svagheter som det blivande avtalet med EEC kommer att innebära. Men någon sådan omläggning har vi inte kunnat märka. Det är faktiskt så att regeringen i höstas ställdes inför den konkreta frågan i en interpellation, om man hade tänkt sig någon kompenserande omläggning i den ekonomiska politiken på grund av de begränsningar som avtalet kommer att innebära, men regeringen visade då ingen beredvillighet att ta upp den frågan.

När nu EFTA faller samman är det självfallet bättre att få ett frihandelsavtal än att inte få någonting alls. Men en fråga som man också har anledning att ställa sig är denna: Innebär det begränsade frihandelsavtal som vi nu får någon förbättring i förhållande till den belägenhet vi befann oss i ursprungligen, alltså innan EFTA föll sönder och innan denna utvidgning av EEC skedde? Den frågan skulle jag vilja säga stå öppna — det är utomordentligt svårt att yttra sig om den med någon bestämdhet. Men det är min uppfattning att regeringen förbiser risker som faktiskt föreligger för att detta är ett försämrat läge i förhållande till det utgångsläge vi hade innan EFTA föll sönder och EEC utvidgades. Anledningen till att det skulle kunna bli på det sättet är att länderna i det utvidgade EEC ger sig själva fördelar som icke ges till oss och som skapar stora osäkerhetsmoment i näringslivets och näringspolitikens planering. Det kan innebära att tyngdpunkten i utvecklingen på ett för oss obehagligt sätt glider söderut. Vi utsätter oss för risker genom att som en svagare part ställa oss utanför den regelordning som svaga länder har större intresse än andra att befinna sig i skydd av. Skriften på väggen finns i de siffror som nyligen lagts fram och som visar att svenska företag av olika anledningar utvecklas snabbare i utlandet än i Sverige. Antalet anställda i svenska företag i utlandet har under en femårsperiod ökat med 25 procent, under det att antalet industrianställda i vårt eget land icke har ökat alls under motsvarande period. I likhet med Kjell-Olof Feldt förra sommaren är jag oroad över att den tendens som dessa siffror visar kan komma att förstärkas på grund av den osäkerhet som det begränsade frihandelsavtalet med EEC kommer att innebära. Det är därför, herr utrikesminister, som jag anser att Ni åtminstone borde ta upp en diskussion om vilka kompenserande ekonomisk-politiska åtgärder vi

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

borde vidta i vårt land för att värja oss mot de risker som ligger i begränsningarna i avtalet.

Det finns också en tredje kraft som påverkar vår handlingsfrihet och våra möjligheter att göra oss gällande. Jag tänker på möjligheten att det inträffar en förändring i var och hur beslut som gäller vårt land kommer att fattas. Det är min uppfattning – och ingalunda någon särskilt originell uppfattning – att i en alltmer internationell värld kommer allt fler beslut, som berör oss vare sig vi vill eller inte, att fattas i organ som ligger utanför vårt eget land. Vi vill inte detta. Jag tycker att det är obehagligt att det är så. Men jag kan inte förneka verkligheten – det är så. Som herr Bohman påpekade i sitt anförande gäller detta produktion, konsumtion, fritid, miljövård, och i allra högsta grad den ekonomiska politiken. Det är då något oroande – detta måste väl ändå även utrikesministern hålla med om – att vi ställer oss utanför medbestämmande i de organ där sådana beslut fattas som kommer att träffa oss vare sig vi vill eller inte. Om utrikesministern inte från t. ex. denna talarstol vill visa att han är medveten om detta förhållande, så kan jag inte förstå det. Det är i så fall att förneka en verklighet som ingen objektiv bedömare är beredd att förneka. Lyssna på t. ex. Assar Lindbeck vid Sparbanksmötet. Det skulle vara mycket intressant att höra vad utrikesministern har att säga om det.

Men det räcker inte med denna speciella förändring, att det inom EEC-organ kommer att fattas en mängd beslut som vi inte har något medbestämmande i. Det finns en annan tendens också, nämligen att vissa av de internationella organisationer där vi för närvarande är medlemmar och där vi haft en del inflytande håller på att tunnas ut; det gäller, skulle jag vilja påstå, GATT, OECD och, i allra högsta grad, den s. k. Tioklubben, där herr Wickman själv har varit ordförande en eller annan gång. Dessa organ är på väg att få ett minskat inflytande, åtminstone i den bemärkelsen att de inte fungerar som tidigare. Det är snarare så att uppgörelser träffas mellan EEC, USA, Comecon och kanske – i ett vidare perspektiv – Kina och Japan. Det är icke den typ av beslutsfattande som förekommit tidigare och där vårt land dock har haft en möjlighet att göra sin röst hörd.

Jag finner detta oroande, men jag tror ändå att betraktelsen är riktig. Det uttalande som Bresjnev gjorde häromdagen är ett tecken på att det beslutsförfarande som jag har skisserat – med uppgörelser mellan dessa olika block – är på väg att växa fram; och i det sammanhanget har ett litet land ytterst litet att säga till om, men kommer ändå att bli beroende av vad som sker. Vår röst kommer att vara förstämd. Den kommer möjligen att i en viskning kunna göra sig hörd via Norge och Danmark i EEC-organen.

Den formella friheten att fatta olika beslut blir föga värd om man inte har den reella möjligheten till medbestämmande i dessa olika beslut; har man inte det tunnas den formella friheten ut – och det tycker jag är mycket beklagligt.

Sedan finns en fjärde och ganska artskild kraft, som påverkar vår internationella ställning för närvarande – och det är utbildningspolitiken. Det är min uppfattning att vi ägnar oss åt en sänkning av kvalitén i utbildningen på ett sådant sätt att vi kommer att försätta oss i underläge

och i beroendeställning gentemot andra länder i högre grad än som skulle vara behövt.

Om man ser på våra universitet och högskolor finner man att utländsk kurslitteratur håller på att gallras ut, helt enkelt därför att den språkutbildning de studenter har som kommer dit inte är tillräcklig för att man med någon större fördel skall kunna begagna utländsk litteratur. Sådant innebär en form av isolering som är helt mot de tendenser som i övrigt gäller för den verklighet Sverige har att finna sig i.

Det har blivit bekant att man vid universitetet i Göteborg för någon tid sedan, efter två terminers studier i franska, gav en studentstil från 1950-talet; för att kunna godkänna de 40 procent som man önskade godkänna var man vid rättningen av skrivningarna tvungen att sänka kraven på ett sådant sätt att de som hade B — dvs. godkänt — på studentskrivningen vid slutet av 1950-talet här hade fått fil.kand.-kompetens i franska.

Om man läser nr 3 för i år av Teknisk tidskrift finner man att där redovisas prov i matematik, som ger vid handen att de studenter som nu tas in — med spärr osv. — på tekniska högskolor har en utbildning i matematik som är så pass dålig att det är svårt att meddela meningsfull undervisning i de ämnen som förutsätter kunskaper i matematik. Proven visar att ett ganska stort antal studenter t. o. m. hade svårigheter att lösa problem som man förutsättes lösa med den teknik som inhämtas på grundskolenivå.

Herr talman! Jag kan inte annat än känna oro över detta; om det inte görs någonting åt denna nedgång måste vi i vårt land på sikt få svårigheter att hävda oss. Det blir en kulturell nedgång, relativt sett, som kommer att innebära svårigheter att delta i det internationella tankeutbytet, en oförmåga att uttrycka det svenska. Vi kommer dessutom att få svårigheter att utveckla de nya produkter som vi måste utveckla för att kunna ge sysselsättning — vilket är nödvändigt för vår ekonomi.

Vi nedrustar inte bara kvaliteten på utbildningssidan, utan också när det gäller vårt försvar — vilket sagts flera gånger tidigare. Det är självfallet någonting som måste komma att påverka detta lands internationella ställning under en viss tid framöver.

Alva Myrdal har ju påpekat — jag tror att det citerats tidigare här — att nedrustningsförhandlingarna tyvärr inte haft den framgång man skulle önska utan tvärtom inte har haft någon framgång alls. Det är utomordentligt beklagligt — detta är vi väl alla överens om — men det tycks inte desto mindre vara verklighet. Om då Sverige i detta läge skär ned sitt försvar ordentligt, innebär det en försvagning av vår internationella ställning.

Nu har t. ex. utrikesministern i debatten i dag gjort gällande att vi har ett starkt försvar. Det är klart att det kan man alltid säga, men då får man lov att definiera vad man menar med starkt. Det är en omdömesfråga. Vad jag vill göra gällande är att styrkan i vårt försvar nu är mindre sett i förhållande till andra länder än tidigare, och kommer att bli det i ännu högre grad. Det kan inte innebära annat än när man skär ned antalet enheter i ett försvar. Vi kommer att befinna oss i ett sämre utgångsläge än vi skulle önska då det gäller att t. ex. driva den neutralitetspolitik som

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

är vårt gemensamma mål.

Hur lätt det ändå är att hamna i svårigheter är vi medvetna om genom tidigare erfarenheter. Herr Palme sade i riksdagens allmänpolitiska debatt i februari: "Man bör komma ihåg att denna neutralitetspolitik av oerhört många människor i detta land upplevs såsom en väsentlig trygghetsgaranti." Det tror jag också. Herr Palme fortsatte: "Den är starkt folkligt förankrad genom en lång historisk tradition. Per Albin Hansson stod såsom en symbol för vår vilja att stå utanför kriget, och han fullföljde sin politik med stor fasthet."

I Krister Wahlbäcks och Göran Bobergs bok "Svensk utrikespolitik 1939–45 i dokument" kan man läsa att Per Albin Hansson i samband med kravet att vi skulle släppa tyska tåg genom landet gjorde ett par dagboksanteckningar, vilka har sitt intresse. De lyder:

"18 juni. . . . Så bröts vår kära och strikt hållna neutralitetslinje av insikten om det orimliga i nuvarande läge att taga risken av ett krig.

19 juni. Dagen efter-stämning. Det pinar mig att vi skola vara nödgade att falla undan för övermakten, men jag kan inte se det möjligt att gå någon annan väg."

Jag skulle inte vilja ägna mig åt någon kritik av Per Albin Hansson – förvisso inte – men jag vill ägna mig åt en kritik av dem som försöker göra gällande att en minskning av vårt försvar inte innebär att vi försämrar vår förmåga att bedriva en neutralitetspolitik.

Slutligen har jag en punkt, som berör något som kommer att påverka vår internationella ställning. Jag blir en smula förvånad, när jag ser den allmänna utformningen av våra diplomatiska ansträngningar. Den enda verkligt solida satsning som från svensk sida har gjorts när det gäller förbindelserna med länder utanför Norden är inriktad på u-länderna. Där har vi medvetet ansträngt oss för att på olika sätt bygga upp goda och fina förbindelser. Vi har lyckats därmed och vi har en fin ställning i u-landsvärlden. Det är i sig självt bra, men det får inte betyda att man blir nonchalant när det gäller förbindelserna med andra länder, som är betydelsefulla för oss, och att man i sin politik inte tar hänsyn till våra egna begränsningar och behov. Det skulle jag vilja påstå att man faktiskt har gjort.

Ett av dessa exempel är det sätt på vilket man har drivit EEC-förhandlingarna. Det är ju ingen hemlighet att man ute i de europeiska länderna har varit oerhört förvånad över den metod vi har använt. Jag tror att virrigheten och överlägsenheten från svensk sida är en förklaring till de svårigheter vi för närvarande har att få gehör för de mycket viktiga önskemål som vi nu försöker ge uttryck åt.

Herr talman! Jag har försökt att granska några av de krafter som kan komma att påverka vårt internationella läge under en tioårsperiod. Jag är medveten om att jag vid den granskningen har satt ett antal frågetecken – frågetecken som innebär att det finns en risk för att vi på olika sätt minskar vår internationella handlingsfrihet och vårt nationella oberoende genom lättvindighet.

Att vi talar väl om neutraliteten är bra; vi skall alls icke göra oss av med neutraliteten. En del försöker säga att man inte skall sälja neutraliteten. Nej, det är självklart att man inte skall göra det. Men man

skall heller inte schabbla bort den; man skall inte schabbla bort sitt internationella oberoende. Jag är oroad över att vi är i färd med att genomföra, inte en devalvering av den svenska kronan, men en devalvering av Sverige genom att vi för närvarande för en ekonomisk politik som ger en långsammare utvecklingstakt än i jämförbara länder, att vi skaffar oss själva minskat medinflytande över de beslut som fattas och kommer att gälla oss vare sig vi vill eller inte, att vi sänker kvaliteten i vårt utbildningsväsende och att vi i förhållande till andra länder minskar satsningen på vårt eget försvar och att vi dessutom har en utrikespolitisk allmän uppläggning som ibland svävar utanför våra reella möjligheter och våra verkliga hänsyn.

Jag är, som sagt, herr talman, medveten om att detta inte är den fina bild som jag skulle vilja se framför mig när jag betraktar utvecklingen i det här landet – det land som vi allesammans tycker så mycket om. Eftersom jag egentligen inte alls önskar denna förutsägelse, utan vill ha den omvända prognosen när jag betraktar vårt land, skulle jag vara utomordentligt tacksam om jag bleve överbevisad om att jag har fel. Det bekymrar mig att man inte i regeringsdeklarationen i dag – och inte vid andra tillfällen heller – tar upp dessa mera långsiktiga perspektiv, utan att man travar, såsom jag tycker man gör i dagens regeringsdeklaration, ganska många självklarheter ovanpå varandra.

Herr utrikesministern WICKMAN, som meddelat att han i samband med den utrikes- och handelspolitiska debatten ämnade besvara fru Rydings (vpk) den 12 januari framställda interpellation, nr 21, angående upprättande av diplomatiska förbindelser med Tyska demokratiska republiken, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Fru Ryding har frågat mig, om regeringen är beredd att omgående ta initiativ till ett svenskt erkännande av Tyska demokratiska republiken.

Svaret är nej.

I vad gäller motiven för regeringens inställning i erkännandefrågan får jag hänvisa till mitt interpellationssvar den 28 oktober i fjol. Jag upprepade då de folkrättsliga minimikrav för svenskt erkännande av och upprättande av diplomatiska förbindelser med ett annat land som min företrädare hade angivit i ett interpellationssvar i december 1967. Vidare underströk jag att enligt praxis svenskt erkännande ges när vi dels anser att minimikraven är uppfyllda, dels funnit att inga särskilda skäl talar emot erkännande.

Som särskilda skäl mot ett svenskt erkännande av Tyska demokratiska republiken vid tiden för mitt förra interpellationssvar anförde jag det ömtåliga läge vari förhandlingarna i Tysklandsfrågan befann sig, och jag tillade att vi var angelägna om att inte genom några åtgärder – t. ex. ett isolerat svenskt erkännande av Tyska demokratiska republiken – tillföra detta läge några nya komplikationer.

Sedermera har förhandlingarna i Tysklandsfrågan tagit ytterligare några steg framåt. Detta är givetvis glädjande. Fortfarande befinner sig dock dessa förhandlingar i ett ömtåligt läge. Något svenskt initiativ i

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

*Ang. upprättande
av diplomatiska
förbindelser med
Tyska demokratiska
republiken*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

*Ang. upprättande
av diplomatiska
förbindelser med
Tyska demokratiska
republiken*

erkännandefrågan är därför inte att vänta för närvarande.

Jag vill i detta sammanhang hänvisa till den redovisning av regeringens syn på Tysklandsfrågan som lämnats i dagens regeringsdeklaration.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret på fru Rydings interpellation. Svaret är kort och koncist och lika negativt som tidigare. Utrikesministern hänvisar också till sitt interpellationssvar från oktober förra året, vilket med all tydlighet visar ett mycket statiskt tänkande för att inte säga ett envist fasthållande vid en en gång intagen position när det gäller att bedöma denna fråga.

Med sitt svar i dag har utrikesministern gett till känna sin syn på frågan, men vi har nu ett nytt riksdagsår och det föreligger motioner om erkännande av DDR inte bara från vårt håll utan också från centerpartiet och medlemmar av statsrådet Wickmans eget parti. Dessa motioner sörjer för att även den svenska riksdagen i sinom tid får tillfälle att yttra sig och ge sin mening till känna, vilket är väsentligt. Därmed vill jag inte ha sagt att det var ointressant att i dag få ta del av statsrådet Wickmans svar på interpellationen, även om jag givetvis inte är nöjd med svaret.

Vill man fortsätta på vägen mot avspänning i Europa, måste denna även gälla DDR, så att vi får normala relationer också till detta land. Det är falskt när man påstår att ett svenskt erkännande av DDR ensidigt skulle gynna den ena parten i Tysklandsfrågan, nämligen DDR. Så sent som i fjol skrev en utrikesministern närstående tidning, Arbetet, följande: "Det skulle i dagens situation uppfattas som ett ställningstagande för östsidan och sålunda som en avvikelse från vår neutralitetslinje. Effekten skulle i varje fall blir en förstärkning av den östtyska positionen i de interna tyska överläggningar, som nu under stora svårigheter inletts."

Men var ligger logiken i att det är neutralt att bara erkänna den ena av de två tyska staterna men oneutralt att erkänna båda? I ett tidigare inlägg här i dag har C.-H. Hermansson berört sambandet mellan ett diplomatiskt erkännande av DDR och arbetet för säkerhet och avspänning i Europa, varför jag inte skall upprepa det resonemanget. Men låt mig bara än en gång få understryka att en normalisering av förbindelserna med DDR i dag är ett aktivt steg för avspänning i Europa.

Det kan inte vara försvarbart att Sverige — ett neutralt land — längre dröjer med sitt erkännande av DDR och i stället väntar på att Willy Brandt skall tala om tidpunkten då det blir fritt fram för handling i det här avseendet. Det kan heller inte vara riktigt att Sverige skall rätta sin utrikespolitik efter Willy Brandts anvisningar. Jag vill påminna om att Willy Brandt för en kort tid sedan på en direkt fråga från en journalist förklarade att "världen går inte under", om Sverige nu skulle komma att erkänna DDR.

Nej, DDR går heller inte under, om Sverige skulle bli den sista staten på jorden som erkände dess existens. Staten har existerat i över 20 år utan normala förbindelser med Sverige och kommer att existera också i fortsättningen utan ett svenskt erkännande.

Men jag vill ändå fråga utrikesministern om det nu inte är hög tid att Sveriges regering allvarligt omprövar sin inställning, dels för vårt lands

egen del, dels också för att verkligen visa att Sverige är berett att ge sin aktiva medverkan till fred och avspänning i Europa? Den linje som man driver nu är en uppskovslinje, som verkligen sätter den goda viljan att över huvud taget uppnå en normalisering i fråga. Resonemanget att ett svenskt erkännande skulle vara ett ensidigt ställningstagande till förmån för östsidan är oriktig och kan inte godkännas. Den märkliga logiken i att det är neutralt att erkänna bara den ena av de två tyska staterna men oneutralt att erkänna båda kan man i och för sig lämna därhän. Men om "östsidans" position stärks av ett svenskt diplomatiskt erkännande, måste logiken också säga att "västsidans" position är att över huvud taget inte vilja ha en normalisering av relationerna med DDR. Kan Sveriges utrikespolitik göras beroende av en sådan linje? Vi anser inte det.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Det hör, herr talman, till ritualen vid varje session med Sveriges riksdag att utrikesministern får en fråga om erkännande av DDR. Det hör dess värre också till ritualen att svaret hittills har blivit detsamma – det gäller min företrädare också. Det beror inte på att vi är speciellt statiska i utformningen av den svenska utrikespolitiken, utan det beror helt enkelt på att det läge som bestämmer den svenska utrikespolitikens utformning tyvärr inte har undergått de förändringar som skulle kunna göra ett erkännande möjligt.

I denna som i andra erkännandefrågor – är det viktigt att vi gör klart för oss att ett erkännande av en stat från vår sida inte innebär ett positivt ställningstagande till regimen i fråga. Lika litet som frånvaron av ett erkännande skulle innebära något avståndstagande från regimen i fråga.

Vi erkänner stater och vi har diplomatiska förbindelser med stater naturligtvis i syfte att ta till vara våra egna svenska intressen och inte för att tillvarata den erkända statens intresse.

Vi ställer vissa minimikrav – jag erinrade om dem i mitt interpellationssvar – för att ett erkännande från svensk sida skall komma till stånd. Vi är angelägna om att upprätthålla de minimikraven – de reser inte problem i det här fallet, men i många andra fall. Det är viktigt att hålla fast vid dessa krav – principlöshet är för en liten stat en speciell belastning. Men det är också viktigt att komma ihåg att vi icke är bundna av någon regel som säger att när dessa minimikrav är uppfyllda, kommer ett svenskt erkännande automatiskt som följd därav. Bakom varje erkännande ligger en bedömning och ett hänsynstagande naturligtvis till vilka konsekvenser ett erkännande får, både ur de svenska intressenas synpunkt och ur andra synpunkter.

Det betyder att om vi i ett visst speciellt fall finner att ett erkännande skulle få negativa konsekvenser, som är större än de eventuella positiva konsekvenser som man också kan se, så blir inget erkännande aktuellt.

Det är så vi har bedömt och bedömer också i dag det aktuella läget när det gäller DDR. Det innebär bara att upprepa vad jag hade tillfälle att säga för ett halvår sedan, nämligen att förhållandet mellan de två tyska staterna fortfarande befinner sig i ett utomordentligt känsligt läge. Vi vet – och det vet herr Werner också mycket väl – att i den normaliseringsprocess som dess bättre är på gång spelar frågan om DDR:s internationel-

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

*Ang. upprättande
av diplomatiska
förbindelser med
Tyska demokratiska
republiken*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

*Ang. upprättande
av diplomatiska
förbindelser med
Tyska demokratiska
republiken*

la erkännande en mycket stor roll. Den ingår direkt i och påverkar i hög grad den normaliseringsprocessen.

Jag skall inte förlänga debatten mera. Jag vill hänvisa – som jag i och för sig gjorde redan i interpellationssvaret – till vad som anförts i regeringsdeklarationen i Tysklandsfrågan, men också till den ofrånkomligen djupt oroade debatt som vi hade om utvecklingen av Tysklandsfrågan.

Mot den bakgrunden tycker jag det är rätt häpnadsväckande att inte vilja inse, eller snarare kanske inte låtsas vilja inse vilket ansvar den svenska regeringen skulle påta sig om vi i dag skulle erkänna DDR.

Nu säger herr Werner att det är oneutralt, för Sverige har ju erkänt Förbundsrepubliken. Ja, visst har vi erkänt Förbundsrepubliken. Det beror på att det föreligger en mycket viktig skillnad mellan Förbundsrepubliken och DDR. Den viktigaste skillnaden ur den här aktuella synpunkten är att Förbundsrepubliken är erkänd av alla segrarmakterna i andra världskriget inklusive Sovjetunionen; detta är som bekant inte fallet med DDR.

I den här frågan, liksom i andra, styrs vi av vad vi bedömer vara svenska intressen. Vi måste också styras av en bedömning av vilka konsekvenser vårt handlande får på utvecklingen. Konsekvenserna av ett svenskt erkännande av DDR skulle vara milt sagt svårbedömbara i dagsläget. Vi skulle ta på oss ansvaret för möjligen mycket allvarliga konsekvenser för Tysklandsfrågans utveckling genom ett isolerat svenskt erkännande. Det är ett ansvar som den svenska regeringen på, som jag menar, goda grunder inte är beredd att ta på sig. Därför står i nuvarande läge vår ståndpunkt fast.

Jag vill emellertid passa på att understryka att denna ståndpunkt – jag sade det inledningsvis – icke i och för sig innebär något slags betygsättning av regimen DDR. Vi skall över huvud taget inte betrakta erkännandefrågor ur den synvinkeln. Vi är från svensk sida angelägna om att, inom de inofficiella ramar som vi rör oss med, ha ett bra förhållande och utveckla våra förbindelser med DDR. Det sker också de facto när det gäller handel, samfärdsel och på många andra områden, både bilateralt och internationellt.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Wickman uppfattar den ritual han talade om som betungande så kan den avskaffas genom att erkänna DDR. Men, herr Wickman, den ritualen förekommer väl även inom herr Wickmans eget parti vid de olika distriktskonferenser som hålls ute i landet och vid den distriktskonferens som herr Wickman skall medverka i om någon vecka. Vi har tillräckligt många andra olösta frågor som det kan bli ritualer omkring, så den här ritualen kan vi ta bort.

Vilka komplikationer skulle inträffa om Sverige erkänner DDR i nuvarande läge? Fördraget, om vars ratificering striden nu står i Västtyskland, tar ståndpunkt för nuvarande efter andra världskriget uppkomna gränser, inklusive DDR:s gränser, och DDR betraktas som en suverän stat. Kort sagt, detta fördrag bedöms som en eftersträvsansvärd normalisering. Hur kan då ett svenskt erkännande av DDR, som innebär

en normalisering av förhållandena mellan dessa båda länder, komplicera läget för regeringen Brandt, om denna regering för egen del har normalisering som riktpunkt i förhållandet till sin granne?

Ett svenskt erkännande löper ju i samma riktning. Om ett svenskt steg i den här riktningen påverkar hållningen från andra länders sida – och det är väl i hög grad sannolikt – måste väl ett sådant svenskt steg bidra till att normaliseringsprocessen påskyndas till gagn för freden och säkerheten. Vi vet att Finland är berett att erkänna de båda tyska staterna; det sägs att Indien överväger att erkänna DDR; i Frankrike och ett flertal andra länder växer opinionen för att äntligen få till stånd normala folkrättsliga relationer till DDR.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Låt mig uttrycka min förvåning över att utrikesministern inte har gått i svaromål beträffande de väsentliga frågor som ställts av talare före mig i debatten. Herr Dahlén ställde frågor om en korrekt beskrivning av den politiska verkligheten i olika länder och en korrekt beskrivning av det säkerhetspolitiska läget. Andra talare har ställt andra frågor. Herr Dahlén ställde också frågor om Bangladesh och hjälpsituationen där. Men vi har fått vänta på svaren. Jag hoppas att de kommer senare under debatten.

Det jag hade tänkt beröra, herr talman, gäller Europa, både våra relationer till EEC och våra relationer till Östeuropa. Man kan väl knappast säga att vi i Sverige haft en fullödlig debatt om alla de frågor och problem som berörs av vilken överenskommelse vi får med EEC. Delvis beror detta på att situationen innehåller så många osäkra faktorer, att regeringen avhållit sig från att animera en bred debatt i de här frågorna. Man kan ju också säga att, om regeringen föredrar att ligga lågt, ankommer det på andra att söka väcka den här debatten.

Försök har förvisso gjorts från oppositionshåll, men jag tror inte att vi ännu, någon av oss, lyckats få svenska folket att förstå vikten av de avgöranden som nu håller på att träffas, både för den ekonomiska utvecklingen och för tryggheten i sysselsättningen här i landet. Jag antar att man anser att det är det faktum att förhandlingarna just nu pågår som gör det omöjligt att i dag i detalj kommentera det. Men det betyder också att vi går mot en överenskommelse som inte har diskuterats i detalj i riksdagen i själva det avgörande skedet.

Några frågeställningar vill jag ändå försöka ta upp. En huvudfråga är den osäkerhetsfaktor för svenskt näringsliv som undantagsklausulerna representerar. I det meningsutbyte som herr Helén hade med utrikesministern tidigare i dag har det slagits fast att det från Sveriges sida måste vara ytterst angeläget att kunna begränsa användningen av de här klausulerna och att få preciserat när de skall kunna återopas och under vilka villkor de skall kunna återopas. Men frågan kvarstår: Kommer vi i verkligheten att uppnå den här målsättningen?

En annan fråga är våra möjligheter att nära följa vad som sker inom Gemenskapen, en fråga som herr Helén berörde men som inte kommenterades från regeringsbänkens sida. I det memorandum av den 6 september förra året som statsministern återopade den 2 december i sitt svar på en

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

interpellation av herr Helén förklarade regeringen att det är av betydelse för Sverige att få möjlighet till information och samråd. De tongångar vi hittills hört från Bryssel har, tycker jag, inte lämnat något vidare stort utrymme för specialarrangemang för just Sverige.

I regeringens memorandum som jag nyss talade om föreslogs ju att Sverige skulle "få del av förslag från kommissionen inom området för det överenskomna samarbetet så snart dessa framlagts för ministerrådet". Det talades också om att man på grund av utbytta informationer skulle kunna begära att samråd äger rum. Det säger sig självt att det skulle vara något ytterst värdefullt att få till stånd ett sådant samråd. Problemet är väl om EEC vill göra ett undantag för Sverige med motivering att Sverige har en högre ambitionsnivå för sitt samarbete med EEC. Men kommer vi att uppnå detta förhandlingsmål eller kommer EEC att anse att man då bryter igenom den skiljelinje som man hävdar måste finnas mellan medlemmar och icke medlemmar i Gemenskapen?

I sitt uppmärksammade anförande på Sparbanksföreningens konferens nyligen belyste professor Assar Lindbeck ingående vår ekonomis internationalisering och påvisade hur med vår växande utrikeshandel följer ett allt större internationellt beroende, som begränsar och kommer att ytterligare begränsa vårt handlingsutrymme. Detta beroende kommer att accentueras genom att vi i förhandlingarna med EEC inte uppnår den tullunion som vi hade önskat utan bara ett frihandelsavtal för industrivaror. Vi blir helt enkelt tvungna att anpassa oss på många områden som avtalet inte täcker och där en tullunion skulle ha kunnat ge oss både ett visst skydd och ett visst inflytande.

En av professor Lindbecks slutsatser var att både anhängare och motståndare till EEC överdriver skillnaden mellan fullt medlemskap och de samsarbetsformer med den gemensamma marknaden som Sverige under 1970-talet kommer, som han sade, att "glida in i". Professor Lindbeck ansåg tydligen att vi genom de relationer vi får kommer att dras in i integrationen.

Får jag fråga regeringen, om det är en uppfattning som regeringen delar, eller är det så att vi genom det avtal vi kommer att sluta kommer att hamna utanför väsentliga delar av integrationen? Jag befärar det senare, och är det så, är det naturligtvis viktigt att vi markerar att vi *inte* är nöjda med vad vi uppnår.

Så mycket viktigare blir det då också att förbereda oss för en andra förhandlingsomgång, en förhandlingsomgång, där vi måste lyckas sluta ett avtal som ligger närmare vår egen ambitionsnivå, den nivå som regeringen med stöd av de demokratiska partierna slog fast i sin deklaration av den 10 november 1970 och som sedan på olika sätt kompletterats. Vi bör redan nu bereda marken för att avtalet skall omfatta nya områden som industripolitik, energipolitik, miljöpolitik, forskningspolitik, konkurrensfrågor. Först när vi inlemmats i integrationsprocessen på bred front genom ömsesidiga avtal har vi uppnått vad vi menade med "nära, omfattande och varaktiga förbindelser". För att komma därhän måste vi i en kommande förhandlingsomgång på nytt förutsättningslöst pröva de olika anslutningsformer som är möjliga med bibehållande av vår alliansfrihet och vår neutralitet. Därvid måste vi naturligtvis ta hänsyn

både till våra egna erfarenheter under den första avtalsperioden och till utvecklingen inom själva EEC. Speciellt vill jag peka på nödvändigheten av att associeringsalternativet närmare undersöks igen med de möjligheter till ömsesidighet som den anslutningsformen ändå skulle kunna ge.

En sak är säker: Om vi missgynnas på den här stora marknaden, som ju står för tre fjärdedelar av det svenska handelsutbytet, kommer vi inte att kunna ersätta den med någon annan marknad. Det betyder inte att vi inte bör sträva efter att bygga ut våra kontakter med Östeuropa och övriga delar av världen. Det finns ingenting som säger att inte detta kan ske, även om vi deltar i integrationen i Västeuropa. Både Bresjnevs tal häromdagen och Rumäniens tidigare manifesterade intresse för kontakter med EEC visar att den fientliga attityden mot EEC i Östeuropa håller på att luckras upp och att det finns skäl förmoda att Sovjetunionen kommer att erkänna den realitet som föreligger när EEC:s utvidgning är klar.

Regeringens deklaration i dag understryker att det är en angelägen uppgift för svensk utrikespolitik att bidra till ett vidgat samarbete inom *hela* den europeiska statsgruppen. Men jag vill ifrågasätta om Sverige bilateralt gjort de ansträngningar som är möjliga för att förbättra sina kontakter österut.

Vid förra årets och årets riksdag har vi varit några motionärer som fäst uppmärksamheten vid det tekniska och vetenskapliga samarbete som vuxit fram genom de överenskommelser om forskarutbyte som träffats mellan Vetenskapsakademien och Ingenjörsvetenskapsakademien i Sverige och motsvarande organ i östeuropeiska länder. Vi har pekat på vikten av att det utbytet prioriteras och att de statliga bidragen utgår genom en enklare och enhetlig anslagsordning. Utrikesutskottets uttalande, som riksdagen gjort till sitt inger nu vissa förhoppningar om att så kommer att ske. Jag hoppas att regeringen här i handling visar att man menar allvar med sina deklarationer om betydelsen av det här samarbetet. Med anledning av vad som står i regeringens utrikespolitiska deklaration i dag vill jag dock tillägga att jag hoppas att det kommer att ske oberoende av hur förberedelserna fortskrider för den europeiska säkerhetskonferensen.

Det är också angeläget att Sverige gör allt för att redan nu främja en utvidgning av den svenska handeln med Östeuropa, som till sin omfattning är relativt obetydlig och t. ex. 1971 svarade för 4,8 procent av vår totala utrikeshandel. Visserligen ligger den siffran aningen över genomsnittet hos de västeuropeiska länderna, men det är ingen anledning för oss att vara nöjda. Jag vill, herr talman, peka på några faktorer som visar att här finns utvecklingsmöjligheter.

Det första skälet är naturligtvis den avspänning som börjat skönjas i de politiska öst-västrelationerna. Det är klart att den politiskt mycket känsliga öst-västhandeln under efterkrigstiden starkt har hämmats av det spända internationella klimat som tidigare rått.

För det andra: Östeuropas brist på exportvaror lämpade för avsättning på västmarknaden kan förmodas få minskad betydelse i takt med östländernas egen ekonomiska tillväxt och tekniska utveckling. Den bristen, vill jag betona, är emellertid fortfarande en allvarlig hämsko.

För det tredje är vissa av öststaterna för närvarande i färd med att genomföra en del viktiga ekonomiska reformer som kan förmodas

underlätta transaktionerna med utlandet samtidigt som utländska affärs-
män kan ges ökad handlingsfrihet när det gäller marknadsbearbetningen.

Tyvärr har den statliga satsningen på främjandet av vår östhandel
hittills varit relativt blygsam. Vi har t. ex. deltagit i olika mässor och vi
har inrättat nya handelssekreterarbefattningar i Prag och Budapest. Jag
hoppas att vi kan betrakta de här åtgärderna som en inledning till en
mera medveten satsning på handeln med Östeuropa, ty det finns en rad
åtgärder som skulle kunna vidtas.

För det första regleras den svenska importen från Östeuropa av en i
avtalen med respektive land fastställd importkvot. Jag finner dessa
restriktioner, uppenbarligen bl. a. motiverade av protektionistiska
hänsyn, föga tilltalande, speciellt som de vänder sig mot en del av vår
omvärld. Skulle vi inte kunna eftersträva generellt verkande begränsning-
ar av importen inom de områden där sådana är önskvärda? Härigenom
skulle vi inom ramen för en totalt sett oförändrad import kunna ge
östländerna samma möjligheter att konkurrera på den svenska marknaden
som vi för närvarande ger andra icke EFTA-länder — om man nu bortser
från de u-landspreferenser vi infört.

För det andra är det önskvärt att statsmakterna utverkar lättnader i
olika länder i Östeuropa för våra företag när det gäller att etablera
försäljningskontor eller att på annat sätt ha sina representanter perma-
nent stationerade där.

För det tredje är det angeläget att successivt bygga ut vår officiella
handelsrepresentation i de olika öststaterna. Det här är så mycket
viktigare som samhällsstrukturen i dessa länder gör det nödvändigt att de
samhälleliga organen och den officiella representationen spelar en
avgörande roll i kontakterna med utlandet.

För det fjärde spelar kreditmöjligheterna och kreditvillkoren en
avgörande roll som konkurrensmedel på öststatsmarknaden. Den frågan
är kanske den viktigaste av alla. Det finns redan alltför många
besvärigheter och hinder på vägen för östhandeln för att vi skall tillåta
svårigheterna på kreditmarknaden att bli den faktor som fördröjer
utvecklingen.

Herr utrikesminister! Vad kan myndigheterna göra för att underlätta
för svenska företag att konkurrera på de östeuropeiska marknaderna på
lika villkor med företag från andra exportländer?

Herr talman! Eftersom ett främjande av handeln med Östeuropa
också har betydande gynnsamma politiska effekter, eller borde ha det,
borde åtgärder på alla de här nämnda områdena vara angelägna för
Sverige och helt i linje med de mål som vi vill uppnå genom vår alliansfria
utrikespolitik.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Om man lyder en partiledares kända råd och går hem för
att läsa historia, kan man få nyttiga perspektiv på aktuella debattfrågor i
utrikespolitiken. De som saknar sinne för historia kan lätt falla för tron
på en alldeles ödesbunden internationell utveckling, t. ex. att motsätt-
ningarna mellan öst och väst oundvikligen måste leda till militära
konflikter, att motsättningarna mellan fattiga och rika länder måste få

liknande resultat, att de kapitalistiska samhällena måste skakas av blodiga revolutioner eller omvänt att kommunistiska samhällen kommer att drabbas av samma öde. Sådana schematiska föreställningar utgör allvarliga hinder för ett rationellt utrikespolitiskt handlande.

Ett banalt fall av sådana läsningar är tron att den som för tillfället förefaller överlägsen i en militär, politisk eller ekonomisk kraftmätning oundvikligen kommer att utgå som segrare. Man kan ta ett exempel ur senare svensk historia, som herr Burenstam Linder redan har påmint om. 1940–1941 räknade det konservativa etablissemangen i vårt land blint med att Hitlertyskland skulle utgå som segrare i världskriget. Denna bedömning bestämde också vederbörandes handlande. De visade en benägenhet till långt större eftergifter gentemot den förmodade segraren än vad som ens utifrån deras egna värderingar kunde vara motiverat i ljuset av den senare utvecklingen. För dem som inte ville tro på en tysk seger den gången och i varje fall inte såg någon framtid för Sverige i ett Europa behärskat av Hitler var det mycket svårare att acceptera eftergiftspolitik.

Det här exemplet kan vara lärorikt också ur andra synpunkter. En benägenhet att visa eftergivenhet gentemot de mäktiga kan ofta förefalla lönande på kort sikt men kan ha riskabla konsekvenser på längre sikt. De ressentiment gentemot Sverige som alltemellanåt har kunnat observeras hos västliga politiker under hela efterkrigsstiden har ytterst sin grund i den svenska eftergiftspolitik gentemot Hitler under det andra världskriget. De färger sannolikt attityderna också hos många av dem som har att bedöma och ta ställning till Sveriges relationer till EEC. Beskyllningarna exempelvis att vi vill ha fördelar utan att ta på oss några förpliktelser går sannolikt tillbaka på att vi ansågs uppträda just så under kriget. Åtskilliga av dem som i dag bestämmer Västeuropas öden har personliga minnen från kriget, och det påverkar deras bild av världen och av andra länder.

Herr talman! En tredje iakttagelse kan anknyta till en annan känd partiledares föraktfulla tal om inrikes utrikespolitik. Vederbörande tycks föreställa sig att det vore något opassande om ett inrikespolitiskt maktläge skulle tillåtas påverka utrikespolitikens utformning. Men självklart måste här finnas ett samband. Vi vet i dag att eftergiftspolitik under kriget sannolikt hade drivits längre, om inte starka krafter inom socialdemokratin hade motsatt sig det. Socialdemokratins styrka skapade sålunda en spärr mot ännu större undfallenhet. Utrikespolitiken under kriget hade med andra ord en del av sin bakgrund i 1930-talets inrikespolitiska utveckling.

De här sammanhangen är egentligen rätt självklara, fastän man sällan talar om dem. För ett litet land är det – särskilt i kritiska lägen och inför allvarliga problem – angeläget att så långt möjligt uppvisa en enhetlig front utåt. För att uppnå en sådan enighet krävs ofta kompromisser mellan de partier som står emot varandra i parlamentet. Och kompromisserna får sin färg av partiernas inbördes styrkeförhållande. Jag tror t. ex. att det är svårt att till fullo förstå den svenska EEC-politikens utveckling under 1960-talet och början av 1970-talet, om man inte tar med i bilden den inrikespolitiska utvecklingen under samma tid. Det

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

bekanta svenska brevet från 1967 var svårbegripligt för en del utländska läsare, kanske därför att man inte kände läget i Sverige vid den tid det skrevs.

Ibland kan förstås strävanden till kompromiss gå för långt, och ur den synpunkten kan man rent av betrakta det som ett hälsotecken när herr Bohmans parti bryter sig ut ur den enighet om EEC-frågans uppläggning som annars tycks råda mellan partierna. En kompromisslinje, som hade tillgodosett både regeringens och herr Bohmans bedömningar, hade säkerligen blivit alltför mångtydig.

En slutsats av det här resonemanget är att dramatiska inrikespolitiska förändringar, t. ex. i 1973 års val, rimligen måste få återverkningar på utrikespolitikens utformning, kanske också på EEC-frågans handläggning. Vilka förskjutningar det kunde bli fråga om i detta mycket hypotetiska fall är det naturligtvis för tidigt att uttala sig om, men en regering som vore beroende av herr Bohmans välvilja skulle säkerligen få svårigheter att uttrycka sig lika klart och entydigt som t. ex. herr Fäldin har gjort i dag. Också detta är en aspekt på den inrikes utrikespolitiken.

Utrikesministern har naturligtvis rätt i att en utrikesdebatt i svenska riksdagen helst inte bör bjuda på sensationer. Men en förutsättning för ett så lyckligt sakernas tillstånd är också att inte heller inrikespolitiken bjuder på sensationella förändringar.

Herr förste vice talmannen BENGTSON (c):

Herr talman! I det fredsarbete som ständigt pågår runt hela vår jord får man nöja sig med mycket små framsteg. Det saknas ju aldrig storståtliga deklarationer om den starka fredsvilja som respektive länder har, i synnerhet stormakterna, men när det gäller konkreta resultat går det trögt.

För två år sedan firade vi 25-årsjubileum av Förenta nationernas tillkomst, och i år är det jubileum för nedrustningskonferensen i Genève, som nu har arbetat i tio år.

Jag skall inte nu beröra vilka framsteg som gjorts av Förenta nationerna mera än i ett par avseenden som ansluter sig till händelser under förra årets generalförsamling. Det ena är att Pekingkina nu blivit representerat i Förenta nationerna, och det är en sak som både svenska regeringen och den svenska FN-delegationen strävat efter under mycket lång tid. Utan att gå in på Kinas politiska ställningstaganden i olika frågor får man hoppas att Kina också blir en lojal medlem av FN. Det finns många av FN:s specialorgan där vi också önskar se Kina som medlem. Mycket av FN:s arbete baserar sig på frivilliga bidrag — flyktingfrågor, fredsbevarande operationer o. d. — och där hoppas man också att den stora medlemmen Kina skall komma med och lämna bidrag.

Det viktigaste är dock om Kina ansluter sig till de många betydelsefulla konventioner som FN antagit. Jag tänker i första hand på konventionerna och protokollet om de mänskliga rättigheterna, raskonventionen och en rad andra. Framför allt är det av oerhörd betydelse att Kina såsom varande en av kärnvapenmakterna ansluter sig till testförbudet. Två av kärnvapenmakterna — Kina och Frankrike — har som bekant inte anslutit sig till testförbudet, och man kan möjligen hoppas

att om Kina skulle ansluta sig så kanske Frankrike också tar frågan under övervägande, och då skulle vi kunna slippa få några nya kärnvapenprov ovan jord.

Efter det att Kommunistkina nu blivit representerat i FN har det uppkommit vissa problem som eventuellt kan fordra en lösning förr eller senare. Taiwan har 14 miljoner invånare och är större än 81 av FN:s övriga medlemsstater. Det har nu hamnat utanför FN efter att i alla år lojalt fyllt sina medlemsförpliktelser. Vad man säger om konstruktionen i övrigt är Taiwans framtida status synnerligen oviss, och därför har svenska regeringen inte tagit ställning till den frågan. Skulle Taiwan bli en självständig stat bör det enligt min mening kunna bli medlem av FN.

Ett problem som aktualiserats i detta sammanhang är Sovjetunionens representation, som i viss mån diskuterades vid den senaste generalförsamlingens möte. När FN bildades 1945 av de 51 s. k. signatärmakterna var de socialistiska länderna – som vi benämner kommunistiska – ett fåtal jämfört med de övriga. Därför överenskomms det att Sovjetunionen skulle representeras av tre enheter, nämligen Ukraina, Vitryssland och själva Sovjetunionen. Från 51 medlemsstater har FN nu utökats till 131. Afrikanska och asiatiska länder och många andra har tillkommit. Dessa 131 medlemsstater representerar många olika styrelseskick, och därför är det knappast motiverat att vad som i andra sammanhang betraktas som ett land, nämligen Sovjetunionen, skall representeras av tre enheter i Förenta nationerna. Det finns i så fall många andra länder med olika administrativa uppdelningar som skulle kunna begära att de skall ha mer än en representation i FN.

Den ena stora framgången vid FN:s senaste generalförsamling var givetvis att Kina blev representerat i FN. Som en andra framgång vill jag beteckna det förhållandet att man utan störande intermezzon lyckades välja ny generalsekreterare. Jag skall inte alls bedöma personvalet. Anledningen till att jag betecknar det som en framgång är – om vi erinrar oss förhållandena förra gången – att valet nu kunde ske utan oro och att det s. k. trojkasystemet inte framfördes denna gång. Som bekant hävdade Sovjetunionen vid ett tidigare tillfälle att man inte skulle ha en generalsekreterare utan tre stycken, ett arrangemang som enligt min uppfattning skulle medfört stora svårigheter och i många fall lamslagit FN:s handlingskraft, då man i så fall hade fått vetorätt inte bara i säkerhetsrådet utan också de facto bland de tre generalsekreterarna.

Herr talman! Eftersom nedrustningskommittén i Genève nu arbetat i tio år finns det anledning att också beröra denna viktiga del av fredsarbetet.

Statsrådet Myrdal, som är ordförande i den svenska delegationen vid nedrustningsförhandlingarna i Genève – och jag instämmer gärna i de erkännssamma ord som uttalats om det utomordentliga arbete hon utfört – har i ett nyligen hållet tal i Genève uttalat sig pessimistiskt om de resultat som åstadkommit vid nedrustningsförhandlingarna under dessa tio år, och förvisso har hon rätt i många avseenden. Jag ser då mindre på de framgångar som vi med tacksamhet kunnat notera både i Genève och på nedrustningsområdet i övrigt och mera på den totala utvecklingen. Rustningarna i världen har nu kommit så långt att det finns mer än 15

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

ton normala sprängämnen för varje person på hela vår jord. Kostnaden för alla rustningarna uppgår till mer än 1 000 miljarder kronor per år.

Skall man göra ett försök till bedömning av om spänningen ökat eller minskat i världen, vilket har betydelse inte minst för utformningen av vår egen försvarspolitik, så kan man med tacksamhet notera vissa avspänningsmoment. Den amerikanska utrikespolitiken har uppenbarligen i vissa avseenden ändrat attityd, vilket bestyrkes av t. ex. inställningen till Kinas representation i FN för vilken USA:s inställning var avgörande, Nixons besök i Kina, det planerade besöket i Sovjetunionen och en del andra faktorer som spelar roll för världens utrikespolitik. Avtalen i Tysklandsfrågan har också nämnts. Även om de ännu inte ratificerats – och det kan uppstå svårigheter i det avseendet – har de stor betydelse för avspänningen.

Å andra sidan kan man inte blunda för att Koreaproblemen kvarstår olösta, att kriget i Vietnam fortsätter, att krigshandlingar pågår även i Laos, Cambodja och Thailand. Parisförhandlingarna har under en fyraårsperiod inte lett till resultat – det har inte åstadkommit någonting mer än möjligen att man kommit överens om hur bordet som man sitter vid skall se ut. I Mellersta Östern är spänningen fortfarande lika stor. Slutligen vill jag erinra om att spänningen mellan Sovjetunionen och Kina snarare ökar än minskar.

Det är således en högst heterogen bild man får när man försöker summera hur den betydelsefulla frågan om fred eller krig ter sig i dag. Man måste tyvärr konstatera att vilka avspänningsmoment man än kan finna och vilka storståtliga uttalanden om fred som än göres så har de inte medfört några reduceringar i rustningarna. Visserligen har kanske inte större ökningar förekommit, men det är ju inte så underligt om man noterar de starka ökningar av rustningarna som förekom åren 1965–1968 med i många fall 30–40 procent.

Det är befogat att rikta klander mot stormakterna för att de inte visat större benägenhet vid nedrustningsförhandlingarna i Genève att verkligen ordentligt medverka till avspänning och nedtrappning av rustningarna. Testförbudet mot kärnvapen t. ex. är av oerhörd betydelse, men det är med beklagande man nödgas konstatera att Kina och Frankrike ännu inte anslutit sig till testförbudet. När Kina nu blivit medlem i FN får man hoppas att dess anslutning kommer. Något försvar för att Frankrike inte anslutit sig kan jag inte finna. Man kan konstatera att Frankrike trots att det är medlem av nedrustningskommissionen aldrig någon gång under dessa tio år har infunnit sig till förhandlingarna.

Stormakterna har, trots stora ansträngningar från svensk sida, inte kunnat förmås att acceptera ett förbud för testningar under jord, utan sådana pågår fortfarande.

Det var givetvis lätt för kärnvapenmakterna att medverka till icke-spridningsavtalet därför att de hade kärnvapen, men vid avtalets ingående uppmanades de mycket starkt, bl. a. av statsrådet Myrdal, att också visa sin goda vilja genom effektiva åtgärder. Den uppmaningen har de inte följt.

När det gäller havsbottensavtalet är det att observera att detta endast gäller massförstörelsevapen, och det har inte varit möjligt att få

stormakterna med på att även de konventionella vapnen skulle tas med. Det är några exempel på stormakternas obenägenhet att vidta verkligt effektiva åtgärder i fråga om nedrustningen. Det arbetet har, som jag sade tidigare, gått trögt och medfört många besvikelser.

När det gäller Sveriges inställning till de utrikespolitiska problemen konstaterar man med tillfredsställelse att regeringsdeklarationen ånyo starkt understryker vår neutralitet. Där citeras ett uttalande av förre utrikesministern från 1965:

”Vi måste i ord och handling göra klart, att vår avsikt är att i händelse av krig använda vår i fredstid bibehållna handlingsfrihet till att hävda vår neutralitet. Vi får inte ge stormakterna någon grund för misstankar att svenskt territorium kan ställas till en annan makts förfogande och bilda utgångsbas för ett angrepp. Utrikespolitikens utformning får icke skapa vare sig misstro hos den ena stormakten eller förväntningar hos den andra. Man måste kunna lita på den politik vi valt. I detta hänseende syftar alltså vår utrikespolitik till att vinna och bibehålla stormakternas förtroende.”

Man tillägger i årets deklaration: ”Det är utifrån denna allmänna målsättning som den svenska utrikespolitiken successivt utformas.”

Vi kan självfallet inte bara stå upp och deklarera att vi är neutrala och begära att vi skall bli trodda på våra ord. Det är våra handlingar som avgör om stormakterna verkligen skall betrakta oss som neutrala. Det måste vi alltid ha för ögonen. Det hjälper inte vad vi deklarerar, utan det är handlingarna som kommer att bedömas. Och det har ju förekommit kritik emot oss, även om den inte har haft så stor betydelse. I ett känt uttalande av en brittisk politiker för någon tid sedan ansågs vi ju inte alls som neutrala, och i en del uttalanden som gjordes för några år sedan i USA-Vietnamfrågan ansågs vi inte heller som neutrala. Jag betonar ytterligare att det är våra handlingar som avgör hur vi skall bli betraktade av de olika parterna.

I regeringsdeklarationen sägs ingenting om upprättandet av normala förbindelser med Östtyskland. Frågan har diskuterats under åtskilliga år i riksdagen, men avgörandet har ständigt förhalats. När Östtyskland år 1968 medverkade till att ockupera Tjeckoslovakien var det rätt självfallet att något erkännande inte kunde förekomma. Jag har fortfarande den meningen att denna ockupation var ett oförsvarligt maktövergrepp, som alla demokratiska länder borde reagera mot i alla avseenden. Det blev också, som vi kommer ihåg, ett stillestånd i intresset för att Östtyskland skulle erkännas.

Nu tjänar det väl inte mycket till att vi låter sådana händelser hindra ett erkännande. Vi har ju förbindelser med diktaturländer på andra håll. Centern har den uppfattningen att Sverige bör erkänna alla de facto existerande stater som inte är föremål för FN-sanktioner, och enligt vår uppfattning bör Sverige erkänna också Östtyskland. Min uppfattning är således att Sverige snarast bör upprätta normala förbindelser med Östtyskland. Jag använder ordet ”snarast”, eftersom det ju inte är fråga om att göra det i morgon. Det skall ske viktiga avgöranden i juni månad, men det här året är inte slut med det, utan det bör kunna finnas förutsättningar för att ordna upp den där saken.

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

I regeringsdeklarationen sägs det i Indokinafrågan — och jag förmodar att det gäller alla länder: ”Regeringen har konsekvent hävdat att en varaktig fred måste grundas på de indokinesiska folkens rätt att själva bestämma sin framtid.” Jag vill helt instämma i detta uttalande, ty det innebär också ett understrykande av anslutningen till ett demokratiskt styrelseskick. Man kan inte tala om att folket bestämmer i en diktatur. Där fria val inte finns vet ju ingen om den regerande juntan — i alla diktatorländer kan man tala om en sådan — har folket bakom sig eller inte.

Det är med djupaste beklagande man ser att många folk, som länge har kämpat mot kolonialism och förtryck av olika slag för sitt lands frihet, när de äntligen har nått frihet för landet inte har upprättat någon frihet för folket inom detta land utan gått över till diktatoriska styrelseskick. Det är åtskilliga länder som Sverige hjälper på olika sätt — Etiopien, Tanzania, Cuba, Nordvietnam m. fl. — där diktatur råder. Jag anser att den hjälpen skall fortsätta och ökas, därför att folken i dessa länder är i starkt behov av hjälp. Men vi borde också när tillfälle ges framhålla betydelsen av ett demokratiskt styrelseskick. Enpartisystemet, som är populärt i vissa länder, kan aldrig anses förenligt med ett demokratiskt styrelseskick. Vi vet att många av dessa länder ser upp till och t. o. m. beundrar Sverige. Då skulle det vara på sin plats att vi understryker vårt starka intresse för att det skall vara ett demokratiskt styrelseskick.

U-landshjälpen skall inte diskuteras i dag, men det borde vara självfallet att man i nödsituationer fattar snabba beslut. Regeringen har ju motsatt sig en snabb behandling av frågan om ytterligare stöd åt Bangladesh. I regeringsdeklarationen konstaterar man helt matt att den frågan skall behandlas tillsammans med den övriga u-hjälpen, och i utrikesutskottet motsatte sig socialdemokraterna vid en votering att frågan behandlas redan nu. Jag finner det beklagligt att man hyser så ljumt intresse för allt det lidande och alla de svårigheter som nu finns i det hårt prövade landet att man helt formellt låter behandlingen anstå till senare i år.

Jag skall inte ägna någon längre tid åt att tala om EEC-problemen. Det är bara att konstatera att avtalen om Storbritanniens, Norges, Danmarks och Irlands medlemskap nu har undertecknats och att ratifikationsproceduren pågår i de fyra länderna. Därmed kan man konstatera att över 70 procent av den svenska handeln sker med EEC-länderna. I regeringsdeklarationen heter det om eventuellt utvidgade uppgifter på det politiska fältet: ”I förlängningen av EEC-ländernas politiska samarbete kan man skönja möjligheten av en framtida militär samverkan. Ledande politiker såväl i Storbritannien som bland De sex, har uttalat sig i sådan riktning.” Om denna förmodan skulle visa sig vara riktig minskas ytterligare möjligheten att Sverige med bibehållen alliansfrihet skulle kunna bli medlem. Centerpartiet har alltid nogsamt observerat EEC:s politiska inriktning och har inte vid något tillfälle rekommenderat fullt medlemskap.

Samtidigt är det dock att observera att om inte Sverige får någon form av sin handel med EEC — det är pessimistiskt om man säger det och jag hoppas att det inte skall gå så — kommer det obestriddligen att medföra en

sänkt levnadsstandard för hela vårt land. Det har redan betonats att EEC blir världens största handelsblock med 41 procent av världens samlade export och import. Vid en jämförelse har vi ju sett att USA har 15 procent och Sovjetunionen 4 procent. Vad gäller folkmängden blir det ju i EEC 260 miljoner medan Sovjetunionen har 245 miljoner och USA 205 eller 210 miljoner. EEC är alltså en oerhört betydelsefull faktor i världshandeln.

Då förhandlingar pågår nu och då jag inte har någon invändning mot vad som sagts i regeringsdeklarationen, skall jag inte nu behandla EEC-frågan ytterligare. Vad som däremot kan oroa är hur det nordiska samarbetet i fortsättningen skall utformas och vad som skall ske med EFTA, om det blir någonting kvar av det samarbetet. När ratifikationen är klar för Norges och Danmarks del och när Sverige, som vi hoppas, får någon form av avtal, bör man enligt min mening genast ta upp ingående överläggningar mellan de nordiska länderna om hur samarbetet skall bedrivas i fortsättningen. Det finns så många områden som säkerligen ger rum för samarbete att inte den nya situationen med EEC behöver utesluta ett mycket omfattande samarbete mellan de nordiska länderna.

Herr talman! Glädjande nog är enigheten om utrikespolitiken i vårt land stor, och jag vill bara sluta mitt anförande med att be regeringen beakta att utrikespolitiken också i fortsättningen bedrivs på ett sådant sätt att den, liksom den gjort under lång tid, kan vinna allmän anslutning från svenska folket.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Alla de demokratiska partierna är ense om att huvudlinjen i Sveriges utrikespolitik skall vara alliansfrihet i fred som syftar till neutralitet i händelse av krig. Med all rätt inleddes också dagens regeringsdeklaration med ett nytt konstaterande av neutralitetspolitikens grundläggande roll i svensk utrikespolitik. Denna neutralitetspolitik har i årtionden haft djup resonans hos det svenska folket. Den främsta orsaken här till torde vara att neutralitetspolitiken inger människorna en känsla av trygghet — den må vara verklig eller förment.

Men liksom allt annat undergår utveckling och förändring har under årens lopp innehållet i den svenska regeringens tillämpning av neutralitetspolitiken förändrats. Detta har påpekats många gånger förr och är alltså inte någon nyhet. Det kan emellertid ändå vara av intresse att i en utrikespolitisk debatt i riksdagen göra klart vilka dessa förändringar är. Det är inte heller oviktigt att försöka utröna, om det nya innehållet i den svenska neutralitetspolitiken är förenligt med omvärldens syn på vad som är neutralitet. Den synen påverkas naturligtvis av om den svenska regeringens neutralitetspolitik ute i världen uppfattas som konsekvent eller inte. Slutligen bör det vara angeläget att göra klart både för oss själva och för den svenska allmänheten vilka följder den nuvarande tillämpningen av neutralitetspolitiken fått och kan komma att få i framtiden.

Utrikesministern sade tidigare i dag att han glädde sig åt den allmänna uppslutningen här i riksdagen kring en stabil svensk neutralitetspolitik. Vi vill naturligtvis alla att denna politik av omvärlden också skall uppfattas

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

som stabil och trovärdig. Är det nu så i verkligheten?

Under tidigare skeden — ända fram till mitten av 1960-talet — ansåg Sverige, på samma sätt som andra neutrala länder, att neutralitetspolitiken ålade oss skyldighet till viss restriktivitet i fråga om uttalanden beträffande internationella konflikter. Statsminister Erlander illustrerade den sortens mindre aktiva utrikespolitik i ett interpellationssvar i andra kammaren den 24 november 1959, varvid han bl. a. yttrade: "Neutrala länder kan genom utformningen av sin egen utrikespolitik stundom markera ställningstaganden som är uttryck för en tendens i utjämningens tecken. I de internationella organisationerna, framför allt i Förenta Nationerna, kan emellanåt tillfällen erbjudas obundna stater, även mindre stater som Sverige, att närma ståndpunkterna till varandra eller att vinna förståelse hos ena parten för motsidans synpunkter. Erfarenheten visar också att i olika sammanhang det framstår som ett önskemål att få medverkan av neutrala staters medborgare vid fullgörande av internationella uppgifter i fredstid.

Dessa sista aspekter av neutralitetspolitiken är ur svensk synpunkt av stor betydelse. Vi önskar efter ringa förmåga bidra till främjande av fred och avspänning. Vi önskar medverka till vidgade förbindelser mellan nationerna, till ökat utbyte på kulturens område, till främjande av personliga kontakter. Men möjligheten att verka i sådan riktning är beroende av att vi inte starkt engagerar oss på ena sidan i den politiska striden mellan öst och väst eller andra gruppbildningar."

Och herr Erlander fortsatte: "Ifall vi, utan att binda oss genom alliansförpliktelser, dock lidelsefullt och konstant tar parti för ena sidan i de politiska grupperingar som existerar i vår söndrade värld, förlorar vi alla utsikter att verka för fredlig sammanlevnad och folkförsoning. Vi missar en viktig positiv uppgift, som eljest ligger naturligt till för ett land som vårt."

Detta var alltså 1959.

I dag är läget ett annat. Belysande härför är statsminister Palmes anförande i Washington den 5 juni 1970. Han avvisade då den typ av utrikespolitik som han menade att president Paasikivi varit en av de främsta förespråkarna för. En sådan politik, som Finland förefaller följa än i dag, ansluter nära till de grundsatser herr Erlander bekände sig till i november 1959. Den finska utrikespolitiken grundar sig nämligen på principen att små länder bör iaktta en viss försiktighet i sitt uppträdande. I Washington-talet tog statsminister Palme avstånd från denna doktrin och sade att Paasikivis slutsatser generellt inte längre är hållbara eftersom omständigheterna har ändrats i riktning mot ett växande beroende mellan alla jordens stater.

Sedan den svenska regeringen alltså tagit avstånd från den försiktiga utrikespolitiska linjen har den svenska neutralitetspolitiken under senare år ofta betecknats som aktiv av regeringens egna företrädare. Utrikesminister Wickman framhöll sålunda i en artikel i den franska tidningen *Le Monde* i december förra året, att den svenska regeringen "i det förflutna vid flera tillfällen gett uttryck åt och förbehållit sig i framtiden rätten att ge uttryck åt det svenska folkets protester mot händelser utanför våra gränser, som enligt vår åsikt strider mot de grundläggande förutsättning-

arna för fredlig samlevnad i en värld präglad av ömsesidigt beroende”.

Regeringen synes alltså fästa alldeles särskild vikt vid Sveriges roll som internationell opinionsbildare. I ett anförande inför Vietnamkommittén den 11 mars i år underströk utrikesministern detta ytterligare genom att framhålla, att ”i en aktiv demokrati krävs nu mer än tidigare att utrikespolitiken skall bidra till den internationella opinionsbildningen”.

Denna typ av aktiv neutralitetspolitik, som inte utesluter ställningstaganden i vissa internationella konflikter och kritik mot vissa regeringars agerande såväl på den internationella scenen som i deras hemländer, har alltså hittills inte varit ett framträdande drag i svensk neutralitetspolitik sådan den utformades av Östen Undén.

Hur har nu den aktiva svenska neutralitetspolitiken påverkat Sverige-bilden utomlands? Utrikesdepartementets publikation ”Sverige i utländsk press 1971” anser: ”Trots allt får man emellertid konstatera att neutraliteten i regel beskrivs som någonting hedervärt och acceptabelt. Kritiken gäller snarare att vi inte är tillräckligt neutrala än neutraliteten som sådan.” Man skulle vilja tillägga: Just det ja! Den äkta eller, om man så vill, den försiktiga neutralitetspolitiken som även den socialdemokratiska regeringen tidigare har hållit så starkt på och som har så stark förankring i det svenska folkets medvetande har numera undergått en förändring. Denna försiktiga neutralitetspolitik ger en känsla av trygghet. Men om vi, som det står i UD-skriften, ”inte är tillräckligt neutrala” i utlandets ögon, hur går det då med tryggheten?

En ledare i Times, som också citeras i UD-publikationen, beskriver förändringen av den svenska neutralitetspolitiken så, att Sverige har övergått från att vara en ”tillförlitlig” neutral stat till att bli en ”obehaglig”. Tidningen anser att Sverige använder neutraliteten mera som en språngbräda för vidare engagemang än som ett säkerhetsskydd.

Även i Neue Züricher Zeitung och i New York Times har förekommit kritisk granskning av den svenska neutralitetspolitiken. Den schweiziska tidningen har gjort det i anslutning till en analys av svenskt bistånd till befrielseströmmar från neutralitetens synpunkt. Den amerikanska tidningen åter konstaterade i föl i en ledare, som beskrev den svenska neutralitetspolitiken, att det svenska världssamvetet syntes fungera ”selektivt”. I varje fall den först nämnda av dessa artiklar har inte återgivits i den svenska UD-publikationen.

Under senare tid har det utomlands höjts allt flera kritiska röster mot den svenska tolkningen av neutralitetspolitikens innehåll. Kanske har denna kritik framkallats inte minst av att den svenska regeringen själv har dragit mycket snäva gränser för neutralitetspolitikens aktionsmöjligheter i samband med våra förhandlingar om anslutning till EEC.

Statsministern talade i Washington om det växande ömsesidiga beroendet mellan alla jordens stater. Konstaterandet av detta starka beroende har föranlett regeringen att aktivera neutralitetspolitiken. Men kan regeringen även i framtiden föra en mycket aktiv politik utanför Europa, när den samtidigt ser sig tvungen att i Europa föra en så restriktiv neutralitetspolitik att inte ens förhandlingar om medlemskap i EEC med neutralitetsförbehåll anses kunna komma i fråga?

Regeringen har som jag nämnt vid flera tillfällen betonat Sveriges

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

möjligheter att med den aktiva neutralitetspolitikens hjälp "bidra till den internationella opinionsbildningen".

Jag har med några få exempel sökt visa att man lyckats skapa opinion – men på det sättet att det skapats en mera negativ utländsk opinion mot Sverige än vi tidigare varit vana att möta. Men det var väl inte det man avsåg?

I utrikesministerns tal inför Vietnamkommittén nämns som ett exempel på hur utländsk opinion kunnat påverkas av den aktiva svenska neutralitetspolitiken att ordföranden i den amerikanska senatens utrikesutskott, senator Fulbright, förde in herr Palmes Gävletal 1965 i kongressens protokoll. Det är naturligtvis intressant att så skedde, men jag har svårt att tro att denna åtgärd hade någon positiv opinionsbildande effekt. I det amerikanska folket finns det ju mycket starka opinioner i fråga om Vietnamkriget och även i fråga om en mängd andra problem. Finns det verkligen något som talar för att dessa opinionsbildningar påverkas i den ena eller andra riktningen av vad den svenska regeringen säger? Har man för övrigt någon vetskap om eller har man över huvud taget försökt göra någon bedömning av hur amerikaner i allmänhet reagerar på kritik från utlandet?

Den opinionsbildande effekten av den aktiva svenska neutralitetspolitiken kan också ha påverkat andra staters bedömning av Sveriges användbarhet för uppdrag i fredens tjänst. Traditionellt har ju, som även framgår av det citerade avsnittet av herr Erlanders interpellationssvar i andra kammaren år 1959, neutrala stater kunnat balansera frånvaron av politiskt engagemang i internationella konflikter genom att ställa sig till förfogande som medlare, övervakare av vapenstillståndsoverenskommelser och dylikt. Neutrala länders representanter har vidare varit särskilt eftersökta för höga internationella poster. Man har nu anledning fråga sig om den mera kritiska opinionen mot Sverige, som nu gör sig märkbar, påverkat bedömningen av Sveriges användbarhet för internationella uppdrag. Har vi över huvud taget fått något viktigare internationellt uppdrag sedan december 1967, då Gunnar Jarring utsågs till FN:s generalsekreterares särskilda representant i Mellanösternkonflikten?

Utrikespolitikens främsta uppgift är normalt att främja det egna landets intressen. Det gäller i fråga om den nationella säkerheten och det nationella oberoendet men också i fråga om möjligheterna att positivt utveckla internationella förbindelser på handels, kulturens, forskningens, idrottens och många andra områden. För en neutral stat som Sverige, som vill medverka och göra konstruktiva insatser i internationellt arbete för fred och försoning mellan folken, är det dessutom angeläget att undvika så aktiva utrikespolitiska ställningstaganden *mot* andra stater, att *omvärldens tilltro till vår neutralitet förverkas*. När den aktiva utrikespolitiken får sådana effekter, måste man ifrågasätta dess berättigande. Detta så mycket mera om – vilket jag tror är fallet – majoriteten av det svenska folket skulle föredra den sortens försiktiga svenska neutralitetspolitik, som inger det egna folket trygghet och omvärlden förtroende.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Jag begärde ordet inte för att gå in i någon lång debatt med herr Turesson utan mera för att i kammarens protokoll få införd en mild protest mot herr Turessons sätt att citera ett par skrifter som jag själv har författaransvaret för.

Det gäller just frågan om opinionsbildningen. I och för sig skulle jag kunna uppmana herr Turesson och herr Dahln att ta en diskussion med varandra. Jag vet inte om herr Turesson hörde herr Dahlns anförande tidigare i dag, som innebar att den svenska regeringen borde konsekvent kommentera varenda internationell händelse av betydelse. Jag tror att det är att gå för långt. Jag tror heller inte att det är möjligt eller önskvärt för oss att fastställa några bestämda kriterier för de fall då en svensk av regeringen framförd opinionsyttring bör ske. Det finns uppenbarligen olika uppfattningar här i riksdagen. Det deltagande i opinionsbildningen som enligt herr Turesson har varit för frekvent har enligt herr Dahln tvärtom varit alltför tillbakadraget och för sällan förekommande.

Jag har själv gjort två uttalanden under senare tid i den här frågan; herr Turesson återgav dem båda och ställde dem i motsats till vad Tage Erlander hade sagt 1959. Om man fullständigt citerar vad jag har sagt visar det sig att det inte råder någon som helst motsättning mellan herr Erlanders uttalande från 1959 och mina uttalanden från 1971 och 1972, och jag är angelägen om att undanröja herr Turessons missförstånd härvidlag genom ett påpekande antecknat till kammarens protokoll.

När det först gäller Le Monde-artikeln från november 1971 har jag skrivit, precis som herr Turesson citerade: "Begreppet neutralitet har ibland antagits innebära att Sverige som neutralt land skulle vara förhindrat att ta ställning till utrikespolitiska problem och konflikter utanför våra gränser. Detta är en missuppfattning. Den svenska regeringen har i det förflutna vid flera tillfällen gett uttryck åt, och förbehåller sig i framtiden rätten att ge uttryck åt det svenska folkets protester mot händelser utanför våra gränser som enligt vår åsikt strider mot de grundläggande förutsättningarna för fredlig samlevnad i en värld präglad av ökat ömsesidigt beroende."

Där slutade herr Turesson citatet, men fortsättningen lyder: "Vi uttrycker härvid de grundläggande värderingar som vi har gemensamma med andra västerländska demokratier. Neutrala är vi bara i den meningen att dessa protester uttalas oberoende av vilken makt som är ansvarig för kränkningen."

Detta är ett viktigt tillägg, och jag menar att uteslutandet av det ger en – det måste jag dess värre säga – medvetet skev bild av vad jag sagt; när jag säger medvetet så gör jag det därför att herr Turesson upprepade denna teknik när han citerade mitt tal från den 11 mars i år inför den svenska Vietnamkommittén. Där tog jag just upp de problem och de uppgifter som möter inte bara den svenska regeringen utan också regeringarna i andra demokratiska länder. Citatet lyder: "I en aktiv demokrati krävs nu mer än tidigare att landets utrikespolitik skall bidra till den internationella opinionsbildningen. Detta gäller för vårt land och det gäller i växlande grad naturligtvis också för andra demokratiska länder." – Så långt läste herr Turesson, och sedan kommer den av herr

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

Turesson utelämnade fortsättningen: "Det är för oss väsentligt att i dessa liksom andra utrikespolitiska handlingar uppträda konsekvent och styrda av våra egna värderingar, obundna av utomstående makter."

De två, av herr Turesson utelämnade, tilläggen är väsentliga ur neutralitetssynpunkt. Som regering i ett demokratiskt land kan vi inte — vilket också herr Björk i Göteborg var inne på — skilja mellan inrikes- och utrikespolitik. Det finns ett medborgarkrav på att också den svenska regeringen skall delta i den internationella opinionsbildningen, och vi kan sedan ha olika meningar om vilka faktiska effekter vi når därmed.

Vad som är viktigt ur neutralitetspolitisk synpunkt är — och det var det som herr Erlander sade 1959 och som herr Palme sade 1970, och det gäller även i dag — att dessa uttalanden icke får formen av eller styrs av ställningstaganden, som binder oss till den ena eller andra maktgruppen. — Det var den mycket väsentliga kvalifikationen som fanns med i båda mina uttalanden men som herr Turesson utelämnade.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte var utrikesministern hade sina tankar när jag höll mitt anförande; han påstår att han hörde på mig, men det måste han i så fall ha gjort ganska dåligt. Jag har verkligen inte begärt att regeringen eller någon annan skulle kommentera varje utrikespolitisk händelse.

Nej, min avsikt var att visa att man inte, vilket alltför ofta sker av en eller annan anledning, skall försöka gråmåla — likställa — olika styrelseskick i världen. Det är skillnad mellan demokrati och diktatur. En riktig utrikespolitisk information till svenska folket måste innebära att vi politiker är villiga att medverka i en upplysningsverksamhet om detta. Demokratin är ingen självklar sak. Jag försökte betona det i mitt anförande. Därför har vi uppgiften att sköta en vakthållning kring demokratin, även när det gäller att bedöma regimerna i olika länder. Denna vakthållning skall inte vara något hinder för vårt deltagande i det mellanfolkliga samarbetet — självklart inte — men det är nödvändigt med en upplysningstjänst, där vi talar om hur vi vill se på olika länder. Jag tror att detta är någonting som den svenska regeringen litet mera skulle kunna delta i i stället för att stillatigande åse den allmänna gråmålning som äger rum.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett gammalt knep att beskylla den som har citerat för att ha citerat fel och med avsikt utelämnat någonting för att förvanska bilden av det som han vill ha fram. Jag tycker inte att det som utrikesministern förebrädde mig för att jag inte har tagit med var relevant i sammanhanget. Jag delar helt den åsikt som framkommer i de uteslutna delar som utrikesministern föredrog.

Den poäng jag vill ha fram med mina citat var att man har aktiverat utrikespolitiken i det bestämda syftet att försöka skapa opinioner i världen. Jag försökte visa att många tecken tyder på att ett resultat av denna aktiva utrikespolitikens försök att skapa opinioner tyvärr har blivit gentemot Sverige negativa opinioner. Det beklagar jag därför att det inte kan vara gagneligt för oss och inte överensstämmer med den syn på

utrikespolitikens syfte som jag har, nämligen att den i första hand skall främja det egna landets intressen.

Jag tror därför att utrikesministern försökte bevisa litet för mycket, när han ville göra gällande att mitt sätt att citera var avsett att förvanska. Jag försäkrar att så inte var meningen. Jag fick nämligen fram den poäng jag ville ha fram genom det sätt på vilket jag citerade.

Herr ERLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt störa kammaren med de här två minuterna efter utrikesministerns klarläggande anförande nyss, som jag i alla delar kan instämma i, men herr Turesson vidhåller att det skulle finnas en spänning mellan den aktiverade utrikespolitiken och den utrikespolitik som jag hade äran att företräda tillsammans med Undén år 1959.

Jag vill bara påpeka för herr Turesson att jag höll mitt anförande 1959, sedan den svenska regeringen, i ordalag som jag i hög grad aktivt medverkade till att utforma, försökte påverka världsoptionen efter Sovjetunionens infall i Ungern 1956. Min fråga är: Anser herr Turesson att det var en onödig känslomässigt uppladdad aktivisering av den svenska utrikespolitiken när vi i enlighet med våra demokratiska värderingar klargjorde att ett överfall av denna typ strider mot de värderingar som vi hyser?

Jag kan inte finna annat än att det råder full överensstämmelse mellan den nuvarande politiken, med dess rätt att uttala sig om olika händelser som uppstår, och den politik som jag hade äran att företräda. Den springande punkten är huruvida vi i varje situation tar position för ett visst block, så att världen får den uppfattningen att vi är bundna vid ett visst block. Herr Turesson, vi *är* bundna, men vi är bundna i våra demokratiska värderingar.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att jag nödgas konstatera att herr Erlanders minne sviker honom. Det här talet höll herr Erlander den 24 november 1959 i andra kammaren, och det kan väl knappast ha haft samband med Ungernkrisen 1956. Talet hölls i anledning av att den svenska regeringen inte ville ge mandat åt dåvarande ordföranden i högerpartiet herr Jarl Hjalmarson att vara FN-delegat med anledning av uttalanden som herr Hjalmarson hade gjort och som herr Erlander fann oförsiktiga med hänsyn till den svenska neutralitetspolitiken.

Jag tycker därför att herr Erlanders tal, varur jag citerade här, på ett utmärkt sätt åskådliggör just denna försiktiga utrikespolitik som bar Östen Undéns signatur och som inte strävade efter att vara opinionsbildande utan som i första hand ville undvika att vårt land skulle få en negativ opinion emot sig.

Herr ERLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! År 1959 kom otvivelaktigt efter år 1956. År 1956 formade jag den svenska regeringens deklaration i anledning av Ungernhändelserna. Jag frågade, om denna deklaration var att uppfatta såsom en

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

känslomässigt betonad aktivisering av den svenska utrikespolitiken. År 1959 vidhöll jag min rättighet att forma deklarationer av samma typ. 1959 kommer efter 1956, och jag har därför ingen som helst anledning att ändra min bedömning. Sverige skall ha rätt att säga sin mening, men naturligtvis skall det ske på ett sådant sätt att vi icke framstår såsom bundna vid ett visst block.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Utrikespolitik är ju numera – vilket är allom bekant – inte enbart en fråga om relationer mellan stater, mer eller mindre dikterade av maktens lagar och praktiskt taget undantagslöst av snäva och kortsiktiga nationella intressen. Det är, som vi alla vet, också – och i stigande utsträckning – fråga om ett institutionaliserat internationellt samarbete i internationella och regionala mellanstatliga organisationer. Det är fråga om ett samarbete ovanför gränserna, vilket har ganska litet att göra med den traditionella utrikespolitiken från tiden före det andra världskriget.

Jag ämnar, herr talman, i detta korta inlägg uppehålla mig vid några aspekter av denna del av utrikespolitiken därför att de framstår för mig som i framtiden allt viktigare inslag i det utrikespolitiska agerandet för ett land som Sverige. Självfallet skall jag därvid inte gå in på den del av utrikespolitiken som kallas biståndspolitik, eftersom den blir föremål för särskild debatt längre fram under denna session. Men det förefaller mig viktigt att Sveriges aktuella roll i sådana utrikespolitiska sammanhang – också där vårt land inte har ett iögonenfallande och omedelbart eget intresse att bevaka – tas upp till diskussion i en utrikespolitisk riksdagsdebatt.

Samarbetet ovanför gränserna i denna form är ett belysande uttryck för något som är ett faktum i vår tid men som ännu inte särskilt många vill erkänna, nämligen att det nationella oberoendet har avsevärt naggats i kanten och det nationella suveränitetsbegreppet har blivit åtskilligt urgröpt av den faktiska utvecklingen själv. Den hårda materiella verkligheten kommer att tvinga fram en funktionsmässig internationalisering på område efter område i avsikt att åstadkomma en planmässig hushållning med och en avsevärt rättvisare fördelning av begränsade och knappa globala resurser. Inte minst har de gångna årens intensiva förberedelsearbete för FN:s internationella miljövärdskonferens, som nu om drygt två månader samlas i Stockholm, fördjupat vårt tänkande, breddat våra kunskaper och fått oss att flytta fram positionerna i fråga om det nödvändiga, ja rent av oundgängliga, internationella samarbetet på detta område. Det är min övertygelse att vi fortare än många anar kommer att få tillsammans med världens övriga nationer ta ställning till behovet av en internationalisering av funktioner sådana som forskning och utveckling, energiförsörjning, utvinning av världshavens resurser och utnyttjande av rymden. På en del av dessa områden har Sverige i själva verket varit bland de första att ställa krav på en internationell regim.

Till dem som fruktar konsekvenserna av sådana avkall på den nationella suveräniteten kan sägas som en känd norsk folkrättslärare och FN-sakkunnig har uttryckt det: En av de rättigheter som följer med

nationell suveränitet är att göra avkall på denna suveränitet när det gagnar ens intressen. Och en av de viktigaste uppgifter som vi står inför på utrikespolitikens eller, jag vill hellre säga, den internationella politikens område är att göra klart i vilken ökande utsträckning en internationell institutionalisering gagnar både våra egna och andras långsiktiga intressen.

Det internationella miljövårdssamarbete som jag nyss hänvisade till är ett sådant område. Förberedelsearbetet på det mellanstatliga planet för juni månads FN-konferens är nu praktiskt taget avslutat i och med att den förberedande kommittén denna månad har haft sitt sista möte i New York. FN-konferensen blir platsen, hoppas vi, där första steget skall tas till en fastare internationell institution på miljöområdet. Vi har en självfallen skyldighet på svensk sida att lämna en aktiv medverkan till detta och medverka till en bred internationell samling kring det fortsatta samarbetet.

Jag skulle gärna, herr talman, vilja upprepa vad jag sade i en debatt här förra året: Vi skall inte överskatta men heller inte underskatta vikten av de bidrag som vi som en liten men aktiv medlem av det internationella samfundet kan och måste ge. FN befinner sig i dag i en politisk och finansiell kris. Detta kan inte få vara anledning till att gå alltmer utanför FN i bilateralt eller regionalt samarbete mellan stater, vilket skulle innebära allvarliga steg bakåt i det internationella samarbetet, och detta i en tid då det enda nära nog universella mellanstatliga organet i mänsklighetens intresse ställs inför ett antal nya och uppfordrande uppgifter på det i verklig mening fredsuppbyggande området. Därför måste FN:s medlemsstater – och där tillhör Sverige tillsammans med en grupp medelstora och mindre stater de mest aktiva och de som relativt mest osjälviska betraktade – tvärtom göra allt i sin förmåga att gradvis stärka FN-apparaten och ge den resurser att ta på sig vidgade befogenheter som instrument för det internationella samfundet. För, som en ung amerikansk statsvetare uttryckte det nyligen, FN är en institution som har blivit outhärlig innan den har blivit möjlig. Det är riktigt att i den mening vi måste se ett FN fungera har denna organisation ännu inte blivit möjlig. Men den måste bli det.

Herr talman! Detta är ju också en handelspolitisk debatt. Det finns skäl, menar jag, att vidga det hittills ganska dominerande perspektiv som har präglat den delen av debatten genom att i likhet med herr Möller i Gävle tidigare i dag erinra om att en inom FN-systemet utomordentligt viktig tilldragelse – den tredje världshandelskonferensen – tar sin början i Santiago di Chile om ungefär tre veckor. De mer regionalt betonade, men betydande handelspolitiska problem som nu för vår del befinner sig i ett akut skede, kommer där att kunna sättas in i sitt internationella sammanhang. Detta är viktigt för att ge ett vidare perspektiv på de bekymmer för handelsfrågor och monetära problem i vår del av världen, som naturligtvis är akuta och påtagliga nog och vilkas lösning dessutom är viktiga för andra delar av världen. Men dessa problem gäller ändå länder med en stabil ekonomisk grundtrygghet och ett på det hela taget väl organiserat samhällsekonomiskt maskineri. Den monetära krisen, som tillspetsades så dramatiskt förra hösten och som sannerligen fortfarande

Torsdagen den
23 mars 1972

*Utrikes- och
handelspolitisk
debatt*

inte har fått någon mer långsiktig lösning, drabbade u-länderna, ekonomiskt svaga och sårbara redan förut, speciellt hårt. Det är knappast ägnat att förvåna att dessa länder tog till orda i protest, med stigande eftertryck, i en rad FN-organ mot de åtgärder som ett antal stora, rika och mäktiga länder vidtog under fjolåret i syfte att söka rädda sin egen ekonomi. Alldeles speciellt kom detta till uttryck vid det ministermöte i 77-landsgruppen i Lima i oktober–november 1971, som sammankallades för att förbereda u-ländernas agerande vid den kommande världshandelskonferensen.

Också från talesmän för i-landsvärlden uttrycktes under hösten förståelse för de speciella och svåra handelspolitiska problem som u-länderna ställdes inför i samband med den världsmonetära krisen och de krav på de industrialiserade länderna som detta måste leda till. Inte minst gav finansminister Sträng vid Världsbankens styrelsemöte i september 1971 – då han talade på samtliga nordiska länders vägnar – kraftfulla uttryck för en sådan inställning.

Det är viktigt att sådana uttalanden följs upp av konkret handling. U-ländernas alltmer markerade kamp för en starkare ställning för sina exportvaror på världsmarknaden – som kommer att vara ett dominerande inslag vid världshandelskonferensen nästa månad – måste ses mot bakgrunden dels av de två tidigare för dessa länder relativt misslyckade världshandelskonferenserna i Genève och New Delhi, dels av den försvagning av deras handelspolitiska situation som successivt har ägt rum under 1950- och 1960-talen.

Tidskriften *Aktuellt i Handelspolitiken* har just kommit ut med ett specialnummer om den tredje världshandelskonferensen, och den innehåller en väl sammanställd beskrivning av u-ländernas aktuella ekonomiska situation. Där påpekas bl. a. att u-ländernas andel av världshandeln, som 1950 uppgick till närmare en tredjedel, vid 1960-talets början sjunkit till 21 procent och vid dess slut till 18 procent, trots att värdet av u-ländernas export under 1960-talet ökade med 100 procent.

Vi vet naturligtvis att en varaktig ekonomisk och social utveckling i u-länderna, vilket är detsamma som ökad ekonomisk och social rättvisa internationellt, inte kan äga rum utan att u-ländernas exportvaror får en helt annan ställning på världsmarknaden. Därför måste de industrialiserade länderna, inklusive Sverige, allvarligt fråga sig vilka drag i deras egen ekonomiska utveckling, inte minst nya drag i deras produktionsinriktning på grundval av nya teknologiska rön och nya produktionsprocesser, som utövat och utövar ett negativt inflytande på u-ländernas ansträngningar att nå en varaktig förbättring av sin ekonomiska och sociala situation.

Därtill måste de rika länderna på alla områden av världshandeln visa en annan öppenhet för u-ländernas krav och en annan beredvillighet att i rimlig grad gå dem till mötes. Från Limamötet i höstas kommer u-länderna laddade med krav på i-ländernas agerande därvidlag, krav som också fördes fram i form av en resolution vid FN:s generalförsamling i höstas.

Det gäller sådana saker som att u-länderna kommer att insistera på någon form av medverkan i förhandlingarna om en mer långsiktig lösning av den världsmonetära krisen, med andra ord en ny internationell

uppgörelse som skall avlösa Bretton Woods-uppgörelsen från andra världskrigets slut. Därvid är det inte minst viktigt dels att ett förhandlingsmaskineri tillskapas, som ger möjlighet till en aktiv medverkan av u-länderna i förhandlingsarbetet, dels att u-ländernas ställning och möjlighet att påverka beslutsprocessen i Internationella valutafonden förstärks. Tekniska svårigheter kan därvidlag inte få vara avgörande.

Det gäller vidare att i någon form lösa det svåra problemet om en fungerande internationell reservvaluta, följande på vad som framstår som dollarns definitiva sammanbrott i den rollen.

Det gäller stödåtgärder för att stärka u-ländernas exportkapacitet men också beredvillighet – i handling – att i konsekvens härmed ännu mer öppna i-ländernas inhemska marknader för u-ländernas produkter. I-ländernas positiva inställning till detta kommer utan tvivel att sättas på prov i en situation, där USA är hårt inställt på att genom en rad åtgärder radikalt återställa och förstärka sin handelsbalanssituation och där övriga i-länder därigenom kommer att känna sig föranlåtna att se om sina egna hus i detta avseende. I det sammanhanget finns det skäl att understryka en förhoppning om att det svenska initiativet att genom s. k. supplementär finansiering säkra u-länderna mot oförutsedda långvariga exportbortfall tar påtagliga steg framåt mot en lösning vid den tredje världshandelskonferensen.

Herr talman! Dessa och andra världshandelspolitiska problem, som är högst reella problem för de u-länder, vilkas utvecklingsansträngningar vi har sagt oss så bestämt vilja stödja, måste enligt min mening ständigt finnas med i diskussioner om internationell handelspolitik. De måste därvid ges en betydligt större vikt och resultera i betydligt mer av praktisk handling än vad som nu sker i de rika industriländerna.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen samt behandlingen av på föredragningslistan upptagna ärenden skulle uppskjutas till kl. 19.30.

§ 3 Interpellation nr 100 ang. åtgärder för att förbättra det näringspolitiska läget i Södermanland

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s), som yttrade:

Herr talman! Den svenska järn- och metallmanufakturindustrin står inför stora omställningsproblem under 1970-talet. Denna utveckling har uppmärksamats av regeringen som i december 1970 tillsatte den s. k. metallmanufakturutredningen. Denna utredning har i uppgift att undersöka nuläge och utvecklingstendenser i främst de delar av branschen som svarar för mera traditionell tillverkning.

Enligt sina direktiv skall metallmanufakturutredningen särskilt uppmärksamma de regionala problem som den accelererande omställningsprocessen kan ge upphov till i områden eller på orter som har en stark koncentration av metallmanufakturföretag. Som ett sådant område anger direktiven exempelvis Eskilstunaregionen.

Med anledning av de undersökningar som utredningen hittills har gjort överlämnades den 20 mars 1972 en rapport till industriministern i vilken utredningen vill fästa uppmärksamheten på Eskilstunaregionens speciella problem. Jag vill i det följande referera till denna rapport.

Inledningsvis fastslår utredningen i sin rapport att Eskilstunaregionens problem med hög arbetslöshet, varsel om friställningar i betydande omfattning och vikande befolkningssiffror inte enbart är en följd av rådande konjunkturläge utan också har sin grund i långsiktiga förändringar i kommunens näringsliv. Förutom att kommunen i hög grad är en industriort med åtföljande ensidig arbetsmarknad så är även inriktningen inom industrisektorn ensidig. Manufakturindustrin intar en långt mer framträdande plats än vad som är fallet på andra jämförbara orter. Denna bransch svarade vid 1960-talets slut för 40 procent av Eskilstunas 14 000–15 000 industrisysselsatta i företag med fler än fem anställda, medan motsvarande andel för riket i sin helhet var knappt 10 procent.

Utredningen framhåller vidare att manufakturindustrin synes vara mera känslig för konjunkturförändringar än övrig verkstadsindustri. Med den inriktning som Eskilstunaindustrin har, drabbas regionen hårt av försämringar i konjunkturen. Till detta kommer att manufakturindustrin i Eskilstuna har en produktionsinriktning på områden som har en lägre tillväxttakt än inom manufakturindustrin i övrigt. Delbranscherna verktygsindustri, hushållsmetallvaruindustri och byggnadsmetallvaruindustri har under perioden 1959–1968 haft en årlig tillväxttakt på ca 3,5 procent mot knappt 8 procent för hela branschen. Dessa delbranscher svarar för 60 procent av Eskilstunas manufakturindustri mot ca 30 procent för riket som helhet.

Metallmanufakturutredningen har också genomfört en studie av manufakturindustrins internationella konkurrenskraft. Preliminära resultat antyder att de delar av manufakturindustrin som är dominerande i Eskilstuna haft den ogynnsammaste marknadsutvecklingen. Eftersom inget talar för att denna utveckling kommer att brytas torde det stå klart att fortsatta omställningsproblem är att vänta.

Av rapporten framgår vidare att av de mindre och medelstora manufakturföretagens produktion torde cirka en femtedel utgöras av underleveranser till storföretag. I en med underleverantörsföretag gjord enkät har utredningen funnit att underleveransproduktionen är mera konjunkturkänslig än tillverkning av egna produkter. Det finns därför en klart uttalad strävan hos underleverantörerna att göra sig mindre beroende av beställarna genom att starta eller öka tillverkningen av egna produkter. Många företag, framför allt mindre sådana, saknar emellertid egna resurser för en sådan förändring av produktionsmönstret.

Den bild av Eskilstunaindustrins situation som ges i rapporten återspeglas även i utredningens undersökning av branschens lönsamhet. Manufakturindustrin har totalt sett en låg lönsamhet. Den korrigerade avkastningen före skatt och bokslutsdispositioner uppgick till 2,5 procent på det totala kapitalet under 1960-talets senare hälft. Eskilstunas manufakturföretag har emellertid, enligt utredningen, en ännu lägre lönsamhet. Motsvarande tal var där drygt 1 procent.

De undersökningar som metallmanufakturutredningen har gjort visar

klart att Eskilstunas manufakturföretag befinner sig i en besvärlig situation. Inriktningen inom manufakturindustrin med en slagsida mot produktgrupper med mindre goda framtidsutsikter är ägnad att inge oro för regionens utveckling. Till detta kommer att den Eskilstunaindustri som *inte tillhör metallmanufakturbranschen för närvarande inte redovisar erforderlig kompenserande expensionskraft*. Detta förhållande präglar för övrigt inte enbart Eskilstunaregionen utan är påtagligt för stora delar av Södermanlands län, exempelvis även Katrineholmsregionen. Avsaknaden av ett expansivt näringsliv vid sidan av manufakturindustrin gör det nödvändigt att räkna med relativt stora svårigheter i hela området under de närmaste åren.

Metallmanufakturutredningen hemställer avslutningsvis att de frågor den aktualiserat i rapporten blir föremål för överväganden inom en vidare ram än vad dess direktiv tillåter. De förslag utredningen kan komma att framlägga kan inte ensamma bidra till en tillfredsställande lösning av främst Eskilstunaregionens problem. Utredningen anser det angeläget att problemen uppmärksammas av exempelvis andra offentliga utredningar vilkas arbete kan ha anknytning till dessa frågor samt att särskild hänsyn till regionens problem över huvud taget tas vid utformningen av den statliga närings- och regionalpolitiken.

Med stöd av vad som anförts anholder jag om kammarens medgivande att till herr industriministern få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet, i anledning av metallmanufakturutredningens rapport, beredd att redovisa förslag till åtgärder som kan medverka till ett förbättrat näringspolitiskt läge i regioner i Södermanland, vid vilkas problem rapporten i fråga fäster uppmärksamhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 4 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 61 med förslag till lag om ändring i ölförsäljningsförordningen (1961:159), m. m.

Nr 80 angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1972/73

§ 5 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen av

Nr 139 Herr *Ekinge* (fp) till herr jordbruksministern angående turistutredningens förslag beträffande Åreprojektet:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga med anledning av turistutredningens förslag beträffande Åreprojektet?

Nr 140 Herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr jordbruksministern angående undersökningsresultatet av skogsgödslingar:

Kan jordbruksministern inför de till i maj och juni planerade skogsgödslingarna i exempelvis Värmland redovisa undersöknings-

Nr 47

Torsdagen den
23 mars 1972

resultat angående sådana av den i mars 1971 tillsatta arbetsgruppen för det moderna skogsbrukets inverkan på miljön?

Nr 141 Herr *Molin* (fp) till herr finansministern om ändrade regler förbeskattning av bostadsrätt:

När avser finansministern att förelägga riksdagen sådana förslag till ändrade regler för beskattning av bostadsrätt som föreslagits av bostadsbeskattningsutredningen?

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 18.03.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert